

PK-YRITTÄJIEN TILINPÄÄTÖSOSAAMISEN KARTOITUS

Opinnäytetyö

**Suvi Herranen
Tiina Väisänen**

**Liiketalouden koulutusohjelma
Teollisuuden taloushallinto**

Hyväksytty ____ . ____ . ____ _____

SAVONIA-AMMATTIKORKEAKOULU Liiketalous, Varkaus Koulutusohjelma, suuntautumisvaihtoehto Liiketalouden koulutusohjelma, Teollisuuden taloushallinto		
Tekijä(t) Suvi Herranen ja Tiina Väisänen		
Työn nimi Pk-yrittäjien tilinpäätösosaamisen kartoitus		
Työn laji Opinnäytetyö	Päiväys 20.5.2010	Sivumäärä 87 + 41
Työn ohjaaja(t) Arja Hukkanen	Toimeksiantaja Wäläky Keski-Savon Uusyrityskeskus ry	
Tiivistelmä <p>Opinnäytetyömme tavoitteena oli kartoittaa pk-yrittäjien tilinpäätösosaamiseen liittyviä kehityskohteita, koska työmme toimeksiantaja Uusyrityskeskus Wäläky oli huomannut yrittäjillä olevan epäselvyyttä tilinpäätökseen liittyvissä asioissa. Keskeisimmät tilinpäätösosaamisen kehityskohteet selvitettiin haastattelemalla yrittäjiä. Näiden tietojen pohjalta koottiin opas, jota työmme toimeksiantaja pystyisi jakamaan tietoa tarvitseville yrittäjille.</p> <p>Teoreettinen viitekehys koostuu tilinpäätöksen sisällöstä ja tulkinnasta, miten tilinpäätöstä pystytään hyödyntämään sekä yleisimmistä tunnusluvuista. Empiirinen osio koostuu haastattelemalla tekemämme kyselytutkimuksen tuloksista ja analysoinnista. Kvalitatiivisen eli laadullisen tutkimuksemme perusjoukko koostuu Varkauden tai sen lähiseuduilla toimivista pk-yrityksistä, jotka vuoden 2007 tai 2008 aikana ovat joko aloittaneet liiketoimintansa tai vaihtaneet yritysmuotoaan. Lopullisen otoksen 39 yrittäjästä 31 %, eli 12 yrittäjää, suostui mukaan tutkimukseemme. Haastatteluja tehdessä käytettiin saturaatiopiste- eli kyllääntymispistemenetelmää. Tämä tarkoittaa, että haastatteluja tehtiin niin kauan kunnes uusia asioita ei enää tullut esille.</p> <p>Tutkimuksemme keskeisimmät tulokset olivat, että yrittäjät tukeutuvat kirjanpito- ja tilinpäätösasioissa tilitoimistoonsa, eivätkä he hyödynnä tilinpäätöstään monipuolisesti. Yhden henkilön yritykset keskittyvät perusyritystoimintaan, joten heillä ei ollut aikaa eikä resursseja hyödyntää tilinpäätöstään. Osa heistä olisi kuitenkin kiinnostunut sitä hyödyntämään, mikäli aikaa olisi enemmän. Yrittäjät, joilla oli aikaisempaa taloushallinnon kokemusta, ymmärsivät enemmän tilinpäätöksestään sekä olivat innokkaampia hyödyntämään sitä paremmin tulevaisuudessa.</p> <p>Tuloksista kävi myös ilmi, etteivät yrittäjät välttämättä osaa puhua asioista oikeilla termeillä, vaikka tilinpäätökseen liittyvää tietotaitoa heiltä löytyikin. Yrittäjät kaipaavat lisätietoa eniten liitetiedoista, rahoituslaskelmasta ja tunnusluvuista. He eivät kuitenkaan poissulkeneet lisätiedon tarvetta muista osa-alueista, koska perustiedon seassa saattaisi tulla uutta tietoa. Yrittäjät haluaisivat eniten lisätietoa asiantuntijalta, mutta myös koulutus- ja materiaalivehtoehdot saivat kannatusta.</p>		
Avainsanat Tilinpäätös, tilinpäätöksen hyödyntäminen, tunnusluvut, haastattelututkimus, Wäläky Keski-Savon Uusyrityskeskus ry		
Huomioitavaa		

<p>SAVONIA UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES Unit of Business and Administration, Varkaus Degree Programme, option Degree Programme in Business and Administration, Financial Administration for Industry</p>		
<p>Author(s) Suvi Herranen ja Tiina Väisänen</p>		
<p>Title of study The Financial Statement Know-how Survey of Small and Medium-Sized Entrepreneurs</p>		
Type of project	Date	Pages
Thesis	20.5.2010	87 + 41
Supervisor(s) of study	Executive organisation	
Arja Hukkanen	Wäläkky Keski-Savon Uusyrittyskeskus ry	
<p>Abstract</p> <p>The aim of our thesis was to survey the most essential development targets at financial statement knowledge and skills of small and medium-sized entrepreneurs. The idea for this thesis came up from Uusyrittyskeskus Wäläkky which had become aware of the fact that entrepreneurs need more information from financial statement. Based on the results got from the interviews, a guidebook was compiled which an applicant could give to entrepreneurs who need help.</p> <p>Theoretical context contains general information from financial statement, how to construe and make use of it and information of central key ratios. Empiric section contains results and analysis of the enquiry research, which was made by interviewing the entrepreneurs. The basic group of our qualitative study contains small and medium-sized entrepreneurs, who have started their business or changed their company form during years 2007 or 2008, in Varkaus or its neighbourhood. Twelve entrepreneurs were interviewed. In other words 31 percent of the final sample, which in all was 39 entrepreneurs, took part in our study. Saturation point method was used in the thesis, which means that the interviews were carried out as long as new results came up.</p> <p>The most essential results were that an entrepreneur leans on to their accounting company and that they do not profit their financial statement diversely. Entrepreneurs who do not have labour force do not have time to profit their financial statement. Some of these entrepreneurs would like to profit it better, if they had more time. Entrepreneurs who have had previous work experience of financial management, understand the financial statement better. They were also more eager to profit it better in the future.</p> <p>All entrepreneurs can not use the right terms of financial statement even though they know the content. Entrepreneurs need information from annex information, fund statement and key ratios. However, they did not exclude the need of information from income statement or balance sheet. The best way to learn more was from specialist of financial management, although training and material alternatives were found useful.</p>		
<p>Keywords Financial statement, exploitation of financial statement, key ratios, interview research, Wäläkky Keski-Savon Uusyrittyskeskus ry</p>		
<p>Note</p>		

Käsitteitä

Bruttokate on katetuotto, joka kertoo paljonko liikevaihdon jälkeen jää katetta, kun siitä vähennetään hankinnan ja valmistuksen kustannukset

Current ratio Maksuvalmiuden tunnusluku, joka kertoo lyhytaikaisen omaisuuden suhteen lyhytaikaisiin velkoihin

Dinvestointi kiinteän omaisuuden myyminen

Epäkurantti tavara, joka havaitaan fyysisesti tai teknisesti vanhentuneeksi eikä siten enää kelpaa myytäväksi

Epäsuora rahoituslaskelma Rahoituslaskelma, jossa liiketoiminnan, investointien ja rahoituksen rahavirrat ilmoitetaan nettoperusteisesti

Gearing-prosentti Vakavaraisuuden tunnusluku, joka kertoo nettovelan suhteen omaan pääomaan

Investointi kiinteän omaisuuden hankinta

Investointien rahavirta rahoituslaskelman osa, joka kertoo mitä investointeja kirjanpitovelvollinen on tehnyt kerryttääkseen rahavirtoja pidemmällä aikavälillä

Kannattavuus Kertoo yrityksen tuloksen riittävyyden

Kassavirta Yrityksen kassatapahtuma eli kassaan tuleva tai sieltä lähtevä raha

Kassavirtalaskelman perusideana on, että kassatuloista vähennetään kassamenot niiden taloudellisessa etuoikeusjärjestyksessä

Kiertoaika Lasketaan yleensä käyttöpääomaerille. Mittaa, kuinka kauan kestää, ennen kuin käyttöpääomalla keskimäärin on kassavaikutusta

Kiertonopeus Voidaan laskea esimerkiksi varastolle, kertoo miten nopeasti varasto vaihtuu

Kokonaispääoman tuotto prosentti Kannattavuuden tunnusluku, joka kuvaa liiketoiminnan suhteellista kannattavuutta

Kululajikohtainen tuloslaskelma Kululajipohjaisessa tuloslaskelmassa tilikauden kulut vähennetään tuotoista säädetyssä kululajien mukaisessa järjestyksessä

Käyttökate Voitto ennen poistojen vähentämistä, saadaan lisäämällä liikevoittoon poistot ja arvonalentumiset

Liiketoiminnan rahavirta rahoituslaskelman osa, joka osoittaa missä määrin kirjanpitovelvollinen on pystynyt tilikauden aikana tuottamaan rahavaroja toiminnan ylläpitämiseen, tuoton maksamiseen, uusien investointien tekemiseen ja lainojen takaisin maksuun ilman, että on tarvinnut turvautua ulkopuolisiin rahoituslähteisiin

Liiketulos mittaa yrityksen varsinaisen toiminnan tulosta ennen poistoja ja rahoituseriä. Saadaan, kun käyttökatteesta vähennetään poistot ja arvonalentumiset

Liikevaihto Yrityksen tilikauden aikana varsinaisesta liiketoiminnastaan saama rahamäärä, ns. myynti

Liikevoitto on liiketoiminnan tulos ennen voitonjakoa ja tilinpäätössiirtoa. Se saadaan kun liikevaihdosta vähennetään kiinteät ja muuttuvat kulut sekä poistot

Liikevoittoprosentti Kannattavuuden tunnusluku, jossa liikevoitto suhteutetaan liikevaihtoon

Liitetieto Niiden tarkoitus on täydentää tasetta, tuloslaskelmaa ja rahoituslaskelmaa, jotta kirjanpitovelvollisen tuloksesta ja taloudellisesta asemasta saataisiin oikea ja riittävä kuva

Likviditeettireservi lyhytaikaiset varat - velat

Maksuvalmius on yrityksen kyky suoriutua jatkuvasti juoksevista maksuistaan. Mitä parempi maksuvalmius, sitä helpompi yrityksen on selviytyä maksuistaan ja sitä edullisemmin se kykenee tekemään ostonsa

Myyntikate kertoo kuinka paljon yritykselle jää katetta myyntihinnan ja ostohinnan välisestä erotuksesta. Tällä summalla katetaan loput yritystoiminnan kustannukset. Saadaan vähentämällä liikevaihdosta muuttuvat kulut

Nettokäyttöpääoma Rahoituksen tunnusluku, joka osoittaa, kuinka suuri osa yrityksen rahoitus- ja vaihto-omaisuudesta on rahoitettu pitkäaikaisella vieraalla ja omalla pääomalla

Nettotulos Oikaistun tuloslaskelman erä, joka kertoo varsinaisen liiketoiminnan ja säännöllisen muun toiminnan tuloksen

Oikaistu tilinpäätös Tilinpäätös, joka laaditaan käyttäjäryhmien tarpeiden mukaan yrityksen virallisen tilinpäätöksen ja sen liitetietojen perusteella. Oikaistun tilinpäätöksen tavoitteena on esimerkiksi mahdollistaa tilinpäätösten vertailu yritysten kesken standardoimalla tilinpäätöksen rakenne.

Oman pääoman tuottoprosentti Kannattavuuden tunnusluku, joka kertoo yrityksen omalla toiminnallaan ansaitseman koron pääomalleen eli tilikauden saavutetun tuloksen suhteen käytössä olleeseen pääomaan

Omavaraisuusaste Vakavaraisuuden tunnusluku, joka kertoo oman pääoman ja koko pääoman välisen suhteen

Pysyvät vastaavat Taseen vastaavaa puolen osa, johon merkitään jatkuvasti useana tilikautena tuloa tuottavat erät

Pääomarakenne kertoo kuinka yritys on rakentanut pääomansa

Quick ratio Maksuvalmiuden tunnusluku, jossa rahoitusomaisuuden määrää verrataan lyhytaikaisen vieraan pääomaan määrään

Rahoituksen rahavirta rahoituslaskelman osa, joka kertoo miten oma ja vieras pääoma ovat muuttuneet tilikauden aikana

Rahoituslaskelma on osa tilinpäätöstä. Siinä tulee antaa selvitys yrityksen varojen hankinnasta ja niiden käytöstä tilikauden aikana

Sijoitetun pääoman tuottoprosentti Kannattavuuden tunnusluku, joka mittaa suhteellista kannattavuutta eli sitä tuottoa, joka on saatu yritykseen sijoitetulle korkoa tai muuta tuottoa vaativalle pääomalle

Suhteellinen velkaisuus Vakavaraisuuden tunnusluku, jonka avulla voidaan tarkastella velkojen yritykselle aiheuttamaa rasitetta ja siinä tapahtuvia muutoksia

Suora rahoituslaskelma Rahoituslaskelma, jossa liiketoiminnan, investointien ja rahoituksen rahavirrat ilmoitetaan lähtökohtaisesti bruttomääräisinä

Tase Tilinpäätöksen osa, josta selviää yrityksen taloudellinen tilanne tilikauden päättyessä eli kertoo yrityksen rahoituksellisen aseman (mihin yritys on investoinut ja millä sen toiminta on rahoitettu)

Tilikauden voitto Tuloslaskelman viimeinen rivi, jolta ilmenee se, kuinka paljon tulosta syntyi, kun kaikki kulut on otettu huomioon

Tilinpäätöksen on annettava oikeat ja riittävät tiedot kirjanpitovelvollisen toiminnan tuloksesta ja taloudellisesta asemasta. Tilinpäätös tehdään jokaiselta tilikaudelta ja se sisältää tuloslaskelman, taseen, rahoituslaskelman ja liitetietoja sekä joissakin tapauksissa myös toimintakertomuksen

Tilinpäätösanalyysi Yrityksen kannattavuuden, rahoitustilanteen ja taloudellisten toimintaedellytysten mittaus tilinpäätöksen pohjalta

Toimintakertomus Pörssiyritysten ja suurien kirjanpitovelvollisten on laadittava toimintakertomus tilinpäätöksen lisäksi

Toimintokohtainen tuloslaskelma Toimintokohtaisessa tuloslaskelmassa kulujen vähennysjärjestys perustuu toimintokohtaiseen ryhmittelyyn eli tuotoista vähennetään ensin hankinnan ja valmistuksen kulut, sitten myynnin ja markkinoinnin kulut ja lopuksi liiketoiminnan muut kulut

Tuloslaskelma Tilinpäätöksen osa, josta selviää miten tilikauden tulos on syntynyt

Tunnusluku Yrityksen taloudellisen tilanteen jotain osa-aluetta kuvaileva, yleensä suhdemuotoinen luku

Tunnuslukuanalyysi Tunnuslukuihin perustuva yrityksen taloudellista tilannetta tarkasteleva analyysi

Vaihtuvat vastaavat Taseen vastaavaa puolen osa, johon merkitään vain yhden tilikauden ajan tuottoa tuottavat erät

Vakavaraisuus Pääomarakenne, joka tarkastelee oman pääoman suhdetta vieraaseen pääomaan. Yritys on sitä vakavaraisempi, mitä enemmän sillä on omaa pääomaa suhteessa vieraaseen pääomaan

Vastaavaa Taseen osa, josta selviää rahan käyttökohteet eli varat

Vastattavaa Taseen osa, josta selviää miten yrityksen liiketoimintaa on rahoitettu eli velat

KUVIOLUETTELO

Kuvio 1. Myyntikate %.	52
Kuvio 2. Myynnin kriittinen piste.	52
Kuvio 3. Käyttökate %.	53
Kuvio 4. Ohjearvot käyttökateprosentille.	53
Kuvio 5. Liikevoitto %.	54
Kuvio 6. Ohjearvot liikevoittoprosentille.	54
Kuvio 7. Sijoitetun pääomantuotto %.	55
Kuvio 8. Ohjearvot sijoitetun pääoman tuottoprosentille.	55
Kuvio 9. Oman pääoman tuotto %.	56
Kuvio 10. Ohjearvot oman pääoman tuottoprosentille.	57
Kuvio 11. Nettotulos %.	57
Kuvio 12. Omavaraisuusaste (%).	59
Kuvio 13. Ohjearvot omavaraisuusasteelle.	59
Kuvio 14. Suhteellinen velkaantuneisuus.	60
Kuvio 15. Ohjearvot suhteelliselle velkaantumiselle.	60
Kuvio 16. Gearing- %.	61
Kuvio 17. Quick ratio.	62
Kuvio 18. Ohjearvot Quick ratiolle.	62
Kuvio 19. Current ratio.	63
Kuvio 20. Ohjearvot Current ratiolle.	63
Kuvio 21. Käyttöpääoma.	63
Kuvio 22. Myyntisaamisten kiertoaika.	65
Kuvio 23. Ostovelkojen kiertoaika.	66
Kuvio 24. Vaihto-omaisuuden kiertoaika.	67
Kuvio 25. Yhtiömuodon jakautuminen, N=12.	73
Kuvio 26. Yritysten ikäjakauma, N=12.	74
Kuvio 27. Yrityksen henkilöstön määrä, N=12.	74
Kuvio 28. Miten tärkeäksi koette tilinpäätöksen ja sen hyödynnettävyyden, N=12.	78
Kuvio 29. Miten hyvin pystytte hyödyntämään tilinpäätöstänne tällä hetkellä, N=12.	79
Kuvio 30. Haluaisitteko pystyä hyödyntämään tilinpäätöstänne paremmin, N=12.	80

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	12
2	TILINPÄÄTÖKSEN SISÄLTÖ	14
2.1	Tilinpäätösasiakirjat	16
2.1.1	Tuloslaskelma.....	16
2.1.2	Tase.....	27
2.1.3	Rahoituslaskelma	29
2.1.4	Liitetiedot	31
2.1.5	Toimintakertomus	32
2.2	Pienet kirjanpitovelvolliset.....	33
2.3	Tilinpäätöksen oikaiseminen.....	34
2.3.1	Tuloslaskelman oikaiseminen	34
2.3.2	Taseen oikaiseminen.....	36
3	TILINPÄÄTÖKSEN TULKINTA JA HYÖDYNTÄMINEN	39
3.1	Tilinpäätöksen tulkinta	40
3.1.1	Tuloslaskelman tulkinta	40
3.1.2	Taseen tulkinta	45
3.2	Arvostus ja jaksottaminen.....	49
3.3	Tunnusluvut	50
3.3.1	Kannattavuuden tunnusluvut	51
3.3.2	Rahoituksen tunnusluvut	57
3.3.3	Käyttöpääoma ja kiertoajat	63
3.4	Kassavirtalaskelma.....	67
4	PK-YRITTÄJIEN TILINPÄÄTÖSOSAAMINEN.....	71
4.1	Haastattelun toteutus.....	71
4.2	Haastattelujen tulokset	72
5	JOHTOPÄÄTÖKSET	81
	LÄHTEET	85
	LIITE 1 Kilan yleisohje kululajikohtaisen tuloslaskelman kaavasta.....	88
	LIITE 2 Kilan yleisohje toimintokohtaisen tuloslaskelman kaavasta.....	90
	LIITE 3 Kilan yleisohje lyhennetyn toimintokohtaisen tuloslaskelman kaavasta	91
	LIITE 4 Kirjanpitolautakunnan yleisohje taseen kaavasta	92
	LIITE 5 Kirjanpitolautakunnan yleisohje lyhennetyn taseen kaavasta	94
	LIITE 6 Suora rahoituslaskelma	95

LIITE 7 Epäsuora rahoituslaskelma.....	96
LIITE 8 Kassavirtalaskelma	97
LIITE 9 Haastattelulomake	98
LIITE 10 Tietoa tilinpäätöksestä ja sen hyödyntämisestä – OPAS	

1 JOHDANTO

Tämän opinnäytetyön aihe löytyi Wäläky Keski-Savon Uusyrityskeskus ry:n kautta. Heihin otettiin yhteyttä kyselläkseen mahdollisista opinnäytetyöaiheista. Yhdessä pohtimisen jälkeen nousi esille yrittäjien tilinpäätöksen ymmärtämiseen ja hyväksikäyttämiseen liittyvien kehityskohteiden kartoitus, koska Wäläky oli huomannut yrittäjillä olevan epäselvyyttä tilinpäätöksestä ja sen hyödynnettävyydestä. Aihe oli kiinnostava, joten se valittiin opinnäytetyön aiheeksi. Opinnäytetyön tavoitteena oli selvittää yrittäjien tilinpäätösosaamisen tämän hetkistä tilaa sekä mistä osa-alueista yrittäjät kaipaisivat lisätietoa. Tavoitteena oli myös laatia saatujen tulosten perusteella opas (liite 10), jota Uusyrityskeskus Wäläky pysyisi jakamaan lisätietoa tarvitseville yrittäjille.

Työn toimeksiantaja on Wäläky Keski-Savon Uusyrityskeskus ry. He ovat yrittäjyydestä kiinnostuneiden palvelupiste, jossa saa maksutonta neuvonta-apua ja esi-valmennusta yrityksen perustamiseen liittyvissä asioissa. Wäläkyn toimitusjohtaja Jouko Laitinen sekä yritysneuvojat Markku Savola ja Piia Puotinen auttavat yrityksen perustamisen eri vaiheissa. Heidän kanssaan voi miettiä liikeidean toteutumiskelpoisuutta ja kannattavuutta, parhaimman yritysmuodon ja toimintatavan valitsemista sekä saada yhteydet eri liiketoiminnan alojen asiantuntijoihin. Kaiken ikäiset yritykset voivat ottaa Wäläkkyyn yhteyttä ja saada ajankohtaista tietoa ja apua yrityksen kehittämiseen. Apua saa myös toimivan yrityksen ostamiseen ja yrittäjyyteen liittyvistä asioista.

Vuonna 1998 perustettu Wäläky on osa Suomen Uusyrityskeskukset verkostoa. Alueellisia uusyrityskeskuksia on kolmekymmentäyksi kahdeksassakymmenessä eri toimipisteessä. Kaiken kaikkiaan Suomen Uusyrityskeskuksessa työskentelee 134 henkilöä. Vuonna 2008 Suomen uusyrityskeskusten verkostossa perustettiin 8010 uutta yritystä. Perustamisvuodesta 1989 alkaen asiakkaita on ollut yli 72000. Uusyrityskeskusten neuvonta on ISO 9001/2000 laatusertifioitu.

Uusyrityskeskus Wäläkyn toiminta-alueena on Varkaus – Leppävirta – Heinävesi – Joroinen – Rantasalmi – Juva - Sulkava. RaJuPuSu-sivutoimipiste aloitti toimintansa maaliskuussa 2001 Juvalla. Yhdistys rahoittaa toimintansa jäsenmaksujen kautta. Jäsenenä on yrityksiä, kuntia, oppilaitoksia ja yhdistyksiä. RaJuPuSu:n rahoitus

tapahtuu jäsenyritysten, kuntien ja Etelä-Savon TE-keskuksen/ työvoimaosaston kautta. Yhdistyksen jäsenet sitoutuvat antamaan maksutonta asiantuntijapalvelua aloittelevien yrittäjien käyttöön. Näin toimimalla he tukevat aloittelevia yrittäjiä tehokkaan ja taloudellisen tietotaidon hankkimiseksi.

Opinnäytetyön teoreettinen viitekehys alkaa tilinpäätöksen perusteista: mikä on tilinpäätös, mitä se sisältää, miten se tehdään ja millä säännöillä. Työssä halutaan tuoda ensimmäisenä esille tilinpäätöksen perusajatuksia, koska niistä saadun tiedon pohjalta on helpompi lähteä tutkimaan tilinpäätöksen tulkitsemista ja hyödyntämistä. Tilinpäätöksen tulkinnessa käsitellään tuloslaskelman ja taseen tulkintaa, koska ne ovat keskeisimmät tilinpäätöksen osat. Hyödyntämisessä on keskitytty tunnuslukuihin, niiden laskemiseen ja tulkintaan.

Empiirinen osio koostuu yrittäjien haastatteluista, jotka tehdään kyselylomakkeella haastattelemalla. Haastattelujen avulla halutaan saada selville miten yrittäjät ovat jakaneet työtehtäviään tilitoimiston kanssa sekä miten paljon tilitoimistoon ylipäättänsä turvaudutaan. Työssä halutaan myös ensi käden tietoa siitä, missä tilinpäätöksen kohdissa on eniten epäselvyyttä ja ovatko yrittäjät ylipäättänsä kiinnostuneita tilinpäätöksen hyödyntämisestä. Haastatteluista saatujen tietojen perusteella koetaan opas tilinpäätöksen osa-alueista. Opasta on tarkoitus jakaa tilinpäätöksestä tietoa tarvitseville yrittäjille tarpeen mukaan. Haastatteluissa tiedustellaan myös mahdollisia koulutustarpeita. Saatuja tietoja Uusyrityskeskus Wäläkki pystyy mahdollisesti käyttämään yrittäjien koulutuksia suunnitellessaan.

2 TILINPÄÄTÖKSEN SISÄLTÖ

Kirjanpitovelvollisen, eli liike- tai ammattitoimintaa harjoittavan, on noudatettava KPL (kirjanpitolaki) 1:3 mukaisesti hyvää kirjanpitoa. Tämä tarkoittaa niin liike-tapahtumien kirjaamista kuin tilinpäätöksen laatimista. (Leppiniemi 2000, 17 - 19.) Kirjanpitovelvollinen kantaa vastuun siitä, että kirjanpito hoidetaan oikein ja tilinpäätös laaditaan lain ja yleisten tilinpäätösperiaatteiden mukaisesti, joita ovat jatkuvuus, johdonmukaisuus, sisältöpainotteisuus, varovaisuus, tasejatkuvuus, suoriteperusteisuus ja erillisarvo. (Eskola & Mäntysaari 2007, 8.) Euroopan yhteisöjen tilinpäätösdirektiivit, neljäs ja seitsemäs yhtiöoikeudellinen direktiivi, ovat Suomen, ja muiden EU maiden, tilinpäätöksen sisällön sääntelyn perustana (Kinnunen ym. 2000, 13 - 14).

Jokaiselta tilikaudelta on laadittava tilinpäätös, joka antaa oikeat ja riittävät tiedot kirjanpitovelvollisen toiminnan tuloksesta ja taloudellisesta asemasta. Mukaan otetaan edelliseltä tilikaudelta vertailukelpoinen tuloslaskelma, tase ja rahoituslaskelma. (Tomperi 2004, 143.) Tilikaudella tarkoitetaan ajanjaksoa, jolta yrityksen tulos selvitetään. Normaalisti sen pituus on 12 kuukautta. Laissa ei ole kuitenkaan määritetty lyhintä sallittua tilikauden pituutta, mutta enimmillään se saa olla 18 kuukautta. (mt. 13.)

Laissa on määritetty, että osana tilinpäätöstä on tehtävä tase- ja liitetietojen erittelyt. Näiden tarkoitus on antaa varmuutta kirjanpidon oikeellisuudesta ja tarkastettavuudesta. Erittelyt eivät ole julkisia vaan osa yrityksen sisäisiä tilinpäätösasiakirjoja. Kirjanpitoasetuksessa edellytetään tase-erittelyissä ainakin pysyvien ja vaihtuvien vastaavien, vieraan pääoman sekä pakollisten varausten erittelyä. Liitetietojen erittelyssä eritellään ryhmittäin kirjanpitovelvollisen vakuudet ja vastuusitoumukset. (Leppiniemi & Kykkänen 2009, 46 - 47.) Erittelyt päivää ja allekirjoittaa henkilöt, jotka ovat vastuussa erittelyjen oikeellisuudesta (Tomperi 2004, 175).

Tilikauden päättymisen jälkeen on neljä kuukautta aikaa laatia tilinpäätös ja toimintakertomus. On myös mahdollista, että yrityksen omissa säännöissä, kuten yhtiöjärjestyksessä, on määritetty tätä lyhyempi määräaika ja silloin tätä määräaika on noudatettava. Tilinpäätöksen katsotaan olevan valmis kun se on allekirjoitettu. Toimitusjohtaja ja hallituksen jäsenet allekirjoittavat osakeyhtiön, osuuskunnan ja säätiön tilinpäätöksen. Avoimessa yhtiössä yhtiömiehet ja mahdollinen toimitusjoh-

taja sekä kommandiittiyhtiössä vastuunalaiset yhtiömiehet ja toimitusjohtaja allekirjoittavat tilinpäätöksen ja mahdollisen toimintakertomuksen. (Leppiniemi & Kykkänen 2009, 43.)

Tilinpäätös ja toimintakertomus on tehtävä joko Suomen tai Ruotsin kielellä ja euronääräisenä. Nämä voidaan halutessaan käänntää myös muille kielille, mutta silloin kyseessä ei ole virallinen tilinpäätös. Virallisessa tilinpäätöksessä voidaan käyttää eurojen rinnalla myös muita valuuttoja, mutta silloin on ilmoitettava myös rahamäärinmuuntamisessa käytetty kurssi. (mt. 42.)

Tilinpäätöksestä on sidottava tasekirja, jonka sivut on juoksevasti numeroitu. Tasekirja koostuu kansilehdestä, tuloslaskelmasta, taseesta, rahoituslaskelmasta, tilinpäätöksen liitetiedoista, toimintakertomuksesta sekä käytettyjen kirjanpitokirjojen ja tositelajien luetteloista säilytystapoineen. Suositeltavaa on liittää mukaan myös tuloslaskelman, taseen ja liitetietojen erittelyt. Myös tilintarkastuskertomus voidaan liittää mukaan. Tasekirja allekirjoitetaan ja päivätään sekä säilytetään vähintään 10 vuotta tilikauden päättymisestä. Alkuperäinen versio on säilytettävä aina paperisena. (Mäkinen 2002, 156 – 157.)

Tilinpäätös ja toimintakertomus julkaistaan joko kirjanpitovelvollisen koon tai yritysmuodon perusteella, tästä on säädetty kirjanpitolaissa. Koon perusteella tarkasteltaessa julkistamisvelvollisuus on kirjanpitovelvollisella, jonka kohdalla päättyneellä tai sitä edeltäneellä tilikaudella on ylittynyt vähintään kaksi seuraavista rajoista:

- liikevaihto 7,3 milj. euroa
- taseen loppusumma 3,65 milj. euroa
- palveluksessa keskimäärin 50 henkilöä

Yritysmuodon perusteella tarkasteltaessa julkaisuvelvollisia ovat osakeyhtiöt, osuuskunnat sekä avoimet yhtiöt ja kommandiittiyhtiöt, joiden vastuunalaisena yhtiömiehenä on osakeyhtiö, keskinäinen vakuutusyhtiö tai vakuutusyhdistys. (Leppiniemi & Kykkänen 2009, 44 – 45.)

Julkistaminen toteutetaan yleensä toimittamalla tilinpäätöksestä ja toimintakertomuksesta jäljennökset Patentti- ja rekisterihallitukselle. Verohallinto toimittaa kaupparekisteriin tuloslaskelman, taseen, tiedon tilintarkastuksen toimittamisesta sekä

tiedon tilinpäätöksen vahvistamisesta. Myös toimintakertomus ja tilintarkastuskertomus toimitetaan kaupparekisteriin verohallinnon toimesta, jos yhtiöllä on toimintakertomuksen laatimisvelvollisuus ja jos tilintarkastuskertomus sisältää tilintarkastuslaissa tarkoitettuja kielteisiä lausuntoja. Yritys itse toimittaa ne tilinpäätöstiedot, joita verohallinto ei voi toimittaa. Tällaisia ovat esimerkiksi liitetiedot. (Leppiniemi & Leppiniemi 2009, 27.)

Tilinpäätöksen ja toimintakertomuksen rekisteröinti on tehtävä kuuden kuukauden sisällä tilikauden päättymisestä. Kirjanpitovelvollinen voi tehdä julkistamisen myös vapaaehtoisesti haluamallaan tavalla, kuten esimerkiksi laatimalla vuosikertomuksen ja sisällyttämällä tilinpäätöksensä ja toimintakertomuksensa siihen. Julkaiseminen voidaan myös tehdä lyhennelmänä, mutta silloin siinä on mainittava, että se ei sisällä kaikkia kirjanpitolain mukaisia tilinpäätöksessä tai toimintakertomuksessa esitettäviä tietoja. (Leppiniemi & Kykkänen 2009, 45.)

Tilanteessa missä tilinpäätöstä ei pystytä laatimaan neljän kuukauden kuluessa tilikauden päättymisestä voidaan kirjanpitolautakunnalta hakea poikkeuslupaa. Juoksevan kirjanpidon suhteen kirjanpitolautakunnalla ei ole valtuuksia antaa jatkoaikaa, koska juoksevassa kirjanpidossa kassatapahtumat on kirjattava viipymättä päiväkohtaisesti. Tilinpäätöksen suhteen lisäaikaa voidaan kuitenkin antaa, mikäli tilikauden päättymisestä ei ole kulunut neljää kuukautta. Tässä on huomioitava, että jatkoaikahakemus on jätettävä riittävän aikaisin, jotta kirjanpitolautakunta ennättää käsitellä sen ennen neljän kuukauden määräajan umpeutumista. (Leppiniemi 2004, 373 – 374.)

2.1 Tilinpäätösasiakirjat

Tilinpäätös muodostuu taseesta, tuloslaskelmasta, rahoituslaskelmasta ja liitetiedoista. Lisäksi joissakin tapauksissa tulee laatia toimintakertomus, joka ei ole osa tilinpäätöstä, mutta sitä koskevat samat laatimis- ja julkaisuvaatimukset. (Leppiniemi & Kykkänen 2009, 38.)

2.1.1 Tuloslaskelma

Tuloslaskelma kertoo kuinka tilikauden tulos on muodostunut (Leppiniemi & Leppiniemi 2002, 33). Ensin tuloslaskelmassa esitetään kaikki yrityksen varsinaisesta

toiminnasta johtuneet tuotot ja kulut. Liikevoitto tai – tappio saadaan kun liikevaihdosta ja liiketoiminnan muista tuotoista vähennetään varsinaisesta liiketoiminnasta johtuneet kulut esimerkiksi materiaalit ja palvelut, henkilöstösivukulut ja poistot. Yrityksen varsinaisen toiminnan tuloksen osoittaa liikevoitto. Tuloslaskelmassa liikevoiton jälkeen esitetään rahoituksesta johtuvat tuotot ja kulut, satunnaiset tuotot ja kulut, tuloksen järjestelyerinä poistoneron sekä vapaaehtoisten varausten muutos ja tuloverot. (Tomperi 2007, 144.)

Tuloslaskelma on laadittava kirjanpitoasetuksessa säädetyn kaavan mukaan. Normaalia liiketoimintaa harjoittaville kirjanpitovelvollisille on asetuksissa kaksi kaavaa yhtiömuodosta riippumatta. Suurin osa suomalaisista yrityksistä käyttää niin sanottua kululajikohtaista kaavaa; sen pohjalta on laadittu myös verolomakkeet ja erilaiset tilastolomakkeet. Pieni osa yrityksistä, jotka usein ovat suuria yrityksiä, käyttävät toimintokohtaista kaavaa (Salmi & Rekola-Nieminen 2004, 19.)

”Tuloslaskelma on laadittava kaavaa yksityiskohtaisempaan, mikäli se tilikauden tuloksen muodostumiseen vaikuttaneiden tekijöiden selvittämiseksi on tarpeen” (KPA 1 luku 9 §).

Kaavan alanimikkeitä voidaan muuttaa paremmin kuvaaviksi, mikäli se on tarpeellista. Tuotto- ja kuluerät on ilmoitettava tuloslaskelmassa niitä toisistaan vähentämättä, mikäli tuoton ja kulun yhdistäminen ei ole oikean ja riittävän kuvan antamiseksi perusteltua. (Tomperi 2007, 149–150.)

Kululajikohtainen tuloslaskelma

Tuloslaskelmassa käytetään yleisemmin kululajikohtaista kaavaa (liite 1). Liiketoiminnan kulut esitetään siinä luonteensa mukaisessa järjestyksessä. (Ikäheimo ym. 2007, 70.) KPA (kirjanpitoasetus) 1:1:ssä säädetään kululajikohtaista tuloslaskelmaa, siinä myös säädetään kaavassa esitettäviä erittelyvaatimuksia ja vertailutietoja, joita ei kirjanpitoasetuksen tuloslaskelmakaavassa ole. Kirjanpitolautakunta on esittänyt antamassaan yleisohjeessa, vuodelta 1998, sellaisen kululajikohtaisen tuloslaskelmakaavan, jossa huomioon on otettu kaikki asetuksessa säädetty erittelyvaatimukset sekä velvollisuus antaa vertailutietoja. (Leppiniemi & Leppiniemi 2002, 33.)

Yleisohjeessa esitetään myös vaihtoehtoinen esittämistapa tuloslaskelmasta. Tuloslaskelma on vähennysmuotoinen, jos se esitetään ilman etusarakkeita. Siihen tulee merkitä välisummat, joita ovat materiaalit ja palvelut yhteensä, henkilöstökulut yhteensä, poistot ja arvonalentumiset yhteensä, rahoitustuotot ja – kulut yhteensä, satunnaiset erät yhteensä ja tilinpäätössiirrot yhteensä. (mt. 34–35.)

Liikevaihto aloittaa tuloslaskelman, näin ollen myynnin oikaisueriä ja kokonaismyyntiä ei erikseen tarvitse esittää (mt. 42). Liikevaihto siis saadaan kun myynnin oikaisu- ja siirtoerät vähennetään myyntituloista. Myynnin oikaisu- ja siirtoeriin kuuluvat muun muassa annetut käteis- ja muut alennukset, myynnistä suoritettava arvonnäkövero sekä myyntien kurssierot. (Tomperi 2007, 147.)

Yrityksen varsinaisesta suoritustuotannosta saadut myyntituotot merkitään liikevaihtoon (KPL 4 luku 1 §). Varsinaisen toiminnan käsitteen määrittelee yrityksen toimiala. (Tomperi 2007, 147.) Varsinaisella toiminnalla tarkoitetaan myös yrityksen muutoin toiminnaksi vakiintunutta toimintaa. Esimerkiksi liikevaihtoa ei ole parin vuoden ajan harjoitettu varsinaisesta toiminnasta poikkeava toiminta. Jos yrityksen varsinaisen toimialan on ravintola-kahvilatoiminta ja se vuokrasi rakennuksestaan osan ulkopuoliselle. Vuokratulot esitetään tällöin tuloslaskelmassa liiketoiminnan muina tuottoina, sillä vuokratulot eivät ole varsinaisen toiminnan, ravintola-kahvilapalveluiden, myyntituottoihin. (Leppiniemi & Leppiniemi 2002, 38.) Henkilökunnalle myytäessä tavaroita hankintahintaan, ne käsitellään ostomenon oikaisuna, ei myyntitulona. (Tomperi 2007, 147.) Joskus liikevaihtoon sisältyy myyntitulojen sijasta vain myyntivoittoja tai – palkkioita yrityksen toiminnan erityisluonteisuudesta johtuen, erityisesti näin on välitystoiminnan kohdalla. (Leppiniemi & Leppiniemi 2002, 40.)

Varastoista, joiden arvo sisältää yrityksen jalostustoimintaa tulee erä *valmiiden ja keskeneräisten tuotteiden varastojen muutos* (Tomperi 2007, 147). Valmiiden tuotteiden varastojen muutokseen sisällytetään vain yrityksen itse valmistaman varastojen muutos ja keskeneräisten tuotteiden varastojen muutokseen sisällytetään sellaisenaan varastoitujen hyödykkeiden, kuten myytäväksi hankittujen ja raaka-aineiden hyödykkeiden, varastojen muutos. Koska pienet kirjanpitovelvolliset aloittavat lyhennetyt tuloslaskelman bruttokatteesta, näin ollen kyseistä erää ei erillisenä esitetä. (Leppiniemi & Leppiniemi 2002, 43.)

Varastojen muutos perustuu inventaariin. Varastoitujen hyödykkeiden hinta määritellään KPL 4:5:n ja 5:6:n mukaan ja niitä käytetään inventaarissa. Näin ollen varaston tavanomainen epäkuranttius, eli pilaantunut tai ei-kysytty hyödyke, tulee vähennettynä kuluna osto ynnä muun sellaiseen valmistevarastojen muutoksen ja menojen yhteisvaikutuksen myötä. Varastojen poikkeukselliset pilaantumiset vähennetään ryhmässä poistot ja arvonalentumiset erässä vaihtuvien vastaavien poikkeukselliset arvonalentumiset. (mt. 43–44.)

Alkuvarasto ja loppuvarasto eivät ole vertailukelpoiset keskenään siirryttäessä kiinteiden menojen aktivoimiseen, koska ainoastaan hankinnan ja valmistuksen muuttuvia menoja sisältyy alkuvarastoon, mutta loppuvarastoon myös valmistuksen ja hankinnan kiinteitä menoja. Hyvän kirjanpitotavan mukaista on tällöin menetellä niin, että varaston muutos lasketaan varastoista, jotka ovat vertailukelpoisia. Tällöin alkuvarasto myös muutetaan laskennallisesti valmistuksen ja hankinnan kiinteät menot sisältäväksi. Ryhmässä satunnaiset erät käsitellään laskentakäytännön muutoksesta aiheutuvaa eroa. (mt. 44.)

Valmistus omaan käyttöön on nimensä mukaisesti sellaista valmistusta, jonka yritys on itse käyttänyt ja joka ei kasvata liikevoittoa. Hyvän kirjanpitotavan mukaista on esittää tämä erä erillisinä. (Niskanen & Niskanen 2003, 30.) Kaikille niille meno- ja kuluerille, joihin sisältyviä menoja on aktivoitu omaan käyttöön otetun hyödykkeen, esimerkiksi käyttöomaisuuteen luettavan koneen, hankintamenoon valmistus omaan käyttöön on oikaisuerä. (Leppiniemi & Leppiniemi 2002, 44–45.) Tällä erällä oikaistaan kuluista se osa mikä on sisältynyt omaan käyttöön valmistettujen hyödykkeiden menoista. Nämä menot voidaan vaihtoehtoisesti kirjata liiketoiminnan muihin tuottoihin vähennykseksi ja kalustotilille lisäykseksi tilikauden aikana. (Tomperi 2007, 147.)

Mikäli valmistus omaan käyttöön tiliä käytetään, on suositeltavaa, että menonsiirtona asianomaiselta meno-/kulutililtä tehty siirto mainitaan liitetietoina. Näin saadaan kuva siitä kuinka paljon omaan käyttöön on valmistettu. (Leppiniemi & Leppiniemi 2002, 45.)

Liikevaihtoon kuulumattomat liiketoiminnasta johtuneet tavanomaiset, usein säännölliset tuotot, rahoitustuottoja ja satunnaisia tuottoja lukuun ottamatta, merkitään *liiketoiminnan muihin tuottoihin*. (Tomperi 2007, 147.) Esimerkiksi vuokratuottoja,

käyttöomaisuuden tavanomaista myyntivoittoja tai julkisia avustuksia voidaan kirjata tähän erään. (Niskanen & Niskanen 2003, 30.)

Vaikka liiketoiminnan muut kulut eivät ole varsinaisen toiminnan tuottoja, ne liittyvät silti kirjanpitovelvollisen liiketoimintaan. Oikean ja riittävän kuvan antamiseksi, olenaiset liiketoiminnan muut kulut tulee eritellä liitetietoina, vaikka niiden erittelemisestä liitetietoina ei erillistä säädöstä ole. (Leppiniemi & Leppiniemi 2002, 45–46.)

Liiketoiminnan muut tuotot sisältävät kaikki sellaiset tuottoerät, joilla on yhteys varsinaiseen suoritetuotantoon kuulumatta kuitenkaan siihen. Mikäli liiketoiminnan tietty tuottoerä on toistuva ja budjetoitavissa oleva, erän luonne lähestyy jo varsinaista suoritetuotantoa, josta saadut tuotot kirjataan liikevaihtoon. (mt. 46.)

Liiketoiminnan muut tuotot – erän jälkeen esitetään *liiketoiminnan kulut*, keskeisiä niistä ovat yleensä *materiaalit ja palvelut* (Tomperi 2007, 147). Materiaalit ja palvelut erään merkitään myytäviin palveluihin ja tuotteisiin liittyvät ostot ja ulkopuoliset palvelut, siksi se vastaa luonteeltaan ostotiliä. (Leppiniemi & Leppiniemi 2002, 47.)

Kun varaston muutoksella oikaistaan tavaroiden ostomenoja, saadaan materiaalit ja palvelu erä. Saadut alennukset, ostoihin liittyvät kurssierot, ostohintoihin sisältyvä arvonlisävero ja rahdit sekä huolinta-, pakkaus- ynnä muut sellaiset menot ovat tavallisimpia oikaisueriä. Varastojen muutoksessa huomioon otetaan valmiina ostettujen kauppatavaroiden varasto sekä raaka-aine- ja tarvikevarastot, yrityksen jalostustoimintaa ei näihin sisälly. (Tomperi 2007, 147–148.)

Tuotantoon liittyvät ostetut palvelut kuten alihankintatöistä johtuvat kulut sisällytetään ulkopuolisiin palveluihin. Mikäli ostetut palvelut, jotka liittyvät suoraan tuotteisiin tai myytäviin palveluihin ei ole omaa nimikettä tuloslaskelmassa, esitetään ne ulkopuolisissa palveluissa. Kirjanpitovelvollista kokonaisuutena koskevat kulut merkitään liiketoiminnan muut kulut – erään. (mt. 148.)

Tuloslaskelmassa *henkilöstökulut* jakautuvat kahteen erään, palkkoihin ja palkkioihin sekä henkilösivukuluihin (Niskanen & Niskanen 2003, 32). Lakisääteiset henkilösivukulut eli työnantajan sosiaaliturvamaksut, työeläke-, tapaturma-, työttömyys- ja ryhmähenkivakuutusmaksut sekä palkat sisällytetään henkilöstökuluihin. Näiden lisäksi henkilöstökuluihin sisällytetään vapaaehtoiset henkilövakuutusmaksut.

(Tomperi 2007, 148.) Henkilöstökuluissa ei käsitellä henkilökunnan koulutuksia, juhlia, vapaa-ajan vietosta ynnä muista sellaisista aiheutuvia menoja, ne vähennetään erässä liiketoiminnan muut kulut. (Leppiniemi & Leppiniemi 2002, 50).

Henkilöstökuluihin sisällytetään palkoista vain rahapalkat. Tuloslaskelman henkilöstökuluihin ei lueta luontoisetujen raha-arvoa. Palkkojen maksamiseen saadut avustukset ja palkkoihin liittyvät sairausvakuutuskorvaus oikaisuerät ovat myös otettava huomioon palkkojen kohdalla. Mikäli henkilöstökulut esitetään tuloslaskelmassa yhtenä eränä, on liitetiedoissa esitettävä tilikauden palkat, palkkiot, eläkekulut ja muut henkilösivukulut. (Tomperi 2007.148.)

Pysyvistä vastaavista tehdyt *suunnitelman mukaiset poistot sekä arvonalentumiset* vähennetään henkilöstökulujen jälkeen (mt. 148). Poistot ovat käyttöomaisuudesta tehtäviä kulukirjauksia. Suunnitelman mukaiset poistot merkitään tuloslaskelmaan. Suunnitelman mukaiset poistot ja yrityksen verotusta varten tekemät poistot eivät ole aina yhtä suuret. (Niskanen & Niskanen 2003, 33.) Tuloslaskelman loppuosassa tilinpäätössiirroissa nimikkeellä poistoeron muutos esitetään suunnitelman ylittäviä tai alittavia poistoja jos niitä on kirjattu tilinpäätöksessä. Suunnitelman mukaisten poistojen perusteista on annettava lisäinformaatiota tuloslaskelman liitetiedoissa. (Tomperi 2007, 148.)

Jos suunnitelman mukainen poisto on jo tehty, sitä ei voi enää myöhemmin peruuttaa. Sen sijaan arvonalentumista, joka on vähennetty tilinpäätöksessä, on oikaistava, mikäli se osoittautuu myöhemmin aiheettomaksi. (Leppiniemi & Leppiniemi 2002, 56.)

Muut varsinaisesta liiketoiminnasta johtuvat kulut, joita ei ole erikseen esitetty aiemmin luetaan *liiketoiminnan muihin kuluihin*. Tähän erään kuuluu muun muassa energia-, korjaus- ja matkakulut, lähetysrahdit, mainoskulut, posti- ja puhelinkulut vuokratkulut, vapaaehtoiset henkilökuntakulut, kokous- ja neuvottelukulut sekä edustuskulut. Luottotappiota sekä pysyvien vastaavien myyntitappioita voi sisältyä tähän kohtaan. (Tomperi 2007, 148–149.)

Liikevoitto (-tappio) on tuloslaskelman ensimmäinen välitulos, se kertoo yrityksen operatiivisen liiketoiminnan tuloksen ennen rahoitustuottoja ja -kuluja, satunnaisia eräjä sekä veroja. (Niskanen & Niskanen 2003, 29, 34.) Nykyään tuloslaskelmassa ei

ole lupa esittää liikevoittoa edeltäviä jäämiä esimerkiksi myyntikatetta ja käyttökatetta. Nämä voidaan halutessaan ilmoittaa liitetietoina. (Leppiniemi & Leppiniemi 2002, 65.)

Rahoitustuotot ja –kulut esitetään liikevoiton jälkeen. Muut korko- ja rahoitustuotot on tavallinen kaavan erä, jossa esitellään muun muassa henkilöyhtiöistä saadut voitto-osuudet, korkotuotot, osinkotuotot sekä rahoituksen kurssivoitot. Muihin rahoituskuluihin sisältyvät muun muassa kiinnityskulut, toimistomaksut, lainoista johtuvat takausprovisiot sekä rahoituksen kurssitappiot. (Tomperi 2007, 149.)

Konsernin kuuluvista ja omistusyhteisyryksistä tuotoista, joissa omistusosuus on vähintään 20 % tai osuus äänimäärästä vähintään 20 % on ilmoitettava erikseen (KPL 1 luku 7 §). Myös poikkeukselliset sijoitusten ja rahoitusarvopapereiden arvonalentumiset on ilmoitettava. (Tomperi 2007, 149.)

Sellaiset tuotot ja kulut, jotka perustuvat kirjanpitovelvollisen tavanomaisesta toiminnasta poikkeaviin, kertaluonteisiin ja olennaisiin tapahtumiin katsotaan kuuluvan satunnaisiin tuottoihin ja kuluihin. Rajanveto on osoittautunut käytännössä hankalaksi varsinaisen toimintaan kuuluvien ja *satunnaisen erien* välille. Esimerkiksi käyttöomaisuuden myynnistä aiheutuvia voittoja tai tappioita ei kuitenkaan pitäisi liittää satunnaisiin eriin, jollei kyse ole koko liiketoiminnan tai esimerkiksi toimialan myynnistä. Valitun esitystavan vaikutus tunnuslukuihin tulisi ottaa huomioon kirjauksissa. (Niskanen & Niskanen 2003, 35.)

Satunnaisia erinä ovat konserniavustukset konserniyhtiössä, liiketoimintayksikköjen tai muiden sellaisten myynnistä johtuneet myyntivoitot tai –tappiot sekä liiketoimintaa palvelemattomista osakkeista saatu myyntivoitto tai –tappio. (Tomperi 2007, 149.)

Voitto (tappio) ennen tilinpäätössiirtoja ja veroja on välituloksen johon päädytään satunnaiserien jälkeen (Niskanen & Niskanen 2003, 36). Satunnaisista tuotoista ja kuluista johtuvat tuloverot voidaan esittää omana eränään satunnaisten erien ryhmän jälkeen. Näin menetellessä Voitto (tappio) satunnaisten erien jälkeen korvaa jäämän voitto (tappio) ennen tilinpäätössiirtoja ja veroja. (Leppiniemi & Leppiniemi 2002, 81.)

Tuloslaskelmassa ennen verojen vähentämistä esitetään *tilinpäätössiirrot* (Niskanen & Niskanen 2003, 36). Niissä esitetään poistoeron muutos ja vapaaehtoisten varausten muutos. Ne ovat tuloksen järjestyseriä. Tilikaudella pysyvistä vastaavista tehdyt poistosuunnitelman ylittävät tai alittavat poistot ilmoitetaan poistoeron muutosena. Toimintavarauksen voivat tehdä tilinpäätöksessään yksityisliikkeet ja henkilöyhtiöt. (Tomperi 2007, 149.) Tuloslaskelmaan ja taseeseen ei ole lupa sisällyttää muita kuin verotuksessa liittyviä tilinpäätössiirtoja. (Leppiniemi & Leppiniemi 2002, 82.)

Tuloslaskelmassa *tuloverot* esitetään suoriteperusteisina. Välittöminä veroina esitetään edellisenä tilikausilta maksettu jälkivero ja se eritellään tilikauden veroista. Erittely voidaan esittää myös liitetiedoissa. (Niskanen & Niskanen 2003, 36.) Tilikauden voitto tai tappio saadaan verojen vähentämisen jälkeen. (Tomperi 2007, 149.)

Erä *muut välittömät verot* esiintyy käytännössä harvoin. Esimerkiksi HYY Yhtymä esittää yhdistetyn erän Välittömät verot tuloslaskelmassaan. Toisaalta tuloverot ja toisaalta muut välittömät verot sisältyvät siihen. HYY Yhtymä on merkinnyt jälkimmäiseen kiinteistöveron. Erä tulisi esittää kuitenkin Liiketoiminnan muissa kuluissa. (Leppiniemi & Leppiniemi 2002, 89.)

Tilikauden voittoon (tappioon) päädytään verojen vähentämisen jälkeen. Tilikauden voitto (tappio) on jaettavissa yrityksen osakkaille. (Niskanen & Niskanen 2003, 37.) Aikaisemman kirjanpitoasetuksen tavoin nykyisessä kirjanpitoasetuksessa ei esiinny vaihtoehtoisia nimityksiä ylijäämä ja alijäämä. Tilikauden voitto (tappio) –jäämä voidaan korvata tilikauden ylijäämä nimikkeellä, mikäli nämä vastaavat paremmin kirjanpitovelvollisen toiminnan luonnetta, esimerkiksi yhdistyksissä tai osuuskunnissa. (Leppiniemi & Leppiniemi 2002, 89.)

Toimintokohtainen tuloslaskelma

KPA 1:2:ssä säädetään toimintokohtainen tuloslaskelmakaava (liite 2). Siinä myös säädetään kaavassa tehtävissä erittelyistä sekä vertailutiedoista, joita ei ole merkitty kuitenkaan asetuksessa tuloslaskelmakaavaan. Vuoden 1998 yleisohjeessa kirjanpitolautakunta on esittänyt toimintokohtaisen tuloslaskelmakaavan, jossa huomiioon on otettu kaikki asetuksessa säädetty erittelyvaatimukset sekä vertailutietojen antamisvelvollisuus. (mt. 90.)

Toimintokohtainen kaava lyhennetään tarvittaessa samalla tavalla ja samoilla perusteella kuin kululajikohtainen kaava, eli eriä voidaan yhdistää. Siinä on myös esitettävä vähintään liikevaihto, liiketoiminnan muut tuotot, liiketoiminnan kulut, liikevoitto (-tappio), rahoitustuotot ja – kulut, voitto (tappio) ennen satunnaisia eriä, satunnaiset erät, voitto (tappio) ennen tilinpäätössiirtoja ja veroja, tilinpäätössiirrot, välittömät verot ja tilikauden voitto (tappio). (mt. 91.)

Toimintokohtaisessa tuloslaskelmassa kulut esitetään toimintokohtaisesti (mt. 91). Kulujen vähennysjärjestys toimintokohtaisessa tuloslaskelmassa perustuu toimintokohtaiseen ryhmittelyyn: Ennen liikevoittoa liikevaihdosta vähennetään hankinnan ja valmistuksen kulut, myynnin ja markkinoinnin kulut ja liiketoiminnan muut kulut tekemättä eroa pitkävaikutteisista ja lyhytvaikutteisista tuotannontekijöistä aiheutuvien kulukirjausten välillä. (Niskanen & Niskanen 2003, 37.) Aatteellisille yhteisöille ja säätiöille, kiinteistöille ja ammatinharjoittajille on kirjanpitoasetuksessa esitetty omat tuloslaskelmakaavat oikeudellisen toimintamuodon perusteella. (Ikäheimo ym. 2007, 70.)

Toimintokohtaisessa tuloslaskelmassa pieni kirjanpitovelvollinen saa aloittaa erästä bruttotulos, eli samoin kun kululajikohtaisessa tuloslaskelmassa. Yhdistämällä erät Liikevaihto ja Hankinnan ja valmistuksen kulut sekä Liiketoiminnan muut tuotot saadaan bruttotulos. (Leppiniemi & Leppiniemi 2002, 91.)

Tuloslaskelmaan uusia pääryhmiä ei ole lupa muodostaa. Kulut tulee tarvittaessa eritellä joko tuloslaskelmassa tai liitteessä kirjanpitoasetuksen kaavaa tarkemmin oikean ja riittävän kuvan antamiseksi: jokaisen toiminnon alle voidaan tehdä alajaotteluita. Ryhmittely tulee aina antaa asetuksen mukaisesti. (mt. 91–92.)

Liikevaihto, Liiketoiminnan muut tuotot, Liikevoitto (-tappio), Rahoitustuotot ja – kulut, Voitto (tappio) ennen satunnaisia eriä, Satunnaiset erät, Voitto (tappio) ennen tilinpäätössiirtoja ja veroja, Tilinpäätössiirrot, Tuloverot, Muut välittömät verot sekä Tilikauden voitto (tappio) ovat samansisältöisiä tai samoja eriä kululajikohtaisessa sekä toimintakohtaisessa tuloslaskelmassa. (mt. 96–107.)

Tämä erä sisältää ainoastaan *hankinnan ja valmistuksen kuluja*. Valmistusaikainen korko kuuluu rahoitustuottoihin ja –kuluihin, ei hankinnan ja valmistuksen kuluihin, se on aktivoitavissa ainoastaan käyttöomaisuuden hankintameno. (mt. 96.)

Hankinnan ja valmistuksen kuluihin sisältyy sekä muuttuvia että kiinteitä kuluja. Kirjanpitolautakunnan yleisohjeessa on kohta kiinteiden menojen lukemisesta hyödykkeen hankintamenoon. Tässä kohdassa esitetään hankinnan ja valmistuksen kiinteistä menoista esimerkiksi aineiden ja tarvikkeiden hankintatoimen menot, hankinnan ja valmistuksen kuljetusmenot, varastoinnin ja muiden materiaalitoimintojen menot, hankinnan ja valmistuksen vakuutusmenot, tuotantolaitoksen käyttömenot, tuotantorakennusten, -koneiden ja -kaluston korjaus- ja kunnossapitomenot, tuotantotoiminnan ja tuotannon tukitoimintojen palkka- ja henkilösivumenot sekä tuotantolaitoksen muut hallintamenot. (mt. 96–97.)

Ennen kuin hankinnan ja valmistuksen menot merkitään tuloslaskelmaan, on ne muutettava tilikaudelle kuuluviksi kuluiksi; toimintokohtaisen tuloslaskelman tavoin varastojen muutoksia ei esitetä erilliseränä. Sekä valmiiden ja keskeneräisten tuotteiden varastojen muutoksella että aine-, tarvike- ja tavaravarastojen muutoksella oikaistaan menoja. Esimerkiksi oma käyttö otetaan huomioon menojen oikaisuna, kun Hankinnan ja valmistuksen kulut esitetään menonoikaisukirjauksilla oikaistuin. Hankintaan ja valmistukseen liittyvät liittyvien koneiden, rakennusten ynnä muiden sellaisten hyödykkeiden poistot sisältyvät myös hankinnan ja valmistuksen kuluihin. (mt. 97.)

Kirjanpitovelvollisella on mahdollisuus vapaasti valita kululajikohtaisen tai toimintokohtaisen tuloslaskelmakaavan väliltä. Toimintokohtainen laskelma on otettu alun perin lainsäädäntöön sellaisia kirjanpitovelvollisia varten, jotka aktivoivat myös hankinnan ja valmistuksen kiinteitä menoja hankintamenoon. Kaavan nimikkeistä heijastuu ajatus täyskattaisen laskennan soveltamisesta, erityisesti *bruttokate* erän sisältö on parhaiten ymmärrettävissä, kun hankinnan ja valmistuksen sekä muuttuvat että kiinteät menot sisältyvät hankintamenoon. (mt. 98.)

Myyntin, markkinoinnin ja jakelun kulut sisältyvät *myynnin ja markkinoinnin kuluihin*. Tuotantoyrityksessä suoritteisiin liittyvät myynnin ja markkinoinnin kulut alkavat kun hyödyke on saatu valmiiksi. Näin ollen esimerkiksi myynnin ja markkinoinnin kulut erään pitää sisällyttää valmisteverastosta aiheutuvat kulut, hankinnan ja valmistuksen kulut erään sisällytetään tuotantovaiheen aikaiset, kuten raaka-aineiden ja puolivalmisteiden varastoinnista aiheutuvat kulut. Myynnin ja markkinoinnin käytössä olevien koneiden ja laitteiden, ajoneuvojen, rakennusten ynnä muiden sellais-

ten hyödykkeiden poistot sisällytetään Myynnin ja markkinoinnin kulut erään. (mt. 99.)

Hallinnosta aiheutuneet henkilöstö-, vuokra-, ynnä muut sellaiset kulut sisältyvät *hallinnon kuluihin*. Hallinnon käytössä olevien koneiden, ajoneuvojen, rakennusten ynnä muiden sellaisten hyödykkeiden poistot sisällytetään myös näihin kuluihin. (mt. 100.)

Kulut, joita ei ole vähennetty erää edeltävissä toimintokohtaisissa kuluryhmissä ovat *liiketoiminnan muita kuluja*. Erän sisältö on erilainen kuin kululajikohtaisen tuloslaskelman erä liiketoiminnan muut kulut, koska toimintokohtainen ja kululajikohtainen kulujen jaottelu poikkeaa toisistaan. (mt. 101.)

Lyhennetty tuloslaskelma

Erien vähäisyyden takia tuloslaskelmaa voidaan lyhentää (liite 3) (Leppiniemi & Leppiniemi 2002, 35). Eriä voidaan myös yhdistellä tuloslaskelmakaavassa, jos erikseen esittämisessä on vain pieni merkitys oikean ja riittävän kuvan antamiseksi (Tomperi 2007, 150). Lyhentäminen onnistuu myös silloin kun tuloslaskelmasta halutaan selkeämpi esitysmuodon takia, silloin erittelyt tulee antaa liitteenä. Lyhennettyä kaavaa käyttäessä tulee esittää vähintään seuraavat erät: liikevaihto, liiketoiminnan muut tuotot, liiketoiminnan kulut, liikevoitto (-tappio), rahoitustuotot ja –kulut, voitto (tappio) ennen satunnaisia eriä, satunnaiset erät, voitto (tappio) ennen tilinpäätössiirtoja ja veroja, tilinpäätössiirrot, välittömät verot sekä tilikauden voitto (tappio). Käyttäessä lyhennettyä kaavaa Liiketoiminnan muut kulut erään sisällytetään myös Valmiiden ja keskeneräisten tuotteiden varastojen lisäys tai vähennys, Valmistus omaan käyttöön, Materiaalit ja palvelut sekä Poistot ja arvonalentumiset. (Leppiniemi & Leppiniemi 2002, 35.)

Pienen kirjanpitovelvollisten voivat aloittaa tuloslaskelmansa niin, että ensimmäisellä rivillä esitetään bruttotulos (Tomperi 2007, 150). Se saadaan yhdistämällä Liikevaihto, Valmiiden ja keskeneräisten tuotteiden varastojen muutos, Valmistus omaan käyttöön, Liiketoiminnan muut tuotot sekä Materiaalit ja palvelut erät yhdeksi. Vaikka eriä yhdistellään, tulee jokaista erää silti seurata erikseen. (Leppiniemi & Leppiniemi 2002, 36.)

Nykyään tuloslaskelmassa ei enää saa esittää jäämiä myyntikate ja käyttökate. Nämä voidaan kuitenkin halutessaan esittää liitetietoina, mutta se ei ole pakollista. Arvioitaessa kaupan alan yrityksiä, pienetkin myyntikatteiden muutokset ovat merkittäviä yrityksen taloudellista kehitystä kuvaavina tietoina. (mt. 37.)

2.1.2 Tase

Tase kuvaa yrityksen taloudellista asemaa tilinpäätöspäivänä (Tomperi 2004, 154). Kaikella siihen merkittävällä omaisuudella on oltava tulo-odotuksia tulevaisuudessa. Ellei tulo-odotuksia ole, varallisuuserää ei kuulu merkitä taseeseen vaan sen poistamatta oleva meno on kirjattava kuluksi tuloslaskelmaan. Taseeseen merkittävällä omaisuuden on myös oltava yrityksen hallinnassa sekä sillä on oltava rahamääräinen arvo. Taseeseen ei siis voida kirjata esimerkiksi henkilökunnan osaamista, koska sille ei voida määrittää rahamääräistä arvoa. (Salmi 2000, 36.) Jos tase ei anna oikeaa ja riittävää kuvaa kirjanpitovelvollisen taloudellisesta asemasta, on liitetietojen avulla varmistettava, että oikean ja riittävän kuvan antaminen toteutuu (Leppiniemi & Leppiniemi 2000, 139).

Tase jakautuu *vastaavaan-* ja *vastattavaa-puoliin* (liite 4). Vastaavasta eli debet-puolesta selviävät rahan käyttökohteet ja vastattavaa eli kredit-puolesta rahan lähteet. Vastaavaa-puolesta käytetään myös nimityksiä varat ja aktiivat. Vastattavaa-puolen muita nimityksiä ovat velat ja passiivat. (Kinnunen ym. 2000, 27.)

Vastaavaa-puoli

Yrityksen varat esitetään vastaavaa-puolella, joka jakautuu pysyviin ja vaihtuviin vastaaviin. *Pysyviä vastaavia* ovat erät, joiden tarkoitus on tuottaa tuloa jatkuvasti useana tilikautena ja *vaihtuvia vastaavia* erät, jotka tuottavat tuloa vain yhden tilikauden ajan. (Salmi 2000, 61.) Pysyville vastaaville on ominaista se, että niitä ei ole tarkoitettu myytäväksi vaan niiden avulla pyritään hankkimaan yritykselle tuloa. Tällaisia voivat olla esimerkiksi rakennukset ja koneet. Vaihtuvat vastaavat ovat taas yleensä yrityksen hallussa hetken ajan, koska varastossa olevat hyödykkeet ovat nimenomaan tarkoitettu edelleen luovutettaviksi. (Leppiniemi & Kykkänen 2003, 138.)

Pysyvät vastaavat ovat jakautuneet aineettomiin ja aineellisiin hyödykkeisiin sekä sijoituksiin. *Aineettomia hyödykkeitä* ovat ei-materiaalinen varallisuus, kuten tuotteita-

den ja palveluiden kehittämismenot, patenti- ja valmistusoikeuksien hankintamenojen kaltaiset aineettomat oikeudet, liikearvo, pitkävaikutteiset menot ja ennakkomaksut. (Tomperi 2004, 152 - 157.)

Aineellisia hyödykkeitä ovat taas maa- ja vesialueet, rakennukset ja rakennelmat, koneet ja kalusto, muut aineelliset hyödykkeet sekä ennakkomaksut ja keskeneräiset hankinnat. Rakennuksiin ja rakennelmiin lasketaan mukaan myös rakennusten teknisten laitteiden kuten hissien ja ilmastointilaitteiden poistamaton hankintameno. Ennakkomaksuihin ja keskeneräisiin hankintoihin huomioidaan ennakkomaksut, jotka on maksettu pysyviin vastaaviin kuuluvista aineellisista hyödykkeistä ja menot, jotka ovat syntyneet valmistettaessa tilinpäätöspäivänä vielä keskeneräisenä olevia aineellisia hyödykkeitä itselleen. *Sijoituksiin* huomioidaan konserniyritysten ja omistusyhteyshenkilöiden osakkeet ja osuudet sekä saamiset näiltä. (mt. 152 - 157.) Sijoitusten saamisista odotetaan saavan esimerkiksi korkotuloja (Leppiniemi & Kykkänen 2003, 73).

Vaihtuvissa vastaavissa ovat vaihto-omaisuudet, pitkäaikaiset ja lyhytaikaiset saamiset, rahoitusarvopaperit sekä rahat ja pankkisaamiset. *Vaihto-omaisuutta* ovat raaka-aineiden ja tarvikkeiden kaltaiset hyödykkeet, jotka ovat sellaisinaan tai jalostettuina tarkoitettu luovutettaviksi tai kulutettaviksi. Esimerkiksi rakennusliikkeessä vaihto-omaisuutta ovat rakentamisen jälkeen myytäväksi tarkoitetut tontit. (Tomperi 2004, 152 - 158.)

Saamisia ovat muun muassa myynti-, laina- ja siirtosaamiset. Pitkäaikaiseksi saamiseksi katsotaan saaminen, joka eräännyy maksettavaksi pidemmän ajan kuin yhden vuoden kuluttua. Tätä lyhyemmät ovat lyhytaikaisia saamisia. Tilinpäätöksessä saamiset on merkittävä nimellisarvoon, joka on enintään todennäköinen arvo. (mt. 152 - 158.)

Rahoitusarvopapereihin merkitään osakkeet ja osuudet, joita ei ole hankittu vaihto-omaisuudeksi tai pysyvään omistukseen. Tilinpäätökseen ne on merkittävä hankintamenoonsa, kuitenkin enintään todennäköiseen luovutushintaan. Jos luovutushinta on tilinpäätöshetkellä hankintamenoa pienempi, on erotus kirjattava kuluksi. *Rahoihin ja pankkisaamisiin* merkitään kassan käteisvarat sekä pankkitileillä olevat varat. (mt. 152 - 158.)

Vastattavaa-puoli

Taseen vastattavaa-puolelta käy ilmi kirjanpitovelvollisen pääomarahoitus eli miten yrityksen omaisuus on rahoitettu (Salmi 2000, 70). Vastattavaa-puoli jakautuu omaan pääomaan, tilinpäätössiirtojen kertymään, pakollisiin varauksiin ja vieraaseen pääomaan. (Tomperi 2004, 153 - 158.)

Oma pääoma kertoo miten paljon omistajat ovat antaneet varoja yrityksen käyttöön sijoittamalla omia pääomiaan tai jättämällä omistajille kuuluvaa tulosta nostamatta ja näin sijoittamalla sen yritykseen (Salmi 2000, 36). Oman pääoman esitystapa riippuu kirjanpitovelvollisen yritysmuodosta. Tasekaavan mukainen esitystapa koskee lähinnä osuuskuntia ja osakeyhtiöitä. Heidän on ilmoitettava liitetiedoissa taseeräkohtainen erittely oman pääoman lisäyksistä ja vähennyksistä sekä tilikauden aikana tapahtuneista siirroista näiden erien välillä. (Tomperi 2004, 158.)

Tilinpäätössiirtojen kertymää kertyy kahdella tavalla: poistoerona tai vapaaehtoisina varauksina. Poistoeron muutosta syntyy suunnitelman mukaisten poistojen ja kirjanpidon kokonaispoistojen erotuksena. *Pakolliset varaukset* ovat sellaisia menoja ja menetyksiä, joista ei enää kerry tuloa. Ne ovat siis vierasta pääomaa. Vastaiset menot ja menetykset on vähennettävä tuloslaskelmassa siinä tapauksessa jos ne kohdistuvat aikaisempaan tai päättyneeseen tilikauteen, niiden toteutumista voidaan pitää varmana tai ainakin todennäköisenä, niitä vastaava tulo ei ole varmaa eikä edes todennäköinen tai ne perustuvat lakiin tai yrityksen sitoumukseen sivullista kohtaan. (Salmi 2000, 75 – 76.)

Vieraalla pääomalla tarkoitetaan yritykselle annettuja lainoja, sitoumuksia ja maksuaikoja. Erona omaan pääomaan on se, että vieraalla pääomalla on takaisinmaksamisen pakko. (Salmi 2000, 36.) Pitkäaikaiset ja lyhytaikaiset joukko- ja vaihtovelkakirjat, lainat rahoituslaitoksilta, eläkelainat, saadut ennakot, ostovelat, rahoitusvekselilainat, velat konserniyrityksille ja omistusyhteisyriyksille, muut velat sekä siirtovelat eritellään vieraassa pääomassa erikseen. (Tomperi 2004, 159 - 160.)

2.1.3 Rahoituslaskelma

Rahoituslaskelma on yksi tilinpäätöksen neljästä osasta. Siinä käsitellään varojen hankkimista ja käyttöä tilikauden aikana. Laissa ei ole tarkkoja säännöksiä rahoituslaskelman laatimis- ja esittämisperiaatteista, joten kirjanpitovelvollinen voi laatia

rahoituslaskelmansa parhaaksi katsomallaan tavalla. Kirjanpitolautakunta kuitenkin suosittelee käytettäväksi kansainvälisen käytännön mukaista rahavirtalaskelmaa, jossa laskennan kohteena on rahavarojen muutos tilikaudella. (KHT-yhdistys 2000, 13.)

Rahoituslaskelmasta on tullava ilmi liiketoiminnan, investointien ja rahoituksen rahavirrat (Leppiniemi & Kykkänen 2009, 153). Liiketoiminnan rahavirta osoittaa, että missä määrin kirjanpitovelvollinen on pystynyt tilikauden aikana tuottamaan rahavaroja toiminnan ylläpitämiseen, tuoton maksamiseen, uusien investointien tekemiseen ja lainojen takaisin maksuun ilman, että on tarvinnut turvautua ulkopuolisiin rahoituslähteisiin. (Leppiniemi & Leppiniemi 2009, 158.) Liiketoiminnan rahavirtoja ovat esimerkiksi tavaroiden ja palveluiden myynnistä saadut maksut, muista tuotoista saadut maksut, henkilöstökulut ja maksetut korot. (Leppiniemi & Kykkänen 2009, 155.)

Investointien rahavirrat kertovat mitä investointeja kirjanpitovelvollinen on tehnyt kerryttääkseen rahavirtoja pidemmällä aikavälillä (Leppiniemi & Leppiniemi 2009, 160). Rahavirtoihin lasketaan mukaan pysyvien vastaavien aineellisten ja aineettomien hyödykkeiden ja sijoitusten hankinnasta suoritettut maksut sekä niiden myynnistä tai luovuttamisesta saadut maksut. Mikäli pysyviin vastaaviin kuuluvista sijoituksista saatuja korko- ja osinkotuloja sekä muita vastaavia tuloja ei ole merkitty liiketoiminnan rahavirtoihin, tulee ne merkitä investointien rahavirtoihin. (KHT-yhdistys 2000, 20.)

Rahoituksen rahavirrat kertovat miten oma ja vieraspääoma ovat muuttuneet tilikauden aikana (Leppiniemi & Leppiniemi 2009, 163). Rahoituksen rahavirtoja ovat esimerkiksi oman pääoman lisäys maksullisella osakeannilla, omien osakkeiden lunastaminen, hankkiminen ja luovuttaminen, pääomalainojen nostot ja takaisinmaksut, lyhyt- ja pitkäaikaisten lainojen nostot ja takaisinmaksut sekä maksetut osingot ja muu voitonjako. (KHT-yhdistys 2000, 21.)

Rahoituslaskelma voidaan laatia kahdella eri tavalla: suorana tai epäsuorana. *Suorassa rahoituslaskelmassa* liiketoiminnan, investointien ja rahoituksen rahavirrat ilmoitetaan bruttomääräisinä (liite 6).

”Sellaisille erille, jotka voivat esiintyä useammassa ryhmässä (esim. korot ja osingot), on luvussa 5.1.2 esitettävässä laskelmamallissa varattu nimike niissä ryhmissä, joihin erät todennäköisimmin tulevat merkityiksi. Mikäli esim. maksetut korot halutaan esittää rahoituksen rahavirtojen ryhmässä, niitä varten on lisättävä erillinen nimike.” (Kirjanpitolautakunta, Kauppa- ja teollisuusministeriö.)

Epäsuoran rahoituslaskelman katsotaan olevan suoraa menetelmää halvempi ja helpompi laatia, mutta se ei toisaalta tuota yhtä paljon tietoa tilinpäätökseen. Epäsuorassa menetelmässä rahavirrat ilmoitetaan nettoperusteisina (liite 7).

”epäsuora nettoperusteinen laskelma lähtee tuloslaskelman välituloksesta (voitto tai tappio ennen satunnaisia eriä), johon tehdään oikaisuja liiketoiminnan rahavirran (netto) selvittämiseksi.” (Kirjanpitolautakunta, Kauppa- ja teollisuusministeriö.)

2.1.4 Liitetiedot

Liitetiedot ovat osa tilinpäätöksen neljästä osasta. Niiden tarkoitus on täydentää kolmea muuta osaa eli tasetta, tuloslaskelmaa ja rahoituslaskelmaa, jotta kirjanpitovelvollisen tuloksesta ja taloudellisesta asemasta saataisiin oikea ja riittävä kuva. (Leppiniemi & Kykkänen 2009, 156 – 157.) Kirjanpitovelvollisen on annettava liitetiedot kaikista niistä yrityksistä, joista omistaa vähintään kaksikymmentä prosenttia ja joista hänellä on rajoittamaton vastuu (Tomperi 2004, 175).

Liiallisten liitetietojen antamista tulisi välttää, koska jos liitetietoja annetaan liikaa tilinpäätöksen lukija saa vääristyneen kuvan kirjanpitovelvollisen toiminnan tuloksesta ja taloudellisesta asemasta. Samalla myös olennaisimmat seikat saattavat jäädä tietomassan seasta huomaamatta. Liiallisten liitetietojen antaminen myös rikkoo kirjanpidon kustannustehokkuuden periaatetta. (Mäkinen 2002, 101.)

Kirjanpitoasetuksessa ryhmitellään eri liitetiedot tilinpäätöstä, tuloslaskelmaa, taseeseen vastaavia ja vastattavia, tuloveroja, vakuutuksia ja vastuusitoumuksia, henkilöstöä ja toimielinten jäseniä, omistuksia muissa yrityksissä sekä konserniin kuuluvaa kirjanpitovelvollista koskeviin liitetietoihin (Tomperi 2004, 166). Eri yhtiömuo-

doilla on myös erilaisia liitetietojen esittämistä koskevia määräyksiä yhtiöiden omissa lainsäädännöissä (Leppiniemi & Kykkänen 2003, 142). Pienillä yksityisliikkeillä, avoimilla ja kommandiittiyhtiöillä, osuuskunnilla sekä asunto-osakeyhtiöillä ja yhdistyksillä on oikeus esittää lyhennetyt liitetiedot. Tämä tarkoittaa, että heidän on esitettävä vähintään annetut pantit, velan vakuudeksi annetut kiinnitykset, takaukset, vekseli-, takuu- ja muut vastuut sekä vastuusitoumukset. (Tomperi 2004, 166 – 167.)

2.1.5 Toimintakertomus

Toimintakertomus ei ole osa tilinpäätöstä, mutta pörssiyritysten ja suurien kirjanpitovelvollisten on se laadittava tilinpäätöksen lisäksi. Suuri kirjanpitovelvollinen on sellainen, jonka päättäneellä ja sitä edeltävällä tilikaudella on ylittynyt kaksi seuraavista rajoista. (Leppiniemi & Kykkänen 2009, 157 – 159.):

- liikevaihto 7,3 milj. euroa
- taseen loppusumma 3,65 milj. euroa
- keskimääräinen henkilöstömäärä 50

Toimintakertomus voidaan laatia myös vapaaehtoisesti. Silloin riittää seuraavien asioiden ilmoittaminen (mt. 157 – 159):

- tilikaudella ja sen jälkeen tapahtuneet olennaiset tapahtumat
- arvio tulevasta kehityksestä
- selvitys tutkimus- ja kehitystoiminnan laajuudesta

Jos kirjanpitovelvollisen on lain mukaan pakko laatia tilinpäätöksen ohella toimintakertomus, tulee sen yllä olevien kolmen kohdan lisäksi sisältää kattavat ja tasapuoliset arviot (mt. 157 – 159):

- merkittävimmistä riskeistä ja epävarmuustekijöistä, jotka liittyvät kirjanpitovelvollisen toimintaan
- seikoista, jotka vaikuttavat kirjanpitovelvollisen liiketoiminnan kehittymiseen
- kirjanpitovelvollisen taloudellisesta asemasta ja tuloksesta

Näiden arvioiden tulee sisältää keskeisimmät tunnusluvut taloudellisen aseman ja tuloksen ymmärtämiseksi. Lisäksi pakollisen toimintakertomuksen on sisällettävä tunnusluvut ja muut tiedot henkilöstöstä, ympäristötekijöistä ja muista liiketoiminnan kannalta merkityksellisistä seikoista sekä tarvittaessa täydentäviä tietoja ja lisäselvityksiä tilinpäätöksessä ilmoitetuista luvuista. (mt. 157 – 159.)

2.2 Pienet kirjanpitovelvolliset

Pienet kirjanpitovelvolliset ovat saaneet laissa huojennuksia tilinpäätöksen sisällöstä ja julkaisemisesta. On kuitenkin sallittua tehdä tilinpäätös ilman huojennusten huomioimista. (Leppiniemi & Leppiniemi 2001, 18.) Pienet kirjanpitovelvolliset voivat laatia lyhennetyn tuloslaskelman (liite 3) ja tasekaavan (liite 5) eikä rahoituslaskelmaa ja toimintakertomusta tarvitse laatia. Myöskään kaikkia liitetietoja ei tarvitse ilmoittaa ellei KPL 3:2:n mukainen oikea ja riittävä kuva edellytä tiedon antamista. Osakeyhtiöiden ja osuuskuntien pienet kirjanpitovelvolliset ovat kuitenkin velvollisia laatimaan rahoituslaskelman. Myöskään listayhtiöitä eivät huojennukset koske vaikka yritys olisikin kriteerien mukaan pieni. (Leppiniemi & Leppiniemi 2009, 21 - 22.) Ammatinharjoittajien ei tarvitse laatia tasetta ollenkaan (Tomperi 2004, 152). Jos alla olevista rajoista enintään yksi on ylittynyt päättyneellä tai sitä edeltävällä tilikaudella, on kirjanpitovelvollinen pieni:

- liikevaihto 7,3 milj. euroa
- taseen loppusumma 3,65 milj. euroa
- palveluksessa keskimäärin 50 henkilöä

Lyhennetyn tuloslaskelman käyttämiseen on kuitenkin määritelty omat rajat. Näiden mukaan lyhennettyä tuloslaskelmaa saa käyttää kirjanpitovelvollinen, jonka päättyneeltä tai sitä edeltäneeltä tilikaudelta on ylittynyt enintään yksi seuraavista rajoista:

- liikevaihto 3,4 milj. euroa
- taseen loppusumma 1,7 milj. euroa
- palveluksessa keskimäärin 25 henkilöä

(Leppiniemi & Leppiniemi 2009, 21 - 22.)

Pienten kirjanpitovelvollisten ei tarvitse esittää kuin kaksi liitetietoa. Ensimmäisessä on selvitys annetuista panteista ja velan vakuudeksi annetuista kiinnityksistä, takauksista, vekseli-, takuu ja muista vastuista sekä vastuusitoumuksista. Toisessa tulee antaa selvitys siitä minkä perusteen mukaista kurssia on käytetty muuttaessa ulkomaanrahan määräiset saamiset sekä velat ja muut sitoumukset Suomen rahaksi ellei ole käytetty tilinpäätöspäivän kurssia. (Mäkinen 2000, 113 - 114.)

2.3 Tilinpäätöksen oikaiseminen

Yrityksen kirjanpidosta ja tilinpäätöksestä hoitavalla henkilöllä on mahdollisuus vaihtaa tilinpäätöksen sisältöön erilaisten harkinnanvaraisten kirjausten kautta. Jotta eri yritysten tilinpäätökset olisivat vertailukelpoisia, tulee ne oikaista ennen varsinaista tilinpäätösanalyysia. Vertailukelpoisten tietojen avulla pystytään paremmin saamaan tietoa eri kausien muutoksista ja eri yritysten välisistä eroista. (Kallunki & Kytönen 2002, 29.)

2.3.1 Tuloslaskelman oikaiseminen

Tuloslaskelman oikaisun tarkoituksena on se tulos, joka vastaa mahdollisimman hyvin säännöllisen ja jatkuvan liiketoiminnan tulosta (Salmi 2004, 109). Se on myös sellaisten erien poistamista, jotka eivät kuulu säännölliseen liiketoimintaan. Vastaa-vasti erät, joita ei ole kirjattu tuloslaskelmaan, mutta kuuluvat tilikaudelle, on lisättävä. Kun tuloslaskelmaa ja tasetta oikaistaan, tilinpäätöksen liitetiedot ovat tällöin yleensä hyödyllisiä. (Salmi & Rekola-Nieminen 2004, 95).

Ennen kuin yrityksen taloudesta ruvetaan tekemään johtopäätöksiä, on tilinpäätöksen oikaisu välttämätön toimenpide, mutta oikaistavaa ei välttämättä aina ole. Kun tuloslaskelma, tase, ja liitetiedot ovat huolella ja kriittisesti luettu läpi, vasta silloin selviää onko oikaisulle tarvetta. (mt. 95.)

Laskelman avulla selvitetään todellinen tulos, jota nimitetään *nettotulokseksi*. Jos laskelmassa otetaan huomioon myös satunnaiset tuotot ja kulut, selville saadaan *kokonaistulos*. (Kallunki & Kytönen 2002, 44.)

Virallisen ja oikaistun tuloslaskelman liikevaihto koostuu kirjanpitolain mukaan yrityksen varsinaiseen toimintaan kuuluvista myyntituotoista, niistä on vähennetty arvonnisävero, myönnetyt alennukset ja muut välittömästi myyntiin liittyvät verot. (Nis-

kanen & Niskanen 2003, 62). Jos myyntisaamisiin sisältyy epävarmoja eriä, joudutaan liikevaihtoa oikaisemaan. Yrityksellä saattaa myyntitulojen lisäksi olla muita säännöllisiä tuottoja, jotka kirjataan liiketoiminnan muihin tuottoihin. Mikäli epä-säännöllisiä tuottoja, esimerkiksi käyttöomaisuuden myyntivoittoja tai saatuja tuotekehitys- ja käynnistysavustuksia, on kirjattu näihin, siirretään ne satunnaisiin eriin. (Kallunki & Kytönen 2002, 44.)

Aine- ja tarvikekäyttö oikaistussa tuloslaskelmassa lasketaan vähentämällä tuloslaskelman aine- ja tavaraostoihin liittyvä varastojen lisäys aine- ja tarvikeostoista tai lisäämällä varastojen vähennys niihin. (Niskanen & Niskanen 2003, 63.) Valmistaja puolivalmisteverastojen muutokset otetaan huomioon liikevaihtoa vastaavan ainekäytön selvittämiseksi (Kallunki & Kytönen 2002, 44.) Lisäämällä valmiiden ja keskeneräisten tuotteiden varastojen muutokseen viralliseen tilinpäätöksen erä valmistus omaan käyttöön saadaan valmisteveraston muutos (Niskanen & Niskanen 2002, 65.) Kulut korjaantuvat varaston muutoksen kautta, jos varaston arvoa joudutaan oikaisemaan todellisen arvon mukaiseksi. Satunnaisiin tuottoihin siirretään mahdolliset ulkopuolelta ostettujen palvelujen kulujen vähennykseksi kirjatut saadut avustukset. (Kallunki & Kytönen 2002, 44–45.)

Tuloslaskelmassa eläkekuluja on liian vähän, jos yhtiöllä on oma eläkesäätiö ja varojen siirto säätiöön on todellista vastuun lisäystä pienempi eikä sitä ole kirjattu tuloslaskelmaan, näin ollen henkilöstökuluja lisätään vastuuvajauksen lisäystä vastaavasti. Jos aikaisemmilta vuosilta kertyneitä vastuuvajauksia on kirjattu henkilöstökuluihin, siirretään ne satunnaisiin kuluihin. (mt. 45.)

Henkilöyhtiön osakkaan ja yksityisen liikkeenharjoittajan työpanosta vastaavat palkat eivät tuloslaskelmassa ole aina täysimääräisenä. Osakas on voinut ottaa palkansa osittain tai kokonaan yksityisottoina. Näin ollen eri tavalla menetelleiden yritysten välillä vertailukelpoisuus kärsii. Lisäämällä henkilöstökuluja alan keskimääräisen palkkatason mukaisesti, voidaan tehdä oikaisu. Satunnaisiin tuottoihin siirretään henkilöstökulujen vähennykseksi kirjatut saadut avustukset. (mt. 45.)

Yrityksellä ollessa leasingilla hankittua omaisuutta, tulisi maksetut leasingvuokrat jakaa poistoihin ja korkoihin vertailukelpoisuuden saavuttamiseksi. Puutteellisten tietojen vuoksi tämän jaon tekeminen ei ole mahdollista tilinpäätösanalyysin yhteydessä. Suunnitelman mukaiset poistot soveltuvat oikaistun tuloslaskelman poistok-

si, sillä ne vastaavat teknistaloudellista kulumista. Investointien hankintameno ollessa katettu varauksilla tai avustuksilla, tulee katetusta osuudesta erottaa poiston osuus, joka lisätään suunnitelman mukaisiin poistoihin ja loppuosa lisätään käyttöomaisuuden arvoon. (mt. 45.)

Vain oikaistussa tuloslaskelmassa esiintyy erä kurssierot, sillä ne eivät esiinny omana eränään virallisissa tuloslaskelmakaavoissa (Niskanen & Niskanen 2003, 68). Kurssierojen kirjauksissa tulisi hyvän kirjanpitotavan mukaan noudattaa niin sanottua varovaisuusperiaatetta. Tämä tarkoittaa, että kun kurssitappio todetaan, se kirjataan heti, kun taas kurssivoitto vasta sen realisoituessa. Jos periaatteesta on tilinpäätöksessä poikettu, taseeseen kirjatut siirretään kurssieroihin ja kirjaamattomat realisoitumattomat kurssitappiot kirjataan. Tuloslaskelmassa vastaavasti vähennetyt realisoitumattomat kurssivoitot siirretään taseeseen, muihin rahoitustuot- toihin kirjatut realisoituneet kurssivoitot siirretään kurssieroihin. (mt. 46.)

Oikaistusta tuloslaskelmasta jätetään pois tuloksenjärjestelyeriin kuuluvat pois- toeron muutos ja vapaaehtoisten varausten muutos. Pakolliset varauksen sen si- jaan perustuvat todennäköisiin menetyksiin, joten niiden muutosta ei eliminoida. (mt. 46.)

Tilikauden tulokseen kohdistuvat verot voidaan arvioida yhtiön nettovarallisuuden perusteella, vertailukelpoisuuden lisäämiseksi. Nettovarallisuuteen lisätään edeltä- neiden 12 kuukauden aikana maksettujen elinkeinotoiminnan ennakonpidätyksen alaisten palkkojen määrästä 30 prosenttia, jolloin saadaan pääomatulo-osuuden laskentaperuste. Pääomatulo-osuus lasketaan 18 prosentin vuotuisen tuoton mu- kaan ja siitä loppuosa on ansiotuloa. (mt. 46.)

2.3.2 Taseen oikaiseminen

Taseen oikaisu tehdään, jotta taseesta saadaan poistettua sellaiset erät, joilla ei ole todellista tulontuottamiskykyä. Lisäksi halutaan tuoda esille sellainen oleellinen omaisuus ja näkymättömät velat, jotka eivät ennen oikaisua näkyneet taseessa. Näillä varojen ja velkojen nettokorjauksilla korjataan myös omaa pääomaa: todelli- sen varallisuuden kasvaessa myös oma pääoma kasvaa. Vastaavasti varallisuuden vähentyessä myös oma pääoma vähenee. (Salmi 2000, 122.)

Vastaavaa-puoli

Kaikki *aineettomiin hyödykkeisiin* kirjatut menot, joihin ei liity tulo-odotuksia, poistetaan ja vähennetään omasta pääomasta. Aineettomien hyödykkeiden liikearvo syntyy fuusioitumisen tai yrityskauppojen yhteydessä kun kauppahinta ylittää oman pääoman eli substanssiarvon. Jos liikearvo osoittautuu arvottomaksi, se tulee poistaa kerralla - muutoin sen pääsääntöinen poistamisaika on viisi vuotta. Omaa pääomaa tulee vähentää samassa suhteessa. (mt. 122 – 123.)

Aineellisten hyödykkeiden arvoja ei yleensä oikaista taseessa. Mikäli liitetiedoista käy ilmi, että aineellisten hyödykkeiden omaisuudessa on piilotappiota tai – varallisuutta niin silloin tehdään oikaisu ja vastaavasti oman pääoman vähennys tai lisäys. (mt. 123.)

Sijoituksissa, jotka liittyvät konserni- tai omistusyhteisyhtiöihin, oma pääoma on saatettu menettää eikä niillä käytännössä ole enää arvoa. Silloin ne täytyy poistaa ja omaan pääomaan tehtävä vähennys. Muissa sijoituksissa saattaa olla piilovarallisuutta. Silloin ne oikaistaan ja omaa pääomaa lisätään. (mt. 123.)

Vaihto-omaisuuden arvostuksen kanssa on syytä olla varovainen, koska ilman yrityksestä saatavaa lisätietoa, sen korjaamiseen ei ole perusteita. Tähän arvoon voidaan merkitä ainoastaan muuttuvat kulut ja oleelliset kiinteät kulut. Todennäköiset luottotappiot vähennetään *saamisista* ja omasta pääomasta. Samoin toimitaan siirtosaamiin kirjattujen kurssitappioiden suhteen. (mt. 123.)

Vastattavaa-puoli

Vastattavaa-puolen *omaa pääomaa* korjataan siinä määrin kun varallisuuden arvoja on muutettu. *Pakolliset varaukset* katsotaan olevan pitkäaikaista korotonta vierasta pääomaa, koska niihin liittyy tuleva maksuvelvollisuus, mutta ei määrättyä eräpäivää. Mikäli yrityksellä on kattamatonta eläkevastuuta, se voidaan lisätä pakollisiin varauksiin ja vähentää omasta pääomasta. (mt. 124.)

Vieraan pääoman pitkäaikaiset *joukkovelkakirjalainat, lainat rahoituslaitoksilta, eläkelainat* katsotaan olevan korollisia. Pitkäaikaisesta vieraasta pääomasta se osa, mikä kohdistuu maksettavaksi tilinpäätöspäivästä lukien lähimmän kahdentoista kuukauden aikana, siirretään lyhytaikaiseen vieraaseen pääomaan. (mt. 125.)

Saatuja ennakkomaksuja on pitkä- ja lyhytaikaisina. Niiden keskeneräisiin töihin kohdistuvia osia ei voida luetella veloiksi. Muita pitkäaikaisia velkoja pidetään korollisina velkoina. *Lyhytaikaisia velkoja* ja *siirtovelkojen*, sisäisiä velkoja lukuun ottamatta, pidetään korottomina. (mt. 125.)

Vieraan pääoman jakaminen korottamaan ja korolliseen on tärkeää, koska tietoa tarvitaan useiden tunnuslukujen laskemisessa. Jakaminen täytyy kuitenkin tehdä arvionvaraisesti. Liitetiedoissa kerrotaan yleensä vieraan pääoman korottomat ja korolliset määrät. (mt. 126.)

3 TILINPÄÄTÖKSEN TULKINTA JA HYÖDYNTÄMINEN

Tilinpäätöksestä saatavat tiedot ovat ensisijaisesti taloudellisia, koska tilinpäätös pohjautuu kirjanpidosta saatuihin tietoihin eli menoihin, tuloihin sekä kassaan- ja kassastamaksuihin. Tuloslaskelma ja tase johdetaan suoraan kirjanpidosta. Liitetiedoissa ja toimintakertomuksessa taas osa saadaan suoraan kirjanpidosta, mutta osaan tarvitaan muita seuranta- ja tiedonhankintajärjestelmiä. (Leppiniemi & Leppiniemi 2000, 46 – 48.)

On hyvä myös oppia erottamaan toisistaan tilinpäätöksestä saadut johtopäätökset niistä johtopäätöksistä, joiden saamiseksi ei ole käytetty kurinalaista ja lainsäädännön mukaista aineistoa. (mt. 47)

”Mitä varmemmin yrityksestä arvellaan tiedettävän erilaisia asioita, sitä suurempi kiusaus on tehdä tilinpäätöksen perusteella pidemmälle meneviä johtopäätöksiä kuin mihin menoihin, tuloihin sekä kassaan- ja kassastamaksuihin perustuva informaatio antaa mahdollisuuden” (mt. 47).

Taloudellisiksi toimintaedellytyksiksi kutsutaan keskeisimpiä ominaisuuksia, joita tilinpäätöksestä pystytään yleisesti ottaen päättelemään. Nämä jaetaan yleensä kahdeksi osa-alueeksi: kannattavuudeksi ja rahoitukseksi. *Kannattavuudella* tarkoitetaan sitä, paljonko yritys pystyy tuottamaan tuloja siihen uhratuilla kuluilla. Nämä saadaan selville tuloslaskelmasta ja osin taseesta. *Rahoitusta* taas voidaan tarkastella maksuvalmiuden ja vakavaraisuuden näkökulmasta. *Maksuvalmiudella* tarkoitetaan yrityksen kykyä hoitaa joka hetki kaikkia rahallisia sitoumuksiaan. *Vakavaraisuus* kertoo yrityksen pidemmän aikavälin rahoitusaseman, tämä saadaan selvitettyä taseesta. Kun kannattavuus ja rahoitusasema ovat kunnossa, on yrityksellä mahdollisuudet pärjätä myös pidemmällä aikavälillä. (Salmi 2000, 106 - 108.)

Kannattavuutta ja rahoitus tarkasteltaessa on hyvä myös tarkastella seikkoja, jotka ovat aiheuttaneet nykyisen tilanteen. Näiden pohjalta saatetaan saada hyödyllistä tietoa tulevaisuuden kannattavuuden, vakavaraisuuden ja maksuvalmiuden parantamiseksi. Tilinpäätöksen avulla pystytään saamaan tietoa yrityksen arvosta ja mahdollisista toimintaan liittyvistä riskeistä kuten konkurssin uhasta. Ennusteiden laatimisessa on hyvä käyttää myös muita kuin tilinpäätöksessä saatuja tietoja, näitä

ovat esimerkiksi yrityksen toimialaa ja –aluetta koskevat tiedot. (Leppiniemi & Leppiniemi 2000, 48-50.)

3.1 Tilinpäätöksen tulkinta

Tuloslaskelma ja tase eivät yksinään anna kovin monitahoista kuvaa yrityksen taloudellisesta tilasta, mutta tunnuslukujen avulla pystytään saamaan tarkempia tietoja. Tarvitaan myös kykyä tehdä johtopäätöksiä saaduista tiedoista, koska on hyvä muistaa, että tilinpäätöksen tulkintaan ei ole olemassa yhtä ainoaa tapaa. Tase, tuloslaskelma, rahoituslaskelma, liitetiedot ja mahdollinen toimintakertomus eivät ole yksittäisiä raportteja vaan ne kaikki täydentävät toisiaan. Jos tuloksessa näkyy liikevaihdon kasvaneen edelliseltä kaudelta, syy siihen saattaa olla omaisuuden kasvu, joka selviää taseesta. (Salmi 2000 100.)

Ennen tarkempien analyysien tekemistä on hyvä silmäillä tuloslaskelma, tase, rahoituslaskelma ja liitetiedot läpi. Tuloslaskelmasta näkee onko yritys voitollinen vai tappiollinen. Myös muutokset edelliseltä tilikaudelta ovat nähtävissä. Tase kertoo omaisuuden määrän muutokset, paljonko on omaa ja paljonko vierasta sekä miten tilanne on muuttunut edelliseltä tilikaudelta. (mt. 101 – 102.)

3.1.1 Tuloslaskelman tulkinta

Kirjanpitoasetuksessa sallitaan vaihtoehtoisia tuloslaskelmakaavoja ja tämä vaikuttaa tuloslaskelman lukemiseen. Nykyään valinnaisuuksista huolimatta tuloslaskelman lukeminen sujuu helpommin. Molemmat kaavat liikevoitosta alaspäin ovat yhdenmukaiset. Laskelman laatimiseen on monin tavoin lisätty kurinalaisuutta. Kaavassa esitettyjen erien järjestyksen muuttamiseen kirjanpitolautakunta ei ole myöntänyt poikkeuslupia, koska järjestys on Ey:n yhtiöoikeudelliseen direktiivin mukainen. (Leppiniemi & Leppiniemi 2000, 109.)

Kirjanpitovelvollisella on mahdollista valita esittääkö se tuloslaskelmassa vai liitetietoina kirjanpitoasetuksen kaavassa olevat erittelyt. Mikäli kirjanpitovelvollinen valitsee liitetietoina, tulee edellisen vuoden tuloslaskelmaa koskeva vertailutieto myös esittää. Vertailutiedon antamista koskeva vaatimus rajoittuu muilta osin tuloslaskelmaan ja taseeseen, vertailutietoja ei tarvitse enää esittää liitetiedoista eikä toimintakertomuksen tiedoista. (mt. 109.)

Liitetiedot voivat mahdollisesti täydentää tuloslaskelman erien antamaa kuvaa yrityksestä. Sen takia tuloslaskelmaa on hyödyllistä lukea seuraamalla samalla liitetietoja. (mt. 109.)

Yrityksen myynnin kertoo *liikevaihto*. Se saadaan kun myynnistä vähennetään myönnettyt alennukset, arvonlisävero ja muut myynnin määrään perustuvat verot. Lisäksi myynnin oikaisueräksi merkitään myyntiin liittyvät kurssivoitot ja – tappiot. Myynti on bruttomääräinen sillä tavoin, ettei muita vähennyksiä siitä ole tehty. Liikevaihtoa käytetään merkittävyyden mittana yrityksissä. Esimerkiksi vertaamalla yrityksen liikevaihdon määrää muiden yritysten liikevaihtoon, toimialan liikevaihtoon tai muun sellaiseen vertailukohtaan, tehdään päätelmiä markkinaosuudesta. (mt. 110.)

Liikevaihto on yksi osa monissa tunnusluvuissa, jotka kuvaavat yritystä. Kustannusrakenne on yksi esimerkki, jossa kulueriä, kuten henkilöstökuluja, suhteutetaan liikevaihtoon. Suhteuttamalla tulos liikevoittoon, voidaan tehdä kannattavuusvertailuja erikokoisten yritysten välillä. Yrityksen riskeistä tehdään päätelmiä liikevaihdon muutosten perusteella. Yhtenä konkurssiuhan signaalina on pidetty erittäin nopeaa liikevaihdon kasvua. Yrityksen liikevaihdon pysähtymistä on myös pidetty konkurssiuhan kasvamisena. (mt. 110.)

Varaston muutoksista informoivia eriä kululajikohtaisessa tuloslaskelmassa on kaksi. Valmiiden ja keskeneräisten tuotteiden varastojen muutos sekä ryhmän Materiaalit ja palvelut erä varastojen muutos, joka oikaisee aine-, tarvike- ja tavaraostoja, on ilmoitettava liikevaihdon jälkeen. Liikevaihto, Valmistus omaan käyttöön ja liiketoiminnan muut kulut erien tavoin erä valmiiden ja keskeneräisten tuotteiden varastojen muutos kuvaa yrityksen toiminnan laajuutta. Tilikauden vaihtomaisuusostojen yli- vai alisuhdetta myytyyn määrään nähden kuvaa vain erä Varaston muutos. (mt. 113.)

Vain valmistustoimintaa harjoittavia yrityksiä koskee erä Valmiiden ja keskeneräisten tuotteiden varastojen muutos. Tämä erä sisältää varaston muutoksen, jonka yritys on itse jalostanut. Se sisältää sellaisen Varaston muutoksen jotka ovat puoli-valmisteita eli valmistusprosessi on aloitettu ja valmiita eli valmistusprosessi on saatu valmiiksi. (mt. 113–114.)

Liikevaihdon, liiketoiminnan muiden tuottojen sekä valmiiden ja keskeneräisten tuotteiden varastojen muutoksen tavoin *valmistus omaan käyttöön* kuvaa yrityksen toiminnan laajuutta. Vaikka yritys valmistaisi hyödykkeitä omaan käyttöön, tätä erää ei ole pakko käyttää tuloslaskelmassa. Vaihtoehtoisesti oma käyttö voidaan esittää kirjanpidossa tekemällä menonsiirtokirjauksia niiltä tileiltä, joihin sisältyviä menoja on tarvittu omaan käyttöön otetun hyödykkeen valmistamiseen. Vaihtoehtojen vuoksi, valmistus omaan käyttöön puuttumisesta ei voi päätellä, etteikö yritys olisi valmistanut hyödykkeitä omaan käyttöön. Tilit, joilta seurattuja menoja on tarvittu omaan käyttöön otetun hyödykkeen aikaansaamiseksi, korjataan valmistus omaan käyttöön erän saldolla. (mt. 115–116.)

Muut varsinaisen toiminnan avulla aikaansaadut tuotot kuin liikevaihdoksi katsottava yrityksen toimialan mukainen tulo ovat *liiketoiminnan muita tuottoja*. Näitä tuottoja ovat esimerkiksi vuokratuotot, pääosa saaduista avustuksista sekä käyttöomaisuuden myynnistä saadut tuotot. Liiketoiminnan muut tuotot erän käyttö ei ole vakiintunut tilinpäätöskäytännössä. Samantyyppisiä erää saatetaan esittää satunnaisissa tuotoissa tai jopa liikevaihdossa. Liiketoiminnan muita tuottoja kannattaa yleensä käsitellä satunnaisten tuottojen tapaan tilinpäätöstä analysoitaessa. Näin ollen liiketoiminnan muut tuotot eivät vaikuta esimerkiksi liikevoittoon eivätkä liikevoiton avulla muodostettuihin tunnuslukuihin. (mt. 116 - 117.)

Materiaalit ja palvelut erästä käy selville yrityksen vaihto-omaisuuteen eli myytyihin tai myytäviin tavaroihin ja palveluihin liittyvät ostojen määrät. Aineet, tarvikkeet ja tavarat sekä ulkopuoliset palvelut ovat materiaalit ja palvelut erän esitettävät alaryhmät. Kummassakin ryhmässä on kysymys ostoista, ulkopuoliset palvelut erä on työpitoisempi ja aineet, tarvikkeet ja tavarat erä on materiaalipitoisempi. Kaikki ostot riippumatta siitä, onko niillä aikaansaadut hyödykkeet myyty vai ovatko ne vielä puolivalmiste- tai valmisteverastossa tulee sisällyttää eriin aineet, tavarat ja tarvikkeet sekä ulkopuoliset palvelut. (mt. 119.)

Kululajikohtaisessa tuloslaskelmakaavassa *henkilöstökulut* jakaantuvat kahteen ryhmään: palkat ja palkkiot sekä henkilöstösivukulut, johon sisältyy eläkekulut ja muut henkilösivukulut. Eläkekuluihin sisällytetään vapaaehtoiset ja pakolliset eläkevakuutusmaksut ja mahdolliset kirjanpitovelvollisen itse maksavat eläkkeet. Palkkojen ja palkkioiden perusteella määräytyvät henkilösivukulut, esimerkiksi sosiaalitur-

vamaksut sisällytetään suoraan erään muut henkilösivukulut. Luontoisetujen arvoa ei sisällytetä henkilöstökuluihin eikä niitä tarvitse esittää liitetietoinakaan, vaan luontoisetujen hankintameno sisältyy luonnettaan vastaaville kulutileille, yleensä ne sisältyvät suunnitelman mukaisiin poistoihin ja liiketoiminnan muihin kuluihin. (mt. 120–121.)

Poistot ja arvonalentumiset erässä pitkävaikutteiset tuotannontekijöiden hankintamenot vähennetään vaikutusaikanaan. Poistot tulee yleensä vähentää etukäteen laaditun suunnitelman mukaisesti. Se, miten pitkävaikutteisen tuotannontekijän arvioidaan vaikuttavan eri tilikausien tulonmuodostumiseen, on suunnitelman perustana. Kirjanpitovelvolliset mitoittavat tavallisesti suunnitelman mukaiset poistonsa tuotannontekijän arvioidun taloudellisen käyttöajan mukaisesti, pienet kirjanpitovelvolliset taas vähentävät suunnitelman mukaisina poistoina yleensä elinkeinoverotuksen mukaiset enimmäispoistot. Suunnitelman mukaiset poistot ovat yleensä suurilla kirjanpitovelvollisilla tasapoistoja. (mt. 123.)

Arvoperustana suunnitelman mukaisissa poistoissa on poistokohteen hankintamennon ja jäännösarvon välinen erotus. Jäännösarvolla tarkoitetaan hyödykkeen käyttöaikansa lopussa olevaa todennäköistä luovutushintaa. Varovaisuussyistä useiden hyödykkeiden jäännösarvona pidetään nollaa. Jäännösarvo ei vaikuta hankintamennosta tehtävään verotuksen poistoon. Pienet kirjanpitovelvolliset voivat tilinpäätöksessään menetellä samalla tavalla eli olettaa jäännösarvon nolaksi. (mt. 124.)

Liiketoiminnan muut kulut erä on sisällöltään laaja. Kaikki ne kulut, joilla tuloslaskelmassa ei ole varattu omaa ryhmää sisällytetään tähän ryhmään. Olennaiset liiketoiminnan muihin kuluihin sisältyvät erät tulee eritellä liitetietoina, jotta oikean ja riittävän kuvan muodostuminen ei estyisi erän laajuuden ja monipuolisuuden vuoksi. Kannattaa tutustua huolellisesti liiketoiminnan muita kuluja koskeviin erittelyihin ja kommentteihin sekä liitetietojen että tuloslaskelman osalta, sillä yritystä kohdanneet poikkeukselliset tilanteet sekä erityiset riskit saatetaan saada selville niiden perusteella. (mt. 130.)

Kululajikohtaisessa ja toimintokohtaisessa tuloslaskelmassa erä *rahoitustuotot ja -kulut* eritellään yksityiskohtaisesti. Rahoitustuottojen ja rahoituskulujen kohdistuminen toisaalta samaan konsernin yrityksiin ja toisaalta muihin tahoihin saadaan selville erittelyn perusteella, esimerkiksi yrityksen rahoitusriskiä arvioitaessa tiedolla on

merkitystä. Siitä, kuinka joustavia tai sitovia rahoituskulut ovat tai saattavat olla saadaan selville jakautumisen avulla. (mt. 131.)

Pysyviin vastaaviin kuuluvista sijoituksista, kuten tehdyt arvonalentumisvähennykset ja osakkeista esitetään rahoitustuotoissa ja –kuluissa. Tuloslaskelmassa ennen liikevoittoa ryhmään poistot ja arvonalentumiset merkitään muista pysyvistä vastaavista eli aineettomista ja aineellisista hyödykkeistä tehdyt arvonalentumisvähennykset. (mt. 131.)

Erä arvonalentumiset vaihtuvien vastaavien rahoitusarvopapereista esitetään rahoitustuotoissa ja –kuluissa. Arvopapereita, jotka kuuluvat vaihtuviin vastaaviin, ei ole lupa merkitä taseeseen todennäköistä luovutushintaansa korkeampaan arvoon. Toisen arvopaperin arvonnousun perusteella ei ole lupa jättää vähentämättä toisen arvonalentumista, vaan arvonalentumiset tulee vähentää arvopaperikohtaisesti. (mt. 131.)

Sellaiset tuotot ja kulut, jotka perustuvat kirjanpitovelvollisen tavanomaisesta poikkeaviin, kertaluontoisiin ja olennaisiin tapahtumiin ovat *satunnaisia eriä*. Satunnaisia eriä tulee tulkita suppeasti. Liiketoiminnan tuottoihin ja kuluihin merkitään useimmiten tulo- ja menoerät. Mikäli tuloslaskelmassa joillekin liiketoiminnan tuotolle tai kulle ei ole varattu omaa erilliserää, se esitetään joko liiketoiminnan muut tuotot tai liiketoiminnan muut kulut. (mt. 133.)

Tilinpäätössiirrot liittyvät yrityksen tuloksenjärjestelyyn ja erässä esitetään vapaaehtoisia varauksia ja poistoeroja. Tilinpäätössiirtojen kirjaaminen sallitaan, vaikka niiden perustana ei olekaan liiketapahtuma, koska vain sellaiset elinkeinoverolain mukaiset tuloksenjärjestelyerät hyväksytään vähennyskelpoisiksi, jotka on vähennetty myös kirjanpidossa tilikaudella tai aikaisemmin vähintään samansuuruisena. (mt. 134–135.)

Vapaaehtoisia varauksia ovat esimerkiksi jälleenhankintavaraukset ja toimintavaraukset, nämä ovat elinkeinoverolaissa nimenomaisen säännöksen perusteella vähennettäväksi hyväksytyjä tuloksenjärjestelyeriä. Voittovaroihin voidaan rinnastaa taloudelliselta luonteeltaan vapaaehtoiset varaukset. Voittovarojen tavoin tilinpäätöstä analysoitaessa tilinpäätössiirrot on perusteltua käsitellä laskennallisilla verovalloilla vähennettynä. (mt. 135.)

Sekä kululajikohtaisessa että toimintokohtaisessa tuloslaskelmassa välittömät verot esitetään kahtena eränä: *tuloverot ja muut välittömät verot*. Tuloverot määräytyvät veronalaisesta tulosta tulevien verojen sekä tilikaudelta jaettavasta osingosta määräytyvää tuloverojen perusteella. Muut välittömät verot erä on melko harvinaisen, sillä siihen sisältyy yleensä vain varallisuusvero. Yrityksen mahdolliset jälkiverot, jotka koskevat aiempia tilikausia, esitetään satunnaisissa erissä. (mt. 135 – 136.)

Vain toimintokohtaisessa tuloslaskelmakaavassa esiintyy erä *Hankinnan ja valmistuksen kulut*. Hankinnan ja valmistuksen menot sisältyvät valmisteveraston osalta vaihto-omaisuusaktiivaan, näitä ovat esimerkiksi raaka-ainemenot, valmistuspalkkiot ja valmistuksen aiheuttamat energiamenot. Varastojen muutoksia ei esitetä erikseen toimintokohtaisessa tuloslaskelmassa. Niillä oikaistaan hankinnan ja valmistuksen menoja, tällöin liikevaihtoa vastaavat hankinnan ja valmistuksen menot esiintyvät suoraan tuloslaskelmassa. (mt. 138.)

Vain toimintokohtaisessa tuloslaskelmakaavassa esiintyy erä *myynnin ja markkinoinnin kulut*. Myynnin, markkinoinnin sekä jakelun kuluja voidaan sisällyttää tähän erään. Tähän erään sisällytetään myös myyntiin ja markkinointiin liittyvien laitteiden ja koneiden, ajoneuvojen, rakennusten ynnä muiden sellaisten hyödykkeiden poistot. Kun hyödyke on valmis, alkavat tuotantoprosessissa myynnin ja markkinoinnin kulut kertyä. Näin ollen valmisteveraston poistot kuuluvat myynnin ja markkinoinnin kuluihin kun taas raaka-ainevarastosta tehdyt poistot kuuluvat hankinnan ja valmistuksen kuluihin. (mt. 138–139.)

Vain toimintokohtaisessa tuloslaskelmakaavassa *hallinnon kulut* esiintyvät omana eränään. Muun muassa palkkiot ja henkilösivukulut, hallintohenkilöstö palkat, hallintoon käytettävien rakennusten poistot ja vuokratulot sekä hallinnon käytössä olevien laitteiden esimerkiksi tietokoneiden, ajoneuvojen ynnä muiden sellaisten poistot ja leasingmaksut sisältyvät tähän erään. (mt. 139.)

3.1.2 Taseen tulkinta

Tase kuvaa yhdessä siihen liittyvien liitetietojen kanssa yrityksen taloudellista asemaa tilinpäätöspäivänä. Taloudellista asemaa tutkiessa on hyvä tarkastella oman ja vieraan pääoman välistä suhdetta sekä niiden rakennetta. Miten oma pääoma on

kertynyt: sijoittamalla omaa pääomaa, tulo-rahoituksena kuten tilikauden voittona vai hallussapitovoittona. Vieraassa pääomassa taas on hyvä tarkastella sitä miten pian yrityksen velat ovat takaisinmaksettavia. Miten paljon vieraasta pääomasta on lyhytaikaisia, pitkäaikaisia ja erittäin pitkäaikaisia velkoja. Velka on pitkäaikainen jos sen takaisinmaksuaika on pidempi kuin yksi vuosi. Yli viiden vuoden takaisinmaksuajallisista veloista on ilmoitettava liitetiedoissa. (Leppiniemi & Leppiniemi 2000, 58.)

Tasetta on parasta lukea niin, että seuraa samalla liitetiedoissa annettuna tietoja. Lisätiedoissa on yleensä lukijalle tärkeitä erittelyjä tase-erien sisällöstä sekä tietoja laadintaperusteista ja sovelletuista arvostus- ja jaksotusperiaatteista. (mt. 139.)

Vastaavaa-puoli

Vastaavaa-puolen jako *pysyviin* ja *vaihtuviin vastaaviin* perustuu hyödykkeiden käyttötarkoituksiin. *Pysyvien vastaavien* hyödykkeet on tarkoitettu tuottamaan tuloa useampana tilikautena kun taas *vaihtuvissa vastaavissa* tuloa saadaan yleensä korkeintaan vain yhdeltä tilikaudelta. (mt. 140.) Vastaavaa-puoli luetellaan likvidisyysjärjestyksessä eli siinä järjestyksessä miten helposti ja huokeasti omaisuus on muutettavissa rahaksi. Mitä ylempänä omaisuus on sitä hitaampaa ja kalliimpaan sen muuttaminen on rahaksi, kun taas alimpana olevat voivat olla jopa melkein selvää rahaa. (Salmi 2000, 37.)

Taseen rakenne alkaa vastaavan puolen *pysyvillä vastaavilla*, jonka ensimmäisenä alaryhmänä ovat *aineettomat hyödykkeet*: kehittämismenot, aineettomat oikeudet, liikearvo, muut pitkävaikutteiset menot ja ennakkomaksut. Jos jokin näistä eristä on aktivoitu, on syytä valpastua. Aineettomia hyödykkeitä, kuten tuotteiden kehittämismenoja, ei ole pakko merkitä taseeseen vaan ne voidaan käsitellä tilikauden kuluina. On siis syytä selvittää miksi aktivoiminen on tehty: pyritäänkö peittämään yrityksen huonoa menestystä vai pyritäänkö sillä ylläpitämään tai kasvattamaan oman pääoman määrää. On myös syytä muistaa, että jos aineettomat hyödykkeet aktivoidaan, niitä ei voida enää vähentää elinkeinoverotuksessa. (Leppiniemi & Leppiniemi 2000, 99 – 100, 140 - 141.)

Kehittämismenot voidaan yleensä vähentää vuosikuluina elinkeinoverotuksessa, mikäli kirjanpidossa on tehty vastaavat vähennykset. Jos esimerkiksi kehittämis- tai

perustamismenoja ilmenee taseessa, tästä voi yleensä tehdä päätelmän, että yrityksellä on ollut tilinpäätöstä laatiessa ja veroilmoitusta täyttäessä enemmänkin puute tuloista kuin vähennettävistä menoista. Suurten ja kansainvälistyneiden yritysten kohdalla on eri asia, koska heidän kohdallaan, tiettyjen edellytysten täytyessä, esimerkiksi kehittämismenojen merkitsemistä taseeseen edellytetään. Toisin kuin kehittämismenoja, *aineettomia oikeuksia* ja *liikearvoa* ei yleensä voi vähentää vuosikuluina. Tästä syystä ne voidaan aktivoida taseeseen enintään 10 vuodeksi. (mt. 100 – 101.)

Aineelliset hyödykkeet sisältävät sellaiset koneet ja kaluston, rakennukset ja rakennelmat sekä maa- ja vesialueet, joiden tarkoitus on tuottaa tuloa useampana kuin yhtenä tilikautena. Aineelliset hyödykkeet on esitettävä hankintamenoonsa, josta on vähennetty suunnitelman mukaiset poistot. Tämän arvon on oltava pienempi kuin siihen liittyvä tulonodotus yrityksen toimintaprosessissa. (mt. 143 – 144.)

Sijoitukset ryhmän hyödykkeiden tarkoitus on tuottaa tuloa useampana kuin yhtenä tilikautena. Tämän takia sijoituksiin merkitään vain osakkeet, jotka on hankittu useammaksi kuin yhdeksi tilikaudeksi. Sijoitukset merkitään hankintamenoinsa arvoisina. (mt. 144 – 145.)

Pienyrityksissä on usein *omistajilta saatuja saamisia*, jotka yksityiskäyttöön tarkoitettun luonteensa takia ovat sellaisia, että niitä ei aiota maksaa takaisin. Muitakin saamisia, niin pitkä- kuin lyhytaikaisia, on syytä tarkastella kriittisesti, mikäli niihin sisältyy riskiä. (Salmi 2000, 123.) Myös *muut saamiset* on huomion arvoinen kohta, koska jos tämä on aktivoitu se tarkoittaa, että yritys on antanut pitkäaikaisia lainoja. Liitetiedoista tulee selvittää muiden saamisten tarkempi sisältö. (mt. 101.)

Vaihtuvien vastaavien ensimmäinen alaryhmä on vaihto-omaisuus. Vaihto-omaisuudella tarkoitetaan hyödykkeitä, kuten raaka-aineita tai tarvikkeita, jotka on tarkoitettu myytäväksi. (mt. 146 – 147.) Jos vaihto-omaisuus on kasvanut merkittävästi, on syytä tarkastella tarkemmin, että onko varasto todellista ja kuranttia eli tavara helposti myytävää. Liitetiedoista saattaa käydä ilmi huomio varaston epäkuranttiudesta eli tavara ei käy kaupaksi esimerkiksi pilaantumisen tai väärän ajankohdan takia. (mt. 101 – 102.)

Vaihtuvien vastaaviin merkitään vain yhtenä tilikautena tuottoa tuovat *saamiset*. Saamisia ovat muun muassa myynti-, laina-, siirto- ja muut saamiset. (mt. 150). Jos myynti- ja/tai siirtosaamiset ovat kasvaneet huomattavasti edelliseltä tilikaudelta, on se huolestuttava merkki, ellei myös liikevaihto ole kasvanut. (mt. 102.)

Rahoilla ja pankkisaamisilla tarkoitetaan yrityksen kassassa ja pankkitileillä olevia varoja. Nämä kertovat varminten ja yksiselitteisimmin yrityksen maksuvalmiuden, koska jos rahojen ja pankkisaamisten määrä vastaa lyhytaikaisten velkojen määrää on yrityksellä kyky selviytyä juoksevista velvoitteista hyvä. Myös *rahoitusarvopaperit* kertovat käteisvarojen tavoin yrityksen maksuvalmiudesta. (mt. 152 - 154.)

Vastattavaa-puoli

Vastattavaa-puoli jakautuu ryhmiin oma pääoma, tilinpäätössiirtojen kertymä, pakolliset varaukset ja vieras pääoma. *Oma pääoma* kertoo yrityksen vakavaraisuudesta, koska yrityksen katsotaan olevan sitä vakavaraisempi mitä suurempi sen oman pääoman suhteellinen osuus taseen loppusummasta on. (mt. 155.) Vapaa jaettava oleva oma pääoma kertoo yrityksen menestyksestä, varsinkin jos jaettavissa oleva summa on suuri. Vastaavasta negatiivinen vapaa pääoma on huomiota herättävä kohta, koska silloin omistajan mahdollisuudet hyötyä yrityksestä ovat rajalliset. Oman pääoman ja/tai oman vapaan pääoman negatiivisuutta on aina syytä tutkia tarkemmin. (mt. 103.)

Tilinpäätössiirtojen kertymä, ja sen alakohdat poistoero ja vapaaehtoiset varaukset, liittyvät verotuksen tuloksen tasaukseen. Tilinpäätössiirtojen kertymä on yleisesti ottaen aina positiivinen asia, koska se kertoo yrityksen hyvästä tuloksesta. Kertymän kasvu kertoo yleensä siitä, että tilikaudella on kertynyt tuloa, joka täytyy piilottaa. Vastaavasti jos kertymä on edelliseltä tilikaudelta alentunut, sillä on mahdollisesti korjattu tilikauden heikkoa tulosta aikaisempien menestysten turvin. *Pakolliset varaukset* kertovat yleensä ongelmasta tilikaudella tai tulevissa tapahtumissa. Tämä taseen kohta on yleensä harvinainen. (mt. 103 – 104.) Lukijan on syytä suhtautua tähän kohtaan niin kuin vieraaseen pääomaan. Suuri *vieraan pääoman* määrä kertoo yrityksen rahoitusriskistä, erityisesti jos kyseessä on lyhyt aikainen vieras pääoma. Vastaavasti vieraan pääoman vähäisyys on merkki liikkumavarasta ja riskinkantokyvystä. (mt. 162.)

3.2 Arvostus ja jaksottaminen

Yksinkertaisesti sanottuna *jaksottaminen* tarkoittaa sitä, että jokin tulo- tai menoerä kohdistetaan maksuhetkestä riippumatta sille laskentakaudelle, jolle se suoriteperusteen mukaan kuuluu, eli toisin sanoen sille kaudella jolloin se on ”oikeasti” tapahtunut. Silloin kun suorite tapahtuu konkreettisesti, esimerkiksi tavaran luovutus hetkellä ostajalle, ongelmaa ei ole. Tällöin voidaan lukea kauppaehtoista, kuinka kauan tavara on myyjän omaisuutta ja koska se siirtyy ostajalle, eli toisin sanoen tämä on kaupan realisoitumishetki, jolloin kauppa kirjataan kummankin osapuolen kirjanpitoon. (Rekola-Nieminen & Salmi 2004, 34.)

Suoritushetki voi vaikeammin olla määriteltävissä palvelun kohdalla, mutta usein miten se on kuitenkin selvitettävissä. Kuukausisopimuksissa veloitusjakso on kypsä, kun kuukausi on päättynyt, näin esimerkiksi siivous- tai atk-tukisopimuksissa. Mikäli veloitusjakso on pidempi ja jommankumman tilikausi katkeaa kesken jakson, on tällöin tehtävä sopimuserän jaksotus. Tuottoihin tai kuluihin kirjataan päättyvälle tilikaudelle kuuluva osa ja seuraavalle tilikaudelle kuuluva osa kirjataan siirtosaamiin tai –velkoihin. (mt. 35.)

Kun puhutaan poistoista, myös silloin on kyse jaksottamisesta. Tällöin jokin aineellinen tai aineeton hyödyke pysyvistä vastaavista jaetaan suunnitelman mukaan kuluksi tuloslaskelmaan niin monen vuoden ajalle, mikä vastaa hyödykkeen liiketaloudellista tulontuottamiskykyä. Verotus kuitenkin käytännössä ohjaa tätä ylevää periaatetta, ja pienet kirjanpitovelvolliset noudattavat poistosuunnitelmanaan verolakien maksimipoistoja. (mt. 36.)

Jaksotuksen pohjana olevan oikean hankintamenon määrittäminen on tärkeää, jotta pysyvien vastaavien ja vaihto-omaisuuden jaksottamisella päästään sillä tavoiteltuun päämäärään eli tilikauden oikean tuloksen näyttämiseen. Vaihto-omaisuuden lisäksi myös muiden taseen muiden omaisuuserien *arvostaminen* varovaisuuden periaatteen, jatkuvuuden periaatteen ja johdonmukaisuuden periaatteen mukaan kuuluu asiaan. Taseessa saamiset saavat olla enintään todennäköiseen arvoonsa, eli lainasaaminen, joka tiedetään menetetyksi, kirjataan kuluksi. (mt. 37.)

3.3 Tunnusluvut

Tilinpäätöksen tehtävä on antaa oikeat ja riittävät tiedot yrityksen toiminnasta ja taloudellisesta asemasta myös sidosryhmilleen, kuten omistajille ja rahoittajille. Tunnuslukujen avulla pyritään tiivistämään tilinpäätöksestä saatu informaatio niin, että eri kausien ja yritysten vertaileminen keskenään olisi helpompaa. Näiden tietojen pohjalta pystytään tarkastelemaan yrityksen kannattavuutta, maksuvalmiutta ja vakavaraisuutta sekä kasvua. (Siikavuo 2003, 163.) Myös yrityksen konkurssi riskiä ja yrityksen arvoa pystytään arvioimaan tilinpäätöksen avulla (Leppiniemi & Kykkänen 2009, 181). Tunnuslukuja tuottavat tilinpäätösanalyysit jaetaan yleensä kahteen ryhmään: tunnuslukuanalyysiin tai rahavirta-analyysiin, joka voi olla maksu- ja kassavirta-analyysi, suoriteperusteinen meno-tulovirta-analyysi tai käyttöperusteinen liikepääomavirta-analyysi (mt. 162).

Tunnusluvut saadaan jakamalla jokin tuloslaskelman tai taseen erä jollakin toisella erällä, joka on yleensä yrityksen kokoa mittaava erä (Kallunki & Kytönen 2002, 73 – 74). Tunnuslukuista saatujen tulosten arviointi on hankalaa, koska tulosten merkitys riippuu aina yrityksen itselleen asettamista tavoitteista. Joissakin yrityksissä tavoitteena voi olla vain toiminnan jatkuvuuden takaaminen kun taas jossakin toisessa yrityksessä asetetut tavoitteet voivat olla jopa mahdottomia toteuttaa. Esimerkiksi yritys on saattanut laskea, että on saavutettava tietyn suuruinen käyttökateprosentti, jotta kaikki tarvittavat käyttökatealle asetetut tarpeet tyydyttyisivät. Jos tämä raja saavutetaan, yritys on tyytyväinen. Jollekin toiselle yritykselle saman käyttökateprosentin saavuttaminen ei ole riittävää. Tunnusluville on asetettu ohjearvot, joista saa ainakin suuntaa antavaa tietoa siitä mitä saatu arvo tarkoittaa. (Rekola-Nieminen & Salmi 2004, 89 - 90.) Tärkeintä on kuitenkin osata valita oleellimmat tunnusluvut olemassa olevasta suuresta tunnuslukujoukosta (Kallunki & Kytönen 2002, 73 – 74).

Yritys voi vertailla tunnuslukujen avulla omaa toimintaansa useammalta tilikaudelta tai omaa toimintaansa suhteessa omaan toimialaansa. Esimerkiksi jos kyseisen toimialan paras neljännes on saavuttanut 12 prosentin pääoman tuoton, voidaan arvioida, että 13 prosentit pääoman tuoton saavuttaminen on hyvä tulos. On kuitenkin hyvä tarkastella yrityksen taloutta useamman tunnusluvun näkökulmasta, koska yrityksen talous on kokonaisuus ja yksi tunnusluku ei riitä tämän kokonaisuuden

tarkasteluun. Kaikkia mahdollisia tunnuslukuja ei kuitenkaan ole tarvittava käyttää vaan vain ne, jotka yrityksen talouden kuvaamiseksi ovat tarpeelliset. (Rekola-Nieminen & Salmi 2004, 90.)

3.3.1 Kannattavuuden tunnusluvut

Yrityksen kannattavuudelle välttämätön, mutta ei riittävä, ehto on, että se toiminnallaan saa enemmän tuloja kuin niiden ansaitsemiseksi on uhrattu menoja. Tilinpäätöstä katsoessa se tulee esille siten, että tuloslaskelmasta ilmenevät tilikauden tuotot ovat suuremmat kuin kulut. (Kinnunen ym. 2006, 49.)

Kannattavuus määritellään yleensä yrityksen pitkän aikavälin tulontuottamiskyvyksi, koska yrityksen tulot ja menot vaihtelevat investointien ajoittumisen ja suhdannevaihtelujen mukaan. Erikokoisten yritysten kannattavuutta voidaan vertailla kun jaetaan yrityksen tilikauden tuotot yritystoiminnan sitoman pääoman määrällä. (Kallunki & Kytönen 2002, 74.)

Kannattavuuden mittaaminen yhden tilikauden lukujen perusteella on varsin luotettava tapa arvioida yrityksen kannattavuutta, mutta se ei vastaa pitkän aikavälin kannattavuuden luonnetta. Analyysi voidaan täydentää tarkastelemalla useamman tilikauden ajalta yrityksen kannattavuuden tunnuslukujen kehitystä. (mt. 74.)

Kannattavuuden tunnuslukuja lasketaan yleensä kahdella eri tavalla: yrityksen 12 kuukauden tulosta verrataan joko liikevaihtoon tai pääomaan. Liikevaihtoon vertaaminen kuvaa yrityksen saamaa katetta eli kuinka monta tulosenttiä yksi myyntieuro sisältää. Pääomaan vertaaminen taas kuvaa yrityksen pääomalleen ansaitsemaa vuosikorkoa. (Leppiniemi & Kykkänen 2009, 163.)

Myyntikateprosentti kertoo kuinka monta prosentti tuotteen hinnasta, liikevaihdosta tai myydystä eurosta jää kattamaan muita kuin muuttuvia kuluja eli kiinteitä kuluja, poistoja ja rahoituskuluja. Tunnusluku saadaan jakamalla myyntikate liikevaihdolla. *Myyntikate* saadaan selville vähentämällä liikevaihdosta ostot tilikauden aikana ja alkuvarasto sekä lisäämällä loppuvarasto (kuvio 1). (Alhola & Lauslahti 2002, 138.)

$$\text{Myyntikate \%} = \frac{\text{Myyntikate}}{\text{Liikevaihto}} * 100$$

Kuvio 1. Myyntikate %.

Jos myyntikateprosentti jää negatiiviseksi, tuotteen hinta ei ole riittänyt kattamaan suoraan tuotteeseen kohdistuvia kuluja. Silloin on syytä tarkastella uudestaan tuotteen hinnoittelua. Joissain tapauksissa myyntikateprosenttia tulisi käyttää harkiten. Jos yritys arvioi toimintansa menestyksellisyyttä myyntikateprosentin avulla vertailemalla sitä saman toimialan yrityksiin, saattaa yritys huomaamattaan muuttaa kustannusrakennettaan kiinteän luonteiseksi. Tämä lisää kustannusrakenteen jäykkyyttä ja nostaa liikeriskiä. Tunnuslukua laskiessa on hyvä mieltää mahdollisimman suuri osa kustannuksista muuttuvan luonteiseksi eli esimerkiksi myynnin ja markkinoinnin kustannukset. Näin vältetään riski, että laskennallisesti myyntikateprosentiksi saadaan positiivinen luku vaikka todellisuudessa se on negatiivinen. (Koski 2008, 92 – 93.)

Kriittisten pisteiden avulla pystytään hahmottamaan rajoja tappiollisen ja voitollisen yritystoiminnan välillä. *Myynnin kriittinen piste* kertoo tarvittavan myynnin määrän, jolla yritys on voitollinen tai jolla se kääntyisi voitolliseksi (kuvio 2). Kiinteisiin kuluihin on hyvä ottaa mukaan poistot ja rahoituserät, koska muuten saataisiin tulokseksi vain positiivinen käyttökate. (mt. 72 – 74.)

$$\text{Myynnin kriittinen piste} = \frac{\text{Kiinteät kulut + Poistot + Rahoituserät}}{\text{Myyntikateprosentti}} * 100$$

Kuvio 2. Myynnin kriittinen piste.

Käyttökate saadaan kun liikevoittoon lisätään poistot ja arvonalentumiset (kuvio 3) (Leppiniemi & Kykkänen 2009, 163). Se kertoo yrityksen liiketoiminnan tuloksen ennen poistoja ja rahoituseriä. *Käyttökateprosentti* saadaan kun käyttökate jaetaan liikevaihdolla ja kerrotaan sadalla. (mt. 93.)

$$\text{Käyttökate \%} = \frac{\text{Käyttökate}}{\text{Liikevaihto}} * 100$$

Kuvio 3. Käyttökate %.

Positiivinen käyttökateprosentti kertoo, että yritystoiminnalla pystytään kattamaan lyhytaikaiset kulut ennen pitkäaikaisia. Käyttökateprosentin ohjearvot riippuvat yrityksen toimialasta (kuvio 4). (mt. 93.)

Toimiala	Käyttökateprosentin vaihteluväli
Teollisuus	10-25 %
Kauppa	2-10 %
Palvelu	5-15 %

Kuvio 4. Ohjearvot käyttökateprosentille.

Tuloslaskelman ensimmäinen niin sanottu välitulokseksi on *liikevoitto*, joka vastaa kansainvälisessä tilinpäätös- ja rahoituskirjallisuudessa paljon käytettyä EBIT-lukua, tulee sanoista earnings before interest and taxes. Luku kertoo nimensä mukaisesti, paljonko varsinaisen liiketoiminnan tuotoista on jäljellä ennen rahoituskuluja ja veroja eli onko varsinainen liiketoiminta kannattavaa ennen kuin huomioidaan miten

toiminta on rahoitettu. Jakamalla liikevoitto liikevaihdolla saadaan *liikevoittoprosentti* (kuvio 5). (Niskanen & Niskanen 2003, 112–113.)

$$\text{Liikevoitto \%} = \frac{\text{Liikevoitto (-tappio)}}{\text{Liikevaihto}} * 100$$

Kuvio 5. Liikevoitto %.

Jossain määrin liikevoittoprosenttia voidaan käyttää tietyn toimialan sisäiseen vertailuun, mutta ensisijaisesti se soveltuu ainoastaan yksittäisen yrityksen kehityksen seuraamiseen. Tunnuslukuja, joissa jakajana on liikevaihto, esimerkiksi liikevoittoprosentti, ei kuitenkaan pitäisi vertailla eri toimialojen välillä. Ohjearvoksi liikevoittoprosentille on annettu, että sen ollessa yli kymmenen prosenttia se on hyvä (kuvio 6). (mt. 113.)

Hyvä	Yli 10 %
Tyydyttävä	5-10 %
Heikko	Alle 5 %

Kuvio 6. Ohjearvot liikevoittoprosentille.

Sijoitetun pääoman tuottoprosentti eli ROI ilmaisee kuinka suuren tuoton yritys saa aikaiseksi sijoitetulla pääomalla ennen kuin pääoman hinta huomioidaan (Koski 2008, 94). Tunnusluku saadaan jakamalla voitto, eli oman pääoman sijoittajien osuus, ja rahoituskulut, eli vieraan pääoman sijoittajien osuus, tilikauden aikana keskimäärin käytössä olleella sijoitetulla pääomalla. Sijoitettu pääoma saadaan selville kun taseen loppusummasta vähennetään korottomat erät eli vieraaseen pääomaan sisältyvät ennakot, ostovelat ja siirtovelat (kuvio 7). Yrityksen veronmaksu-

politiikka ei vaikuta tunnuslukuun, koska sijoitetun pääoman tuotto prosentti kuvaa tulosta ennen veroja (Kallunki & Kytönen 2002, 75).

$$\text{Sijoitetun pää- oman tuotto \%} = \frac{\text{Voitto + Rahoituskulut + Verot}}{\text{Sijoitettu pääoma keskimäärin tilikaudelta}} * 100$$

Kuvio 7. Sijoitetun pääomantuotto %

Mikäli tunnusluvun tuotto prosentti on tyydyttävällä tasolla, yrityksen tulisi tulkita kulurakennettaan tunnusluvun parantamiseksi ja pyrkiä karsimaan turhat kulut nettotuloksen parantamiseksi (kuvio 8). (mt. 76 - 77)

Yli 15 %	Hyvä
9-15 %	Tyydyttävä
0-9 %	Välttävä
Negatiivinen	Heikko

Kuvio 8. Ohjearvot sijoitetun pääoman tuotto prosentille.

Myös pelkästään oman pääoman sijoittajan näkökulmasta mitataan usein yrityksen kannattavuutta. Näin ollen lasketaan *oman pääoman tuotto prosentti* eli ROE, joka kertoo kuinka paljon oman pääomanehtoiset rahoittajat ovat saaneet sijoitukselleen tuottoa (kuvio 9). (mt. 76 - 78.)

Tunnusluvun osoittajassa käytetään nettotulosta, joka saadaan rahoituskulujen ja verojen vähentämisen jälkeen, sillä nämä kuluerät eivät ole oman pääoman sijoittajan saamaa tuottoa. Yrityksen on aina ensin maksettava korvaus vieraalle pääomalle, jonka jälkeen maksetaan verot, ja vasta näiden jälkeen jäänyt voitto on korvaus-

ta oman pääoman sijoittajalle. Tunnusluvun nimittäjässä käytetään oikaistua pääpääomaa, joka on myös sijoitetun pääoman tuottoprosentin yhteydessä. (mt. 76 - 78.)

$$\text{Oman pääoman tuotto \%} = \frac{\text{Nettotulos}}{\text{Oma pääoma keskimäärin tili-kaudelta}} * 100$$

Kuvio 9. Oman pääoman tuotto %.

Yrityksen velkaisuus vaikuttaa oman pääoman tuottoprosenttiin. Pelkästään vieraan pääoman määrää lisäämällä yritys voi kasvattaa nettotulostaan, koska nettotulosta kasvattaa vieraalla pääomalla rahoitettujen investointien tuotto. Näin ollen pääoman tuottoprosentti kasvaa, koska oman pääoman määrä, joka on tunnusluvun nimittäjässä, ei kasva. Oman pääoman tuoton kasvattaminen velkaisuuden avulla on kuitenkin suuri riski. Yrityksen liiketoiminnan tuotot pienenevät taloudellisesti huonona aikana, mutta vieraan pääoman korkomaksut on silti maksettava. Mikäli yrityksellä on liikaa vierasta pääomaa suhteessa koko pääomaan, korkomaksut voivat osoittautua ylivoimaiseksi ja yritys voi ajautua rahoitukselliseen kriisiin. Hyvinä aikoina runsas vieraan pääoman käyttö kasvattaa voimakkaasti oman pääoman tuottoa, mutta huonoina aikoina vastaavasti heikentää sitä yhtä voimakkaasti. Tätä vieraan pääoman vaikutusta yrityksen kannattavuuteen kutsutaan vipuvaikutukseksi. (mt. 78.)

Olisi toivottavaa, että oman pääoman tuottoprosentti ylittäisi sijoitetun pääoman tuottoprosentin, koska oma pääoma on riskipääomaa, jolle pitääkin saada sijoitettua pääomaa korkeampi tuotto. Oman pääoman tuottoprosentin riittävän tason määrittelee kuitenkin oman pääoman sijoittajien tuottovaatimus. (mt. 77 - 79.) Ohjearvoina voidaan kuitenkin pitää kuvion 10 lukuja:

Yli 20 %	Hyvä
10–20 %	Tyydyttävä
Alle 10 %	Heikko

Kuvio 10. Ohjearvot oman pääoman tuottoosentille.

Sijoitetun ja oman pääoman tuottoosentit kuuluvat taseen omaisuuseriin perustuviin tunnuslukuihin. Näiden ohella käytetään usein myös kannattavuuden tunnuslukuja, joissa tuloserä jaetaan liiketoiminnan kokonaistuotolla. Tunnetuin näistä on *nettotulososentti*, jonka avulla mitataan yrityksen toiminnan katetta, kun huomioon on otettu kaikki säännölliset tuotot ja kulut (kuvio 11). (mt. 80.)

$$\text{Nettotulos \%} = \frac{\text{Nettotulos}}{\text{Liiketoiminnan tuotot}} * 100$$

Kuvio 11. Nettotulos %.

Nettotulososenttia käyttäessä on otettava huomioon, vaikka yritysten toiminta sitoisi eri määrän omaa ja vierasta pääomaa, että liikevaihdoltaan yhtä suurten yritysten nettotulososentilla mitatut kannattavuudet voivat olla yhtä suuria. Kun yrityksen nettotulos on positiivinen, myös tunnusluku saa positiivisen arvon. Tällöin voidaan sanoa, että yrityksen liiketoiminta on terveellä pohjalla. (mt. 79 – 80.)

3.3.2 Rahoituksen tunnusluvut

Rahoituksen tunnuslukuja voidaan tarkastella maksuvalmiuden ja vakavaraisuuden näkökulmasta. *Maksuvalmiudella* tarkoitetaan yrityksen kykyä hoitaa joka hetki kaikkia rahallisia sitoumuksiaan. *Vakavaraisuus* taas kertoo yrityksen pidemmän

aikavälin rahoitusaseman. Kun kannattavuus ja rahoitusasema ovat kunnossa, on yrityksellä mahdollisuudet pärjätä myös pidemmällä aikavälillä. (Salmi 2000, 106 - 108.)

Vakavaraisuus

Vieraan ja oman pääoman osuus koko pääomasta on yrityksen vakavaraisuutta. Vakavaraisuudesta voidaan myös käyttää nimityksiä velkaisuus tai rahoitusrakenne. Yritys on vakavarainen kun vieraan pääoman osuus koko pääomasta ei ole liian suuri ja yritys selviytyy vaivatta vieraan pääoman korkomaksuista. Erityisesti taloudellisesti huonoina aikoina tämä on tärkeää, koska silloin liiketoiminnan tuotot ovat usein matalia ja yritykselle liian suuret korkomaksut voivat viedä sen rahoitukselliseen kriisiin. Suuri vieraan pääoman määrä ja liian suuret korkomaksut merkitsevät heikkoa vakavaraisuutta. Korollinen vieras pääoma on pääosaltaan pitkäaikaista rahoitusta, joten vakavaraisuuskin on yrityksen pitkän aikavälin ominaisuutta. (Kallunki & Kytönen 2002, 80.) Vakavaraisuus merkitsee myös sitä, että yritys pystyy ottamaan lisää vierasta pääomaa rahoitustilanteen niin vaatiessa. Tämä on helppoa silloin kun yritys on vakavarainen. (Kinnunen ym. 2006, 53.)

Usein vakavaraisuutta mitataan *omavaraisuusasteella* eli oman pääoman ja koko pääoman välinen suhde prosentteina ilmaistuna (kuvio 12). Se kertoo miten yrityksen pitkän aikavälin rahoitus on toteutettu. Yritys on sitä vakavaraisempi ja konkurssiriski sitä pienempi, mitä suurempi omavaraisuusaste on. (Leppiniemi & Kykkänen 2009, 166.) Mitä enemmän omistajat ovat omaa pääomaa sijoittaneet yritykseen, sitä paremmat mahdollisuudet ovat yrityksen selviytyä vieraan pääoman maksuista (Kallunki & Kytönen 2002, 81.)

Jakajan koko pääoma on yleensä taseen loppusumma. Loppusummasta vähennetään ensin saadut ennakot, koska niiden ei katsota edustavan varsinaista vierasta pääomaa, josta yritykselle aiheutuisi varsinaista rahoitusriskiä. Toisinaan on hyvä myös tarkastella taseen vastaavalta puolelta, että mistä yrityksen varallisuus todellisuudessa muodostuu ja miten se on rahoitettu. (Koski 2008, 95.)

$$\text{Omavaraisuusaste (\%)} = \frac{\text{Oma pääoma}}{\text{Kokopääoma}} * 100$$

Kuvio 12. Omavaraisuusaste (%).

Mikäli yrityksen toimintaan liittyvä riski on matala ja tulokehitys hyvä ja vakaa, voidaan korkeaakin velkaantumisastetta pitää hyväksyttävänä. Yrityksellä, jonka tulot vaihtelevat voimakkaasti, tulokehitys on niukkaa ja tappiollisiakin tilikausia esiintyy, korkea velkaantumisaste on erittäin huolestuttavaa. Tällaisen yrityksen kohdalla matalakin velkaantumisaste voi aiheuttaa ongelmia yrityksen jatkuvuudelle. (Leppiniemi & Kykkänen 2009, 166.) Kannattavuuden paraneminen kasvattaa yleensä myös omavaraisuutta. Suunnitellessaan uusia investointeja yrityksen kannattaa välttää liiallista vieraan pääoman käyttöä. (Kallunki & Kytönen 2002, 81.) Kuvion 13 lukuja voidaan pitää omavaraisuusasteen ohjearvoina.

Yli 40 %	Hyvä
20–40 %	Tyydyttävä
Alle 20 %	Heikko

Kuvio 13. Ohjearvot omavaraisuusasteelle.

Toinen vakavaraisuuden tunnusluku on *suhteellinen velkaantuneisuus*. Tunnusluku kuvaa velkojen yritykselle aiheuttamaa rasitetta ja siinä tapahtuvia muutoksia. Suhteellinen velkaantuneisuus saadaan jakamalla velkojen määrä liikevaihdolla (kuvio 14). Jaettavana olevat velat saadaan taseesta vähentämällä vieraasta pääomasta saadut ennakkomaksut. (Leppiniemi & Kykkänen 2009, 166.)

$$\text{Suhteellinen velkaantuneisuus} = \frac{\text{Taseen velat}}{\text{Liikevaihto}} * 100$$

Kuvio 14. Suhteellinen velkaantuneisuus.

Mikäli vertailun kohteena olevien yritysten käyttöomaisuus on eri-ikäistä tai yritysten käyttämät poistomenetelmät poikkeavat toisistaan on omavaraisuutta parempi vakavaraisuuden mittari suhteellinen velkaantuneisuus. Kyseinen tunnusluku voidaan laskea kohtuullisen luotettavasti myös oikaisemattomista tilinpäätöstiedoista, koska siinä ei käytetä tilinpäätöseriä, joihin tilinpäätöksen joustokohdat vaikuttaisivat. (Kallunki & Kytönen 2002, 82.)

Jos suhteellisen velkaantuneisuuden tunnusluku näyttää heikkoa, olisi yrityksen kiinnitettävä huomiota erityisesti vieraan pääoman käytön tehokkuuteen liikevaihdon aikaansaamiseksi. Vieraan pääoman hoitovelvoitteista suoriutumisesta saattaa helposti esiintyä ongelmia. (mt. 83.) Suhteellisen velkaantumisen ohjearoina voidaan pitää kuvion 15 lukuja.

Alle 40 %	Hyvä
40–80 %	Tyydyttävä
Yli 80 %	Heikko

Kuvio 15. Ohjearvot suhteelliselle velkaantumiselle.

Vakavaraisuutta mitataan myös nettovelkaantumisasteella eli *gearing* tunnusluvulla. Siinä korollisen vieraan pääoman määrää verrataan oman pääoman määrään (kuvio 16). Taseen mukaisesta vieraasta pääomasta korottomia ovat yleensä saadut ennakot ja ostovelat. (Leppiniemi & Kykkänen 2009, 167.) Tunnusluku lasketaan seuraavasti:

$$\text{Gearing} = \frac{\text{Korollinen vieraspääoma - Rahat ja rahoitusarvopaperit}}{\text{Oma pääoma}} * 100$$

Kuvio 16. Gearing- %.

Jos tunnusluvun arvoksi tulee enintään yksi, yrityksen vakavaraisuuden katsotaan olevan riittävä. Arvon negatiivisuus johtuu yrityksen oman pääoman negatiivisuudesta eli tappiot ylittävät oman pääoman määrän. Tällöin yrityksen vakavaraisuus luokitellaan heikoksi. (mt. 167.)

Tyypillistä vakavaraisuutta kuvaaville tunnusluvuille on, että niiden vaihtelu vuodesta toiseen on usein vähäisempää kuin kannattavuutta kuvaavien tunnuslukujen vaihtelu. Yksi syy tähän on se, että yritys esimerkiksi ottaa suuria investointihankkeita rahoittaessaan uutta pääomaa, osakeantia oman pääoman sijoittajilta sekä vierasta pääomaa pitkäaikaisina lainoina. (Kinnunen ym. 2006, 54.)

Maksuvalmius

Maksuvalmiudella tarkoitetaan yrityksen kykyä selviytyä maksuvelvoitteistaan. Mitä parempi maksuvalmius yrityksellä on, sitä helpompi sen on selviytyä maksuistaan ja sitä edullisemmin se pystyy toteuttamaan ostonsa. Hyvä maksuvalmius myös mahdollistaa käteisalennusten hyväksikäytön. Helppoa maksuvalmiuden selvittäminen tilinpäätöksen perusteella ei kuitenkaan ole. Tilinpäätös kertoo yrityksen taloudellisen aseman tilinpäätöspäivänä, joten se myös kertoo tilinpäätöspäivän hetkisen maksuvalmius tilanteen. Yrityksen rahavarat ja lyhytaikaiset velat eivät välttämättä ole tyypillisimmillään tilinpäätöspäivänä ja tästä syystä maksuvalmiuskaan ei kerro koko totuutta. (Leppiniemi & Kykkänen 2009, 167.) Maksuvalmiutta olisi hyvä tarkastella vähintään kerran kuukaudessa saadakseen paremman kuvan yrityksen maksuvalmiudesta. Tunnusluvun arvon olisi tällöin hyvä olla nouseva ja jatkuvasti yli yhden. (Koski 2008, 96.)

Quick ratio – tunnusluvussa rahoitusomaisuus jaetaan lyhytaikaisella vieraalla pääomalla (kuvio 17). Tämän tunnusluvun lyhytaikaiseen vieraaseen pääomaan ei ote-

ta mukaan saatuja ennakkoja, koska ne eivät edusta muiden velkojen kaltaista luottovelvoitetta. (Leppiniemi – Kykkänen 2009, 168.)

$$\text{Quick Ratio} = \frac{\text{Rahoitusomaisuus}}{\text{Lyhytaikainen vieras pääoma}}$$

Kuvio 17. Quick ratio.

Mitä vähemmän rahoitusomaisuutta on verrattuna vuoden sisällä maksettavan velan määrään eli lyhyt aikaiseen vieraaseen pääomaan, sitä kriittisemmältä yrityksen maksuvalmius näyttää. (mt. 168.) Quick ration ohjearvot ovat kuviossa 18.

Yli 1	Hyvä
0,5-1	Tyydyttävä
Alle 0,5	Heikko

Kuvio 18. Ohjearvot Quick ratiolle.

Current ratio on toinen maksuvalmiuden tyypillisimmistä tunnusluvuista ja samankaltainen kuin quick ration (kuvio 19). Siinäkin arvioidaan taseen rakenteen avulla, että riittäisivätkö yrityksen rahat juoksevista maksuista selviytymiseen. Erona on, että nopeasti realisoitavan omaisuuden määrään lasketaan mukaan myös vaihtomaisuus. Perusajatuksena on, että varastot ovat tuloa tuottavia ja ne pystytään myymään ainakin vuoden sisällä. (Koski 2008, 96.) On suositeltavaa, että quick ration ja current ration tunnuslukuja käytettäisiin rinnakkain, koska ne täydentävät toisiaan (Niskanen & Niskanen 2003 s.118 - 120).

$$\text{Current Ratio} = \frac{\text{Vaihto-omaisuus} + \text{Rahoitus-omaisuus}}{\text{Lyhytaikainen vieras pääoma}}$$

Kuvio 19. Current ratio.

Current rationin ohjearvoina voidaan pitää, että sen ollessa yli 2 on sen arvo hyvä (kuvio 20) (Koski 2008, 96).

Yli 2	Hyvä
1-2	Tyydyttävä
Alle 1	Heikko

Kuvio 20. Ohjearvot Current ratiolle.

3.3.3 Käyttöpääoma ja kiertoajat

Yrityksen juoksevalla liiketoimintaan sitoutuneella pääomalla tarkoitetaan *käyttöpääomaa* (kuvio 21). Sen tunnusluvulla mitataan yrityksen pysyväluonteista rahoitustarvetta. Yrityksen rahoitustilanne vaikuttaa sitä turvallisemmalla mitä pysyvämmällä rahoituksella käyttöpääoma on rahoitettu. Pysyvällä rahoituksella tarkoitetaan esimerkiksi omaa pääomaa tai vierasta pääomaa, jota ei tarvitse palauttaa. (Leppiniemi & Kykkänen 2009, 168 – 169.) Käyttöpääoma lasketaan kaavalla:

$$\text{Käyttöpääoma} = \text{Vaihto-omaisuus} + \text{Myyntisaamiset} + \text{Ostovelat}$$

Kuvio 21. Käyttöpääoma.

Myyntisaatavien, ostovelkojen ja varastojen eli käyttöpääomaerien kiertoaikaa ja kiertonopeutta mittaavat tunnusluvut tarkastelevat käyttöpääoman sitoutumista ja kertovat, kuinka nopeasti eri käyttöpääomaerät muuttuvat yrityksessä rahaksi (Niskanen & Niskanen 2003, 122). Käyttöpääoman kiertoaikalukuja käytetään usein maksuvalmiuden tunnuslukujen rinnalla. Tulorahoituksen suuruus vaikuttaa maksuvalmiuden tasoon, sillä yritys pystyy maksamaan lyhytvaikutteiset menonsa tulorahoituksen turvin sen ollessa riittävä. Suoritteiden myynnistä saatujen tulojen ja toisaalta raaka-aineiden ja muiden tuotannontekijöiden ostamisesta aiheutuneiden menojen kertymisajat vaikuttavat tulorahoituksen riittävyteen. Sitä parempi tulorahoituksen riittävyys on, mitä nopeimmin yritys saa esimerkiksi kerättyä asiakkailta myyntisaamiset kasaan. (Kallunki & Kytönen 2002, 88.)

Kiertoaikaluvut kertovat milloin menot ja tulot ovat kertyneet ja näin antavat tietoa tulorahoituksen riittävyden ja maksuvalmiuden taustalla olevista syistä. Koska yritys pystyy toimintaansa tehostamalla lyhentämään tulojen kertymisaikaa ja kasvattamaan menojen kertymisaikaa, kiertoaikaluvuista käytetään myös nimitystä tehokkuusluvut. (mt. 88.)

Myyntisaamisten kiertoaika

Yleensä asiakkaat ostavat tuotteita yritykseltä tietyllä maksuajalla. Tältä ajalta olevat myyntituotot ovat myyntisaamisia, yritys saa nämä myyntituotot kassaan vasta maksuajan päätyttyä kun asiakas on maksanut laskun. (Kallunki & Kytönen 2002, 88.) Myyntisaamisten kiertoaika kertoo, kuinka monta päivää menee siihen kun asiakas on maksanut laskunsa. (Salmi 2004, 161).

Myyntisaamisten kiertoaika lasketaan jakamalla tarkasteltava ajanjakson loppuhetken myyntisaatavat keskimääräisellä päivittäisellä myynnillä. Päivittäinen myynti saadaan jakamalla tarkasteltavan jakson kokonaismyynti jaksoon kuuluvien päivien lukumäärällä. Mikäli kiertoaikaa tarkastellaan vuositasolla, käytetään päivien lukumääränä yleisesti 365 (kuvio 22). (Niskanen & Niskanen 2003, 123.) Kiertoajan lyhentäminen parantaa maksuvalmiutta, sillä myyntisaamiset sitovat pääomaa. Lyhentäminen onnistuu laskutuskäytännön muutoksilla, käteisalennuksia tarjoamalla, tiukentamalla perintäkäytäntöä ja myymällä saamisia rahoitusyhtiöille. (Salmi 2004, 161.) Tietyillä toimialoilla voi olla vaikea poiketa noudatetuista maksuehdoista menettämättä asiakkaita. (Kallunki & Kytönen 2002, 89.)

$$\text{Myyntisaamisten kiertoaika} = \frac{\text{Myyntisaamiset}}{\text{Liikevaihto (12 kk)}} * 365$$

Kuvio 22. Myyntisaamisten kiertoaika.

Myyntisaamisiin sisältyy myös eriä, jotka eivät ole liikevaihtoa ja tämä on huomattava tunnusluvun arvoja tulkittaessa. Muun muassa arvonlisävero ja käyttöomaisuuden myynti ovat näitä eriä. Todellisuudessa myyntisaamisten kiertoajat ovat kyseisten erien vuoksi hieman lyhyempi kuin tunnusluvun antamat arvot. (mt. 89.)

Useimmissa liiketoiminnoissa myyntisaamisia syntyy välttämättä, sillä aina käteiskauppa ei ole mahdollista. Tärkeintä käyttöpääoman hallinnan kannalta on seurata niiden euromääräistä tasoa, kiertoaikaa ja erityisesti niiden muutosta. Myyntisaamisten kiertoajan muutos viestii aina jotain. Hyvät ja huonot sesongit markkinatilanteessa saattavat aiheuttaa muutoksia, samoin myyntiehtojen muutos, joilla haetaan kilpailuetua. Kiertoaikoja saattavat muuttaa myös asiakkaiden maksukyky, kilpailutilanne, jakelukanavat, rahoitustavat sekä poikkeukselliset tilanteet. (Salmi 2004, 161.)

Ostovelkojen kiertoaika

Toimittajan tavaraan tai palveluun antama maksuaika eli rahoitus on ostovelkaa. Ne ovat tavallaan peilikuva myyntisaamisille. Sitä vähemmän tarvitaan muuta rahoitusta, mitä enemmän on ostovelkaa. (mt. 162.)

Yritys saa yleensä ostaessaan tuotannon tekijöitä tavarantoimittajiltaan maksuaikaa samalla tavoin kuin se itse myöntää maksuaikaa omille asiakkailleen. (Kallunki & Kytönen 2002, 89.) Ostovelkojen kiertoaika kertoo keskimääräisen ostolaskun maksuajan (kuvio 23). Ostovelat, jotka ovat taseessa, esitetään arvonlisäverottomina, sillä maksamattomat arvonlisäverot ovat taseen muissa veroissa, kun taas toimittajien lähettämät laskut sisältävät arvonlisäveron. Tästä syystä todellinen käytetty maksuaika voi olla jonkin verran laskettua tunnuslukua pidempi. (Salmi 2004, 162.)

$$\text{Ostovelkojen kiertoaika} = \frac{\text{Ostovelat}}{\text{Tavaroiden ja palveluiden ostot (12 kk)}} * 365$$

Kuvio 23. Ostovelkojen kiertoaika.

Jos yrityksen investointeihin liittyviä ostovelkoja sisältyy taseen ostovelkoihin, ostovelkojen kiertoaika kasvaa. Laskettaessa ostovelkojen kiertoaikaa tulee varmistaa, että taseen ostovelat liittyvät kokonaisuudessaan aine- ja tarvikeostoihin. Ostovelkojen kiertoaikaa arvioitaessa sen arvoa verrataan ostolaskujen maksuehtojen mukaiseen normaaliin maksuaikaan. Yritys pystyy hyödyntämään edulliset maksuehdot, jos yrityksen maksuvalmius on riittävällä tasolla. (Kallunki & Kytönen 2002, 90.) Ostovelka vähentää korollisen ja oman pääoman tarvetta, koska se on yleensä korotonta. Sitä paremmin tämä rahoituslähde on käytössä, mitä hitaimmin ostovelat kiertävät. Mikäli ostovelkojen kiertoaika on erityisen pitkä saattaa se viitata maksuvaikeuksiin ja hoitamattomiin ostovelkoihin. (Salmi 2004, 162.)

Maksuaikakäytännöt, yrityksen rahoitustilanne, yrityksen maksupolitiikka ja pyrkimys ”hyvän maksajan maineeseen” ja tavaroiden ja palveluiden toimittajien joustavuus vaikuttavat erityisesti ostovelkojen kiertoaikaan. (mt. 162.)

Vaihto-omaisuuden kiertoaika

Yrityksen varaston käytön tehokkuutta mittaa vaihto-omaisuuden kiertoaika. Kaava kertoo sen ajan päivissä, jonka vaihto-omaisuuteen uhratut menot sitoutuneena vaihto-omaisuuteen (kuvio 24). Sitä tehokkaampi vaihto-omaisuuden kierto on, mitä nopeimmin tuotteet tai palvelut saadaan vapautettua ja toimitettua asiakkaille. Tunnuslukua ei voida laskea ilman tuloslaskelmasta ja taseesta saatuja tiettyjä tietoja. (mt. 160.)

Vaihto-omaisuuden kiertoaikaa ei voi sellaisenaan enää laskea, koska tuloslaskelmassa ei enää ilmoiteta muuttuvia kuluja. Vaihto-omaisuuden suhdetta liikevaihtoon sen sijaan voidaan käyttää. (Kallunki & Kytönen 2002, 90.)

$$\text{Vaihto-omaisuuden kiertoaika} = \frac{\text{Vaihto-omaisuus (pl. Ennakkomaksut) + Osatulostuksen saamiset}}{\text{Liikevaihtoa vastaavat muuttuvat kulut}} * 365$$

Kuvio 24. Vaihto-omaisuuden kiertoaika.

Tunnusluku kertoo tavaroiden keskimääräisen varastointiajan päivissä. (Salmi 2004, 160). Mitä tehokkaammin varastohallinto toimii, sitä alhaisempia lukuja tämä tunnusluku saa. Yritys on järjestänyt varastotoimintansa tehokkaasti, mitä nopeimmin raaka-aineet siirtyvät raaka-ainevarastosta tuotantoprosessiin ja valmiit tuotteet vastaavasti valmisteverastosta asiakkaille. (Kallunki & Kytönen 2002, 91.)

Varastohallinnon tehokkuutta voidaan verrata toimialan keskimääräiseen lukuun tai kilpailijoiden lukuihin, sillä ne ovat hyvin toimialakohtaisia. Raaka-aine- ja valmisteverastoissa nykyaikainen varastonhallinto pyrkii mahdollisimman nopeaan varaston kiertoon. Se toteutuu tehokkailla ostotoiminnoilla, valmistusprosessien nopeuttamisella ja tuotteiden nopealla toimittamisella asiakkaille. (mt. 91.)

Käyttöpääoman hallintaan liittyvistä kysymyksistä yksi tärkeimmistä on varaston määrä. Jotta toimitusvarmuus ja kunnollinen asiakaspalvelu voidaan taata, on varastoa oltava riittävästi. Toisaalta suuri varasto aiheuttaa kustannuksia varastojen ylläpidossa sekä vanhentumisena ja pilaantumisenä. Suuria eriä ostaessa, ne saadaan edullisimmin, mutta varastoinnin kustannukset ovat myös suuremmat. (Salmi 2004, 160 - 161.)

3.4 Kassavirtalaskelma

Kassavirtalaskelma on rahavirtalaskelma, joka on laadittu maksuperusteella (liite 8). Ideana on, että tulot, menot ja voitonjako otetaan huomioon silloin kun tapahtumat ilmenevät kassaanmaksuina tai kassastamaksuina. Tämän avulla saadaan selville kuinka pitkälle yrityksen tulorahoitus ja muu rahoitus riittävät. Laskelmassa menot ja tulot arvostetaan maksuperusteisesti eli niihin kohdistetaan niihin liittyvät velat ja

saamiset. Esimerkiksi myyntisaamisten lisääntyminen merkitsee, että koko liikevaihtoa ei ole suoraan rahana kassaan. Jos taas myyntisaamiset vähenevät, se kertoo, että suoriteperusteisen liikevaihdon lisäksi myynnistä on saatu kassaan myyntisaamisten määrän vähentymisen verran enemmän rahaa. Saatujen ennakkomaksujen lisääntymiseen kertoo rahan tulleen tulevastakin myynnistä. Vastavasti ennakkomaksujen vähentyminen, kertoo osan liikevaihdoksi merkityn tulleen jo edelliseltä/-siltä tilikaudelta. (Leppiniemi & Kykkänen 2009, 170 – 171.)

Kassavirtalaskelma sisältää yhden tilikauden kassavirrat sen mukaisesti kuin ne ovat tilinpäätöksestä ja toimintakertomuksesta selvitettävissä. Pääosin se laaditaan kuluneen tilikauden tuloslaskelman sekä kuluneen ja sitä edeltävän tilikauden taseen avulla. Laskelmaa voidaan tarkentaa liitetiedoista ja toimintakertomuksesta saatujen tietojen avulla. (Leppiniemi & Leppiniemi 2006, 273.)

Kassavirtalaskelman ensimmäinen kohta *myynnin kassatulot* saadaan liikevaihdon, myyntisaamisten ja saatujen ennakkomaksujen muutosten avulla. Liikevaihto saadaan muutettua kassavirtalaskelman myynnin kassatuloksi lisäämällä siihen myyntisaamiset tilikauden alussa ja saadut ennakkomaksut tilikauden lopussa sekä vähentämällä myyntisaamiset tilikauden lopussa ja saadut ennakkomaksut tilikauden alussa. (mt. 273 - 274.)

Juoksevat kassamenot saadaan kun juoksevista menoista kuten ostoista, henkilöstömenoista ja muista menoista vähennetään valmistus omaan käyttöön, ostovelat tilikauden lopussa, ennakkomaksut vaihto-omaisuudesta tilikauden alussa, siirtovelat tilikauden lopussa, siirtosaamiset tilikauden alussa ja pakolliset varaukset tilikauden lopussa sekä lisäämällä ostovelat tilikauden alussa, ennakkomaksut vaihto-omaisuudesta tilikauden lopussa, siirtovelat tilikauden alussa, siirtosaamiset tilikauden lopussa ja pakolliset varaukset tilikauden alussa. (mt. 275 - 277.)

Myynnin kassatuloista kun vähennetään juoksevat kassamenot, saadaan *kassajäämä IA*, joka kuvaa yrityksen toiminnan bruttomääräistä tulorahoitusta. Jos saatu jäämä on negatiivinen, tulee sille olla selitys kuten poikkeuksellisen suuret varastoon ostot. Pitkällä aikavälillä ei ole yritystoiminnan kannalta hyvä, jos kassajäämä IA on jatkuvasti keskiarvoisesti negatiivinen. (mt. 277 - 278.)

Kassajäämä IB saadaan kun kassajäämään IA lisätään muut kassatulot. *Muut kassatulot* saadaan laskemalla tuloslaskelman liiketoiminnan muut tuotot ja satunnaiset tuotot yhteen. Kassajäämä IB:llä on samanlaiset positiivisuudenodotukset kuin kassajäämä IA:llakin. Kassajäämällä IB tulee pystyä kattamaan muun muassa voitonjaon, rahoituksen, verojen ja investointien kassamenot. (mt. 278.)

Kassajäämä II saadaan vähentämällä kassajäämä IB:stä *voitonjaon, rahoituksen ja verojen kassamenot* eli osingot, korot ja verot. Kassajäämää II kutsutaan kannattavuuden nollarajaksi, koska jos se jää negatiiviseksi se kertoo, että juoksevia menoja, voitonjakoa, rahoituksen maksuja ja veroja on rahoitettu velalla. Pitkällä aikavälillä näistä velvoitteista olisi hyvä suoriutua tulorahoituksen avulla. On hyvä merkki yrityksen elinkelpoisuuden kannalta jos kassajäämä II:n 3-4 vuoden keskiarvo on positiivinen. (mt. 279 - 280.)

Nettoinvestointien kassamenot saadaan selville edellisen tilikauden taseeseen merkittyjen pysyvien vastaavien ja kuluvan tilikauden taseeseen ja tuloslaskelmaan merkittyjen pysyvien vastaavien erotuksesta, koska halutaan saada tietää miten pysyvät vastaavat ovat muuttuneet edelliseltä tilikaudelta kuluvaan tilikauteen. On myös syytä tarkistaa sisältyykö yrityksen tuotto- tai kulueriin pysyvien vastaavien myyntivoittoja tai -tappiota. Nämä saattavat näkyä esimerkiksi myyntitulojen menojäämissä, liiketoiminnan muissa tuotoissa tai liiketoiminnan muissa kuluissa. On myös huomioitava tilikauden aikana tehdyt tai perutut pysyvien vastaavien arvonkorotukset. (mt. 280 - 282.)

Kun kassajäämästä II vähennetään nettoinvestointien kassamenot, saadaan *kassajäämä III*. Negatiivinen kassajäämä III kertoo, että investointeja tai kassavirtalaskelmassa jo ennen niitä vähennettyjä maksuja on rahoitettu likviditeettireservejä purkamalla tai oman tai vieraan pääoman sijoituksilla. Positiivinen kassajäämä taas kertoo yrityksen sijoittaneen likviditeettireserviinsä tai palauttanut pääomaa velkojilleen ja omistajilleen. (mt. 282.)

Likviditeettireservin muutos näkyy joko varojen sitoutumisena likviditeettireserviin kuten kassaan tai varojen vapautumisena. Varojen sitoutuminen on miinusmerkkistä investointia ja vapautuminen plusmerkkistä dinvestointia. Likviditeettireserviksi katsotaan yleisesti ottaen ne rahoitusomaisuuden erät, joita ei ole vielä huomioitu kassajäämä III:ssa. Jos rahat ja pankkisaamiset, myönnetyt luotot ja rahoitusarvo-

paperit ovat yhteensä suuremmat tilikauden päättyessä kuin mitä ne olivat alussa, merkitään muutos kassavirtalaskelmaan miinusmerkkisenä eli investointina. Jos taas nämä ovat tilikauden päättyessä pienemmät kuin mitä ne olivat tilikauden alussa, muutos merkitään plusmerkkisenä eli dinvestointina. (mt. 282 - 283.)

Kassajäämä IV saadaan kun kassajäämästä III joko vähennetään tai lisätään likviditeettireservin muutos. Positiivinen kassajäämä kertoo kuinka paljon yritys on käyttänyt nettona vieraan ja oman pääoman palautuksiin. Negatiivisuus taas kertoo kuinka paljon enemmän lainoja ja oman pääoman sijoituksia nostettu kuin mitä pääomaa on palautettu. (mt. 284.)

Kassavirtalaskelman kohtaan *yritykseen sijoitetun pääoman muutokset* huomioidaan yritykseen sijoitetun oman ja vieraan pääoman lisäykset tai vähennykset. Pääoman lisääntynyt merkitsee, että yritykseen on saatu lisää rahaa. Jos taas se on vähentynyt, on yritys maksanut rahaa oman tai vieraan pääoman sijoittajille. Kun kassajäämään IV huomioidaan sijoitetun pääoman muutos, tulisi tulokseksi tulla nolla eli kassavirtalaskelma menee tasan. Silloin kassavirtalaskelma on laadittu johdonmukaisesti ja oikein. (mt. 284 – 285.)

4 PK-YRITTÄJIEN TILINPÄÄTÖSOSAAMINEN

Tämän tutkimuksen tarkoituksena oli kartoittaa pk-yrittäjien tilinpäätösosaamiseen liittyviä kehityskohteita, koska Uusyrityskeskus Wäläky oli huomannut, että useat yrittäjät kaipaavat lisätietoa tilinpäätöksestä. Tilinpäätösosaamisen liittyviä kehittämiskohteita kartoitettiin haastattelemalla kahtatoista yrittäjää haastattelulomakkeen avulla. Yrityksen perustietoihin, tilinpäätöksen eri osa-alueisiin ja tilinpäätöksen hyödyntämiseen keskittyvien kysymysten pohjalta pyrittiin selvittämään nämä keskeisimmät tilinpäätöksen osa-alueet, joista lisätietoa kaivataan.

Saatujen tulosten perusteella koottiin opas, joka käsittelee teoreettisessa viitekehysessä käsiteltyjä tilinpäätöksen keskeisimpiä osa-alueita. Työn toimeksiantaja Uusyrityskeskus Wäläky jakaa opasta tilinpäätöksestä tietoa kaipaaville yrittäjille.

4.1 Haastattelun toteutus

Tutkimus oli kvalitatiivinen eli laadullinen tutkimus. Se päädyttiin tekemään kyselytutkimuksena haastattelemalla yrittäjiä yksilöittäin, koska näin saataisiin parhaimmat tulokset, sekä pystyttäisiin tekemään lisäkysymyksiä ja antamaan lisätietoa mikäli yrittäjä ei ymmärtäisi käytettäviä käsitteitä. Yrittäjät pystyisivät myös vastaamaan vapaammin.

Perusjoukko valittiin yhdessä Uusyrityskeskus Wäläkyn yritysneuvojan Piia Puotisen kanssa. Perusjoukko, 186 yritystä, muodostui vuonna 2007 ja 2008 yritystoimintansa aloittaneista tai tänä aikana muuten Wäläkyn kanssa yhteydessä olleista, esimerkiksi yritysmuotonsa vaihtaneista, yrityksistä. Lähtökohtana oli, että yrityksellä olisi edes yksi tilinpäätös tehtynä. Perusjoukosta suljettiin pois tiedettävästi jo lopettaneet yritykset, sivutoimiset, muualla kuin Varkaudessa tai sen lähiseudulla toimivat yritykset sekä kiinteistö osakeyhtiöt.

Rajauksen jälkeen jäljelle jäi 96 yritystä, joihin otettiin yhteyttä puhelimitse. Yrittäjille kerrottiin tutkimuksesta sekä sovittiin mahdollisesta haastatteluajasta. Enemmistö heistä ei joko vastannut soittoihin, numero ei ollut enää käytössä tai tiedusteluista huolimatta ei saatu yrityksen puhelinnumeroa. Lopullisesta otoksesta, eli 39 yrittäjästä, jotka vastasivat yhteydenottoihin, haastatteluun suostui 31 % eli kaksitoista yrittäjää.

Haastattelut tehtiin puolistrukturoidulla lomakkeella (liite 9), joka testattiin ensimmäiseksi tehtävällä puhelinhaastattelulla. Tämän pohjalta huomattiin, että parin kysymyksen kohdalla oli toistoa ja nämä kohdat korjattiin ennen seuraavia haastatteluja. Lomakkeella kysyttiin ensiksi yrityksen perustietoja, kuten toimialaa, yritysmuotoa ja henkilöstömäärää. Tilinpäätöksen osalta haluttiin tietää mitä se normaalisti sisältää ja mikä rooli tilitoimistolla on sen tulkinnassa ja hyödyntämisessä. Tilinpäätöksen eri osa-alueista, kuten tuloslaskelmasta, taseesta, liitetiedoista ja rahoituslaskelmasta, kyseltiin tarkemmin, koska haluttiin tietää onko yrittäjillä epäselvyyttä näiden asioiden osalta. Haluttiin myös selvittää hyödyntävätkö yritykset tilinpäätöstään ja jos niin miten. Lisäksi kysyttiin Wäläkyn kanssa tekemän budjetin toteutumisesta ja mahdollisia koulutustarpeita.

Haastattelut toteutettiin aikataulun mukaisesti viikolla 11. Haastatteluissa käytettiin saturaatio- eli kylläntymispistettä. Tämä tarkoittaa, että haastatteluja tehdään siihen asti kunnes uusia asioita ei enää tule ilmi. Tavoitteeksi asetettiin 15 - 20 haastattelua, mutta kymmenennen haastattelun kohdalla alkoi ilmetä vastausten samankaltaisuutta. Varmuuden vuoksi tehtiin vielä kaksi haastattelua, mutta niistä ei tullut ilmi uutta tietoa aikaisempiin verrattuna, joten toteutuneeksi otokseksi saatiin 12. Näistä kahdestatoista haastateltavasta kolmelle tehtiin puhelinhaastattelun, koska haastateltaville ei sopinut kasvotusten tapahtuva haastattelu tai sovittu haastattelu-aika peruuntui eikä aikatauluja saatu sopimaan uutta tapaamista varten.

Haastattelut purettiin aina päivän päätteeksi yksitellen Microsoft Office Excelillä tehtyyn taulukkoon. Tällä pyrittiin varmistamaan, että kaikki haastatteluissa ilmi tulleet asiat merkittäisiin muistiin. Näin saatiin myös nauhuri tyhjäksi seuraavia haastatteluja varten. Kaikkien tehtyjen haastattelujen jälkeen saaduista tuloksista koottiin kysymys kerrallaan yhteenveto.

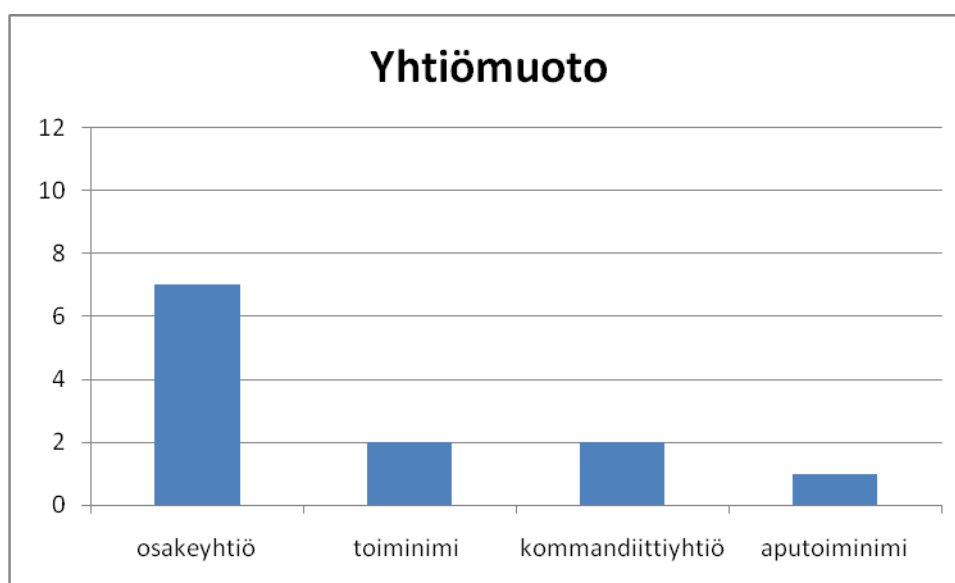
4.2 Haastattelujen tulokset

Haastateltavilta yrittäjiltä kysyttiin ensimmäiseksi yrityksen perustietoja kuten yrityksen toimialaa, yritysmuotoa, kuinka kauan yritys on ollut toiminnassa sekä kuinka montaa henkilöä se työllistää. Perustietojen avulla haluttiin saada tietoa siitä miten erilaisia haastateltavat yritykset ovat sekä saadaanko esimerkiksi eri-ikäisiltä yrityksiltä erilaisia vastauksia. Tilinpäätökseen liittyvistä asioista kiinnosti tietää miten paljon yritykset tukeutuvat tilitoimistoonsa, mitä tilinpäätös pitää sisällään ja mitä

sen kanssa tehdään. Tarkemmin kysyttiin myös tilinpäätöksen eri osista sekä tunnusluvuista, koska tietoa haluttiin saada siitä, hyödynnetäänkö tunnuslukuja mitenkään ja jos hyödynnetään niin millä lailla. Tilinpäätöksen hyödyntämisen tämän hetkistä ja tulevaisuudessa haluttavaa tilaa sekä sen tärkeyden merkitystä kysyttiin haastattelun lopussa. Lisäksi tiedusteltiin Uusyrityskeskus Wäläkyn kanssa tehdyn budjetin toteutumista sekä mahdollisia koulutustarpeita.

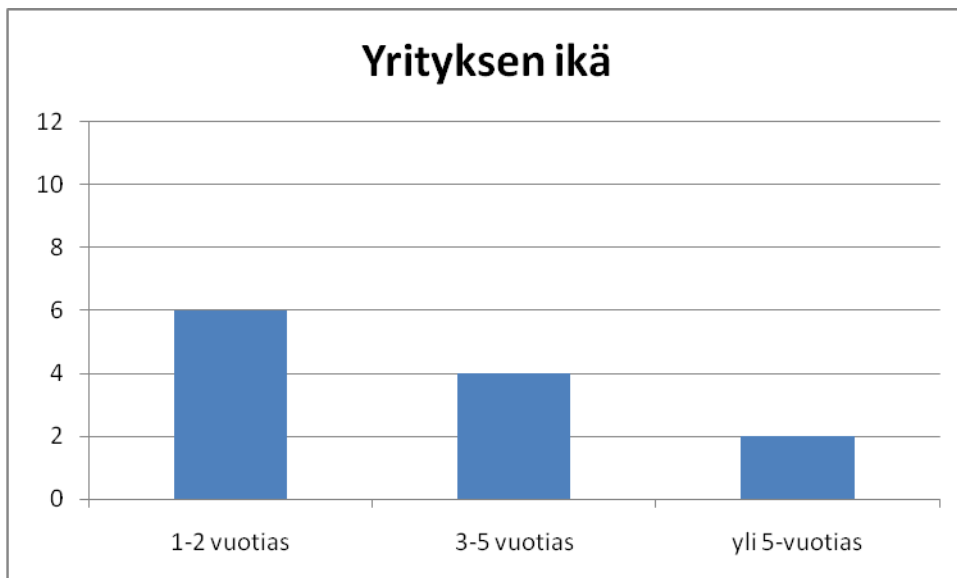
Perustiedot

Kaikki kaksitoista haastateltavaa olivat eri toimialoilta. Oli rakennus ja autopuolen yrityksiä, kahvila, vaateliike, tukkumyyntiä harjoittava, terveystarjoavia sekä hevosalan yritys. Kuviossa 25 näkyy, että näistä yrityksistä seitsemän oli osakeyhtiötä, kaksi kommandiittiyhtiötä, kaksi toiminimeä sekä yksi aputoiminimi.

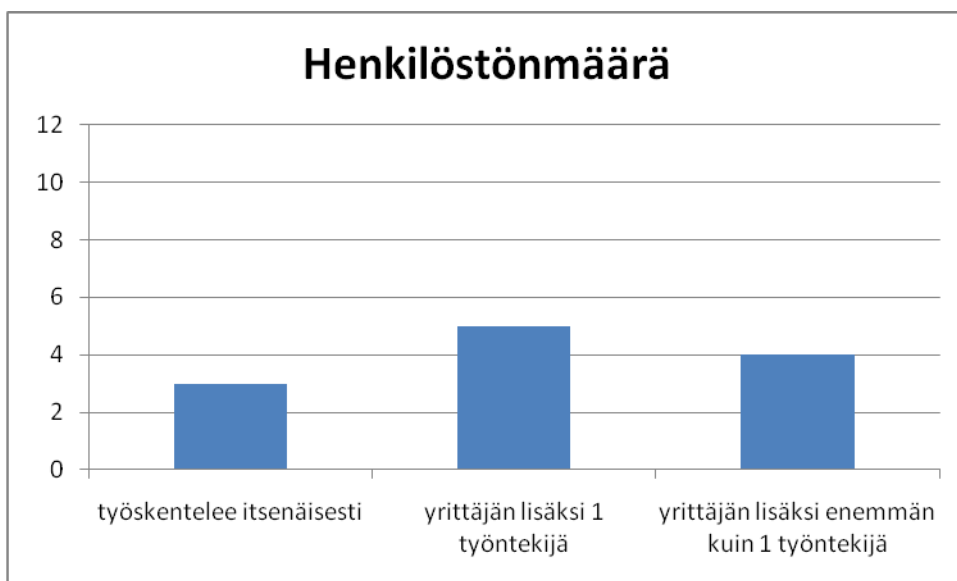
Kuvio 25. Yhtiömuodon jakautuminen, N=12.

Kuviossa 26 käy ilmi, että yritysten ikähaarukka oli 1-15 vuotta. Näistä kuusi oli 1-2-vuotiaita, neljä 3-5-vuotiaita sekä kaksi yli 5-vuotiaita. Lähtökohtana oli ottaa tutkimukseen mukaan ainoastaan aloittelevia yrityksiä, mutta mukaan tuli myös kaksi vanhempaa yritystä, jotka olivat vaihtaneet yritysmuotoaan vuosien 2007 tai 2008 aikana.

Kuvio 26. Yritysten ikäjakauma, N=12.

Alla olevassa kuviossa (kuvio 27) tarkastellaan yrityksen henkilöstömäärää ja siitä käy ilmi, että kolme yrittäjää työskenteli yrityksessä itsenäisesti, viidellä oli lisäksi yksi työntekijä ja neljällä yrittäjällä oli useampi kuin yksi työntekijä itsensä lisäksi. Muutamalla yrittäjällä oli näiden lisäksi apunaan harjoittelija, osa-aikaisia työntekijöitä tai alihankinta työvoimaa.

Kuvio 27. Yrityksen henkilöstön määrä, N=12.

Kahdestatoista yrittäjästä, tai yrityksessä taloushallinnon parissa työskentelevästä, kenelläkään ei ollut minkäänlaista taloushallinnon koulutusta, mutta yksi näistä oli haastattelun tekemisen aikaan oppisopimuskoulutuksella. Neljällä yrittäjällä oli kuitenkin taloushallinnon kokemusta aikaisemmista työtehtävistään. Suurimmalle osalle haastateltavista käsite pieni kirjanpitovelvollinen oli vieras, mutta heille selitettiin mitä tämä tarkoittaa. Kaikki haastateltavat olivat pieniä kirjanpitovelvollisia.

Tilinpäätös

Tietoa haluttiin saada siitä, kuka yrityksen kirjanpidon ja tilinpäätöksen tekee sekä mitä tilinpäätös yleensä sisältää ja mitä kohtia siitä tarkastellaan, koska näiden avulla saatiin selvitettyä kuinka paljon yritys tukeutuu tilitoimistoonsa tai muihin mahdollisiin ihmisiin. Haastateltavista yrityksistä ainoastaan yksi teki kirjanpitonsa ja tilinpäätöksensä itse, loput yksitoista hoitivat nämä tilitoimiston kautta. Yksi yrittäjä oli kuitenkin kiinnostunut tekemään tilinpäätöksensä itse tulevaisuudessa, kunhan hänen tietotaitonsa olisivat paremmat.

Kahdeksan yrittäjää käy tilinpäätöksensä läpi tilitoimistonsa kanssa, näistä neljä käy sen läpi myös muiden osapuolten, kuten Wäläkyn tai äänettömän yhtiökumppaninsa kanssa. Kolme käy tilinpäätöksensä läpi ainoastaan itse, mutta yksi myös tilintarkastajansa ja hallituksen puheenjohtajan kanssa. Yksi yrittäjä ei ollut vielä saanutkaan ensimmäistä tilinpäätöstään, mutta haluaisi ainakin käydä sen läpi tilitoimistonsa kanssa.

Kuudella yrityksellä tilinpäätös sisälsi vain tuloslaskelman ja taseen. Kolmella oli näiden lisäksi liitetietoja ja kahdella liitetietoja ja rahoituslaskelma. Yksi yrittäjä ei ollut saanut ensimmäistä tilinpäätöstään, joten ei osannut vielä sanoa mitä se tulee sisältämään.

Tuloslaskelma

Kaikki haasteltavat käyttivät kululajikohtaista tuloslaskelmaa. Kaikille ei kuitenkaan ollut selvää mitä eroa kululaji- ja toimintokohtaisella tuloslaskelmalla on. Kaavojen näyttämisen ja erojen selittämisen jälkeen, he kuitenkin osasivat sanoa kumpaa niistä käyttävät. Yrittäjistä kolme ei katsonut tuloslaskelmastaan mitään tai ei osannut eritellä mitä he siitä katsovat. Kolme katsoi vain onko yrityksen toiminta kannat-

tavaa. Loput kuusi yrittäjää tarkastelivat liikevaihdon ja tilikauden tuloksen muodostumista ja näiden muutoksia edelliseen tilikauteen nähden, yrityksen kannattavuutta ja vertasivat rahoituskuluja lainojen määrään nähden. Kukaan ei laskenut kriittisiä pisteitä tai tutkinut liikeriskiä. Toimialasta riippuen edellisten lisäksi saatiin katsoa tarkemmin esimerkiksi raaka-aineiden käyttöä ja henkilökuluja.

Seitsemälle yrittäjälle tuloslaskelman rakenteessa tai käsitteissä ei ollut epäselviä kohtia. Viidellä yrittäjällä oli epäselvyyttä kaikesta tai vain joistakin kohdista, kuten poistoista ja arvonalentumista. Yksi yrittäjä ilmaisi, ettei halunnut edes ymmärtää tuloslaskelmastaan mitään.

Tase

Haastateltavista yhdeksän käytti lyhennettyä tasekaavaa, loput yleistä taseen kaavaa. Viisi yrittäjää ei katso taseestaan mitään tai he eivät osanneet eritellä mitä siitä katsotaan. Loput katsoivat muun muassa yrityksen varojen muodostumista, varallisuuden rakennetta eli oman ja vieraan pääoman suhdetta, vakavaraisuutta, velkojen lyhenemistä suunnitelman mukaisesti ja toimialasta riippuen varaston muutoksia.

Kolmelle yrittäjälle taseen rakenteessa tai käsitteissä ei ollut epäselviä kohtia. Kahdeksan joko kaipasivat lisätietoa vähän kaikesta tai eivät osanneet eritellä mistä. Yksi yrittäjä oli taseenkin kohdalla sitä mieltä, että ei edes halua oppia ymmärtämään tasetta.

Rahoitus- ja kassavirtalaskelma

Monelle rahoituslaskelma tuntui olevan epäselvä kohta. Ainoastaan kaksi sanoi tekevänsä rahoituslaskelman osana tilinpäätöstä, mutta lain mukaan myös pienet kirjanpitovelvolliset osakeyhtiöt ovat velvollisia tämän tekemään. Haastatteluun osallistui seitsemän osakeyhtiötä, joista kukaan ei sitä sanonut tekevänsä. On mahdollista, että tilitoimistot tekevät rahoituslaskelman, mutta yrittäjät eivät itse ymmärrä mikä se on ja tästä syystä eivät tiedä sen olevan osa tilinpäätöstä. Haastateltavista yhdelle rahoituslaskelman tekijälle sen sisältö ja merkitys olivat selkeät, muut yksitoista eivät osanneet sanoa kaipaisivatko lisätietoa. Neljä haastateltavaa

tekee kassavirtalaskelman, näistä kaksi kuukausittain, yksi kolmen kuukauden välein ja yksi satunnaisesti.

Liitetiedot

Yrittäjillä tuntui olevan epäselvyyttä, että ilmoittavatko he liitetietoja sekä missä tilanteissa ja minkälaisia liitetietoja tulee ilmoittaa. Kahdessa kohdassa kysyttiin, että ilmoitetaanko liitetietoja. Yleisesti kysyttäessä mitä asiakirjoja tilinpäätös sisältää viisi vastasi tilinpäätöksen sisältävän liitetietoja. Kun liitetiedoista kysyttiin tarkemmin, vain kolme vastasi tässä kohtaa tilinpäätöksen sisältävän liitetietoja.

Käsitteet

Kukaan haastateltavista ei suoraan osannut sanoa käsitteitä, joista kaipaisivat lisätietoa. Heille ei ainakaan tullut haastattelu hetkellä mieleen epäselviä käsitteitä. Jos epäselviä käsitteitä tuli eteen, moni selvitti käsitteen merkityksen esimerkiksi Internetin tai tilitoimiston avulla.

Tunnusluvut

Kahdeksan yrittäjää ei laske itse, tai heidän tilitoimistonsa ei laske heille, tunnuslukuja. Yksi heistä kuitenkin sanoi tilitoimiston niitä laskevan, jos hän vain pyytää. Neljä laskee lyhyen aikavälin kannattavuuden tunnuslukuja, kuten myyntikate-, käyttökate- ja liikevoittoprosentin. Yksi sanoi laskevansa pitkän aikavälin kannattavuuden tunnuslukuja, kuten sijoitetun pääoman tuottoprosenttia, mahdollisesti seuraavan tilinpäätöksen yhteydessä. Riippuen yrityksestä ja toimialasta laskettiin myös käyttöpääomaa ja omavaraisuutta. Maksuvalmiuden tunnuslukuja ja kiertoai-koja ei laskenut kukaan.

Kymmenen haastateltavaa ei hyödynnä tunnuslukuja mitenkään, kaksi seuraa näiden avulla yritystoimintansa tilannetta. Seitsemän yrittäjää haluaisi saada lisätietoja kaikista tunnusluvuista.

Tilinpäätöksen hyödynnettävyys

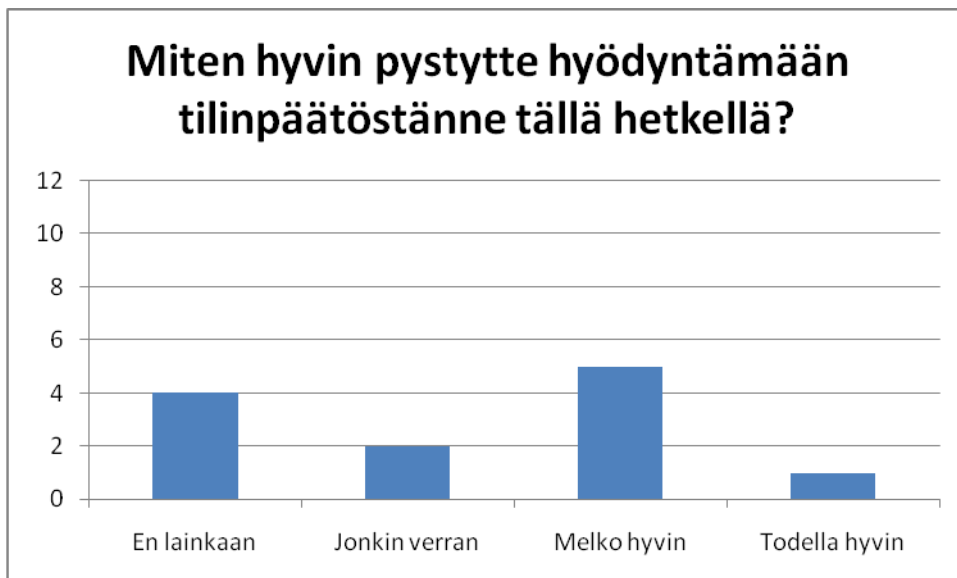
Haastateltavista puolet, eli kuusi yrittäjää, koki tilinpäätöksen ja sen hyödynnettävyyden tärkeäksi. Kahden yrittäjän mielestä tilinpäätöksen hyödynnettävyys on

melko tärkeää ja neljän mielestä jonkin verran tärkeä. Kukaan ei kokenut, että tilinpäätöksestä ei olisi hyötyä, jakauma näkyy kuviossa 28.

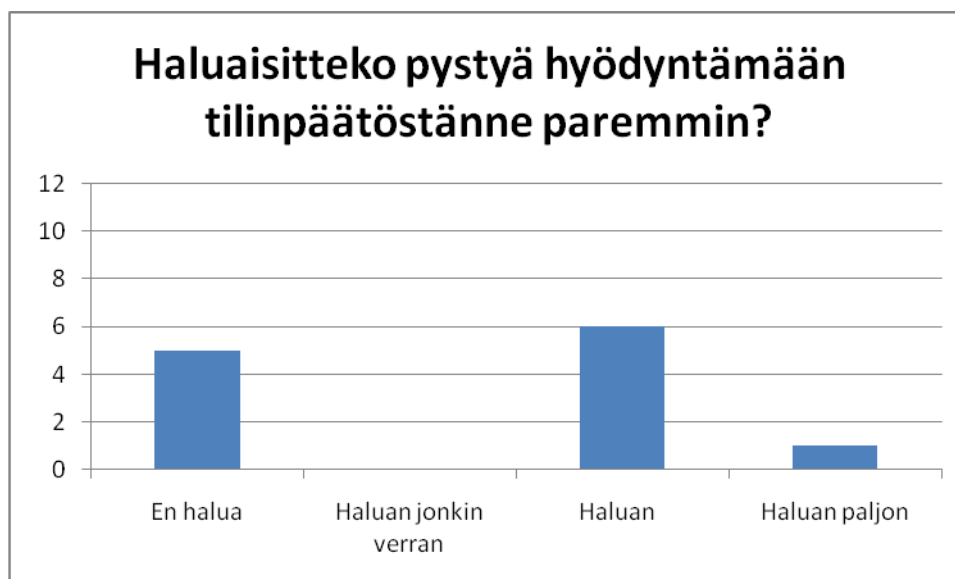
Kuvio 28. Miten tärkeäksi koette tilinpäätöksen ja sen hyödynnettävyyden, N=12.

Haastateltavista yksi koki pystyvänsä hyödyntämään tilinpäätöstään tällä hetkellä todella hyvin, viisi melko hyvin, kaksi jonkin verran ja neljä ei lainkaan (kuvio 29). Tilinpäätöstä hyödynnetään tällä hetkellä seuraamalla kasvuvauhtia ja rahan riittävyyttä, lukuja vertaillaan edelliseen tilikauteen sekä tilinpäätöksen avulla tehdään myynti- ja kulubudjetti seuraavalle vuodelle.

Kuvio 29. Miten hyvin pystytte hyödyntämään tilinpäätöstänne tällä hetkellä, N=12.

Kuviosta 30 huomataan, että yrittäjistä yli puolet haluisi pystyä hyödyntämään tilinpäätöstään paremmin. Loput viisi eivät ole kiinnostuneita hyödyntämään tilinpäätöstään paremmin. He, jotka haluaisivat hyödyntää tilinpäätöstään paremmin, kokevat, että henkilökohtainen ohjaus oman yrityksen lukujen tutkimiseen olisi paras keino oppia. Opastava asiantuntija saisi mieluiten olla muu kuin oma kirjanpitäjä. Koulutukselle ei kaikilla ole aikaa, joten materiaali olisi heille parempi vaihtoehto. Joillekin taas koulutus sopisi paremmin, koska materiaalin läpi käynti yksin saattaisi jäädä vähäiseksi.

Kuvio 30. Haluaisitteko pystyä hyödyntämään tilinpäätöstänne paremmin, N=12.

Budjetti

Haastateltavista puolet, eli kuusi yrittäjää, eivät olleet tehneet budjettia Wäläkyn kanssa. Loput kuusi olivat sen tehneet ja heidän kaikkien budjetti toteutui. Yrittäjistä seitsemän ei tee budjetti seurantaa, viisi tekee ja heistä yksi vain satunnaisesti. Kahdeksan ei vertaile tuloslaskelman tunnuslukuja budjettiin, kaksi vertailee kuukausittain, yksi viikoittain ja yksi puolivuositain.

Koulutustarpeet

Kolme haastateltavaa ei koe tarvitsevansa koulutusta tilinpäätökseen liittyvistä osa-alueista. Kuusi kaipaisi lisätietoa kaikista yleisesti, koska sen jonkin asian yhteydessä saattaisi tulla ilmi se tarvittava tietoa. Tästä johtuen moni ei osannut erotella tarvitseeko lisäkoulutusta esimerkiksi tuloslaskelmasta tai taseesta. Tilinpäätökseen liittyvistä koulutustarpeista rahoituslaskelma, liitetiedot ja erityisesti tunnusluvut nousivat esille.

Muita koulutustarpeita ei kovin monelle tullut mieleen. Markkinoinnin koulutusta kaipaisi kaksi haastateltavaa, lisäksi yksi haastateltava koki johtamisen ja yleisesti taloushallinnon koulutuksen hänelle tarpeelliseksi.

5 JOHTOPÄÄTÖKSET

Tämän opinnäytetyön tavoitteena oli selvittää yrittäjien tilinpäätösosaamiseen liittyviä kehityskohteita. Aihe oli ajankohtainen, koska Wäläky Keski-Savon Uusyrityskeskus ry oli huomannut yrittäjillä olevan epäselvyyttä tilinpäätösosaamisessaan. Keskeisimmät tilinpäätösosaamisen kehityskohteet selvitettiin haastattelemalla yrittäjiä henkilökohtaisesti.

Saatujen tietojen pohjalta koottiin opas, jota Uusyrityskeskus Wäläky pystyisi hyödyntämään jakamalla sitä tilinpäätöksestä tietoa tarvitseville yrittäjille. Opas pohjautuu teoreettisessa viitekehyksessä käsitellyistä asioista. Näitä ovat tilinpäätöksen perusteet, tilinpäätöksen eri osa-alueiden, kuten tuloslaskelman, taseen, rahoituslaskelman ja liitetietojen, tarkemmat tiedot, tunnusluvut ja miten tilinpäätöstä voidaan tulkita ja hyödyntää.

Opas koottiin niin, että siitä olisi hyötyä aloittaville yrittäjille sekä jo yritystoiminnassa oleville yrityksille, joilla on vielä epäselvyyttä tilinpäätösosaamisessaan. Oppaassa painotettiin tunnuslukuja, koska yrittäjät ilmaisivat haastattelutilanteissa kaipaavansa niistä eniten lisätietoa. Monipuolisesti tilinpäätöstään hyödyntäville yrittäjille oppaasta ei todennäköisesti ole paljon hyötyä. Opas koottiin Microsoft Office Publisher -ohjelman avulla, koska se soveltuu esitteiden tekemiseen.

Tutkimus toteutettiin haastattelemalla kahtatoista yrittäjää eli 31 prosenttia lopullisen otoksen 39 yrittäjästä. Heiltä kysyttiin yrityksen perustietoja, kuten toimialaa, yritysmuotoa ja henkilöstömäärää, tarkempia tietoja tilinpäätöksestä ja sen sisällöstä sekä miten tilinpäätöstä hyödynnetään tällä hetkellä sekä miten sitä haluttaisiin hyödyntää tulevaisuudessa.

Tutkimus osoitti, että yrittäjät tukeutuvat kirjanpito- ja tilinpäätösasioissa paljon tilin-toimistoonsa. He käyvät tilitoimistonsa kanssa tilinpäätöksen läpi sekä kysyvät heiltä apua taloushallintoon liittyvissä ongelmatilanteissa. Haastattelutilanteissa tuli selkeästi esille, että yrittäjät arvostavat Wäläkyä sekä heidän ammattitaitoista apuaan. Moni yrittäjä kertoi pyytävänsä ongelmatilanteissa apua myös Wäläkyltä. Wäläky koettiin luotettavaksi yhteistyökumppaniksi myös liiketoiminnan myöhemmissä vaiheissa. Eräs yrittäjä sanoi suositteluvansa Wäläkyn luona käymistä jokaiselle

aloittelevalla yrittäjällä. Moni yrittäjä ilmaisi halukkuutensa muunkinlaiseenkin yhteistyöhön heidän kanssaan tulevaisuudessa.

Tutkimuksen yhden henkilön yritykset, joilla ei ollut apu työvoimaa, keskittyivät töiden saamiseen, niiden huolella tekemiseen ja laskujen maksamiseen eli yrityksen perusyrittötoimintaan. Heillä ei ollut aikaa eikä resursseja hyödyntää tilinpäätöstään. Taloushallinnon asiat annettiin kokonaisuudessaan tilitoimiston hoidettavaksi eikä niihin puututtu muuten kuin kysymällä onko yritystoiminta kannattavaa. Osalla kuitenkin löytyisi jonkin asteista kiinnostusta hyödyntää tilinpäätöstään yritystoimintansa kehittämiseksi, mikäli aikaa olisi enemmän. Oli myös heitä, jotka ilmoittivat suoraan, että kiinnostusta ei löydy. He eivät välttämättä ymmärtäneet mitä hyötyä tilinpäätöksestä ja sen hyödyntämisestä voisi olla yrityksen kehittämisen kannalta.

Osalle yrittäjistä oli tullut aiemmista työpaikoista taloushallinnon kokemusta, joka auttoi heitä ymmärtämään tilinpäätöstä paremmin. Kaikki eivät kuitenkaan osanneet käyttää asioiden oikeita nimiä, tästä johtuen saattoi tulla väärinymmärryksiä. He kuitenkin ilmaisivat halunsa oppia käyttämään oikeita tilinpäätöksen käsitteitä. Näillä yrittäjillä oli halua ja kiinnostusta oppia enemmän tilinpäätöksestään sekä sen hyödyntämisestä. He myös ymmärsivät tilinpäätöksen merkityksen yritystoiminnan kannalta.

Yrittäjät eivät osanneet eritellä mistä osa-alueista kaipaisivat koulutusta tai lisätietoa. Vaikka peruskäsitteet olivat melko selvät, he ymmärsivät, että perustiedon seassa saattaisi tulla sellaista tietoa, mitä he tarvitsevat. Tästä johtuen kukaan ei selkeästi pois sulkenut lisätiedon tarvetta tuloslaskelmasta ja taseesta. Liitetiedoista ja rahoituslaskelmasta tuli enemmän esille lisätiedon tarvetta, tämä kävi ilmi myös haastattelutilanteiden yhteydessä. Enemmistö yrittäjistä kaipasi lisätietoa tunnusluvuista ja niiden hyödyntämisestä. Muista koulutarpeista ei kovin moni osannut sanoa haastatteluhetkellä mitään.

Lisätietoa haluttiin mieluiten asiantuntijan muodossa, joka olisi joku muu kuin omasta tilitoimistosta. Hänen kanssaan haluttaisiin käydä läpi yrityksen omaa tilinpäätöstä. Oli myös niitä, jotka pitivät koulutusta tai materiaalia parhaana lisätiedon saamisen muotona. Ajanpuutteen takia osa kuitenkin katsoi koulutuksen huonoksi vaihtoehdoksi, kun taas osa oli sitä mieltä, että materiaali jäisi käyttämättä. Yhden yrittä-

jän kohdalla tuli esille muiden liiketoiminnan osa-alueiden koulutustarpeista, että hän koki myynnin ja markkinoinnin vaikeaksi. Häntä kehoitettiin ottamaan yhteyttä Savonia-ammattikorkeakoulun Varkauden yksikköön, koska koulussa tehdään opinnäytteinä esimerkiksi markkinointisuunnitelmia. Tämän avulla hän voisi saada apua markkinointinsa kehittämiseen.

Kaikki tutkimukseen osallistuneet yrittäjät suhtautuivat haastatteluihin positiivisin mielin. Kaikki eivät kuitenkaan olleet kunnolla valmistautuneita haastattelutilanteisiin, vaikka heitä pyydettiin alustavasti tutustumaan etukäteen lähetettyyn haastattelulomakkeeseen. Osalla oli myös kiire, joten silloin yrittäjän vastaukset jäivät joltain osin lyhyiksi. Kaikilla ei myöskään ollut kiinnostusta aihetta kohtaan, mutta oli silti hienoa, että he osallistuivat tähän tutkimukseen. Jälkeenpäin ajateltuna saattoi joidenkin kysymysten kohdalla olla niin, että haastateltava ja haastattelijat eivät puhuneet samasta asiasta. Jos haastattelut tehtäisiin uudestaan, olisi hyvä kiinnittää enemmän huomiota siihen, että molemmat osapuolet varmasti puhuisivat samoista asioista.

Haastateltavilta saatiin monipuolisesti tietoa, koska haastateltavina oli miehiä ja naisia, yrittäjiä eri toimialoilta sekä eri-ikäisiä ja eri lähtökohdista tulevia yrityksiä. Eri toimialoista johtuen vastaukset olivat myös erilaisia riippuen esimerkiksi varastojen ja raaka-aineiden käytön merkityksestä. Olisi voinut olla hyvä haastatella enemmän useamman vuoden toimineita yrityksiä, koska silloin olisi saatu toisenlaista näkökulmaa siitä miten he ovat mahdollisesti jo hyödyntäneet tilinpäätöstään yritystoiminnassaan. Tästä näkökulmasta voisi tehdä tulevaisuudessa uuden opinnäytetyön.

Tutkimuksen luotettavuutta puoltaa se, että haastattelut käsiteltiin samana päivänä kuin ne tehtiin, joten vaikka haastattelutilanteissa olikin nauhuri apuna, olivat haastattelut silloin vielä tuoreessa muistissa. Lisäksi molemmat haastattelijat kävivät läpi jokaisen haastattelun purun. Näin varmistettiin, että nauhalta, muistiinpanoista ja muistikuvista tuotiin kaikki keskeisimmät asiat ylös.

Haastattelun luotettavuuteen vaikuttavia seikkoja ovat myös haastateltavien haastattelutilanteen mielenlaatu. Mikäli haastattelutilanteessa heidän ajatuksensa olivat muualla tai he eivät jaksaneet paneutua kysymyksiin kunnolla, eivät vastaukset välttämättä olleet todellisuutta vastaavat. Myös haastattelijoiden mielenlaatu ja vire-

ys vaikuttivat: huomioitiinko oikeat asiat, osattiinko tehdä lisä- tai tarkennuskysymyksiä.

Alusta alkaen tiedettiin, että aikataulu tämän opinnäytetyön tekemiselle tulisi olla tiukka, joten heti alussa tehtiin hyvä aikataulu, jota täsmennettiin säännöllisesti. Aina se ei mennyt suunnitelmien mukaan, mutta välitavoitteiden avulla aikataulu saatiin pysymään. Teoreettista viitekehystä kirjoittaessa jouduttiin palauttamaan mieliin oppitunneilla opitut asiat. Tätä tietoa soveltaessa on saatu paremmat tietotaidot tilinpäätökseen liittyvistä asioista, eivätkä ne unohdu nyt niin nopeasti. Yhteydenotot yrittäjiin antoivat kokemusta ja varmuutta puhelimitse kommunikointiin. Myös haastattelutilanteet antoivat varmuutta asioida vieraiden ihmisten kanssa. Työn tekeminen oli haastavaa, mutta mielenkiintoista ja kaikin puolin opettavaista.

LÄHTEET

Alhola, K. & Lauslahti, S. 2002

Laskentatoimi ja kannattavuuden hallinta. Tummavuoren Kirjapaino Oy. Vantaa.

Eskola, A. & Mäntysaari, A. 2007

Talousoasaamisen perusteet. WSOY. Porvoo.

Ikäheimo, S., Lounasmeri, S. & Walden, R. 2007

Yrityksen laskentatoimi. WS Bookwell Oy. Juva.

Kallunki, J-P, & Kytönen, E. 2002

Uusi tilinpäätösanalyysi. Gummerus Kirjapaino Oy. Jyväskylä.

KHT-yhdistys – Föreningen CGR ry 2000

Rahoituslaskelmat. Gummerus Kirjapaino Oy. Jyväskylä.

Kinnunen, J., Laitinen, E., Laitinen, T., Leppiniemi, J. & Puttonen, V. 2006

Mitä on yrityksen taloushallinto. Otavan Kirjapaino Oy. Keuruu.

Kinnunen, J., Leppiniemi, J., Martikainen, T. & Virtanen, K. 2000

Yrityksen taloushallinnon perusteet. Otavan Kirjapaino Oy. Keuruu.

Koski, T. 2008

Pk-yrityksen strateginen talousjohtaminen. Esa Print Oy. Lahti.

Leppiniemi, J. 2000

Hyvä kirjanpito tapa. WSOY. Porvoo.

Leppiniemi, J. 2004

Kirjanpidon ja tilinpäätöksen ongelmat – KILA:n ratkaisuja ja ohjeita.
WS Bookwell Oy. Juva.

Leppiniemi, J. & Kykkänen, T. 2003

Kirjanpito ja tilinpäätös harjoituksineen. Dark Oy. Vantaa.

Leppiniemi, J. & Kykkänen, T. 2009

Kirjanpito, tilinpäätös ja tilinpäätöksen tulkinta. WS Bookwell Oy. Juva.

Leppiniemi, J. & Leppiniemi, R. 2009

Hyvä tilinpäätöskäytäntö. WS Bookwell Oy. Juva.

Leppiniemi, J. & Leppiniemi, R. 2002

Hyvä tilinpäätöskäytäntö. WS Bookwell Oy. Porvoo.

Leppiniemi, J. & Leppiniemi, R. 2006

Tilinpäätöksen tulkinta. WS Bookwell Oy. Juva.

Leppiniemi, J. & Leppiniemi, R. 2000

Tilinpäätöksen tulkinta. WS Bookwell Oy. Porvoo.

Mäkinen, L. 2002

Pienyrityksen tilinpäätös käytännössä. Talentum Media Oy. Jyväskylä.

Niskanen, J. & Niskanen, M. 2003.

Tilinpäätösanalyysi. Edita Prima Oy. Helsinki.

Rekola-Nieminen, L. & Salmi, I. 2004

Tilinpäätöksen rakentaminen ja tulkinta. Edita Prima Oy. Helsinki.

Salmi, I. 2004.

Mitä tilinpäätös kertoo. Edita Prima Oy. Helsinki.

Salmi, I. 2000

Mitä tilinpäätös kertoo? Oy Edita Ab. Helsinki.

Siikavuo, J. 2003

Pienyrityksen taloushallinto. Gummerus Kirjapaino Oy. Jyväskylä.

Tomperi, S. 2007

Käytännön kirjanpito. Edita Prima Oy. Helsinki.

Tomperi, S. 2004

Käytännön kirjanpito. Edita Prima Oy. Helsinki.

LIITE 1 Kilan yleisohje kululajikohtaisen tuloslaskelman kaavasta

	(Tilikausi)		(Edellinen tilikausi)	
	— . . . —	- — . . . —	— . . . —	- — . . . —
LIIKEVAIHTO		0,00		0,00
Valmiiden ja keskeneräisten tuotteiden varastojen lisäys (+) tai vähennys (-)		+/- 0,00		+/- 0,00
Valmistus omaan käyttöön (+)		0,00		0,00
Liiketoiminnan muut tuotot		0,00		0,00
Materiaalit ja palvelut				
Aineet, tarvikkeet ja tavarat				
Ostot tilikauden aikana	0,00		0,00	
Varastojen lisäys (-) tai vähennys (+)	-/+ 0,00		-/+ 0,00	
Ulkopuoliset palvelut	<u>0,00</u>	- 0,00	<u>0,00</u>	- 0,00
Henkilöstökulut				
Palkat ja palkkiot	0,00		0,00	
Henkilösivukulut				
Eläkekulut	0,00		0,00	
Muut henkilösivukulut	<u>0,00</u>	- 0,00	<u>0,00</u>	- 0,00
Poistot ja arvonalentumiset				
Suunnitelman mukaiset poistot		0,00		0,00
Arvonalentumiset pysyvien vastaavien hyödykkeistä	0,00		0,00	
Vaihtuvien vastaavien poikkeukselliset arvonalentumiset	<u>0,00</u>	- 0,00	<u>0,00</u>	- 0,00
Liiketoiminnan muut kulut		- <u>0,00</u>		- <u>0,00</u>
LIIKEVOITTO (-TAPPIO)		0,00		0,00
Rahoitustuotot ja -kulut				
Tuotot osuuksista saman konsernin yrityksissä	0,00		0,00	
Tuotot osuuksista omistusyhteys- yrityksissä	0,00		0,00	
Tuotot muista pysyvien vastaavien sijoituksista				
Saman konsernin yrityksiltä	0,00		0,00	
Muilta	0,00		0,00	
Muut korko- ja rahoitustuotot				
Saman konsernin yrityksiltä	0,00		0,00	
Muilta	0,00		0,00	
Arvonalentumiset pysyvien vastaavien sijoituksista	- 0,00		- 0,00	
Arvonalentumiset vaihtuvien vastaavien rahoitusarvopapereista	- 0,00		- 0,00	
Korkokulut ja muut rahoituskulut				
Saman konsernin yrityksille	- 0,00		- 0,00	
Muille	- <u>0,00</u>	+/- <u>0,00</u>	- <u>0,00</u>	+/- <u>0,00</u>
VOITTO (TAPPIO) ENNEN SATUNNAISIA ERIÄ		0,00		0,00
Satunnaiset erät				
Satunnaiset tuotot	0,00		0,00	
Satunnaiset kulut	- <u>0,00</u>	+/- <u>0,00</u>	- <u>0,00</u>	+/- <u>0,00</u>

VOITTO (TAPPIO) ENNEN TILINPÄÄTÖS- SIIRTOJA JA VEROJA		0,00		0,00
Tilinpäätössiirot				
Poistoeron lisäys (-) tai vähennys (+)	-/+ 0,00		-/+ 0,00	
Vapaaehtoisten varausten lisäys (-) tai vähennys (+)	-/+ <u>0,00</u>	-/+ 0,00	-/+ 0,00	-/+ 0,00
Tuloverot				
Tilikauden verot	- 0,00		- 0,00	
Laskennalliset verot	- <u>0,00</u>	- 0,00	- <u>0,00</u>	- 0,00
Muut välittömät verot		- <u>0,00</u>		- <u>0,00</u>
TILIKAUDEN VOITTO (TAPPIO)		<u>0,00</u>		<u>0,00</u>

LIITE 2 Kilan yleisohje toimintokohtaisen tuloslaskelman kaavasta

	(Tilikausi)		(Edellinen tilikausi)	
	- - - - -	- - - - -	- - - - -	- - - - -
LIKEVAIHTO		0,00		0,00
Hankinnan ja valmistuksen kulut	-	<u>0,00</u>	-	<u>0,00</u>
Bruttokate		0,00		0,00
Myynnin ja markkinoinnin kulut	-	0,00	-	0,00
Hallinnon kulut	-	0,00	-	0,00
Liiketoiminnan muut tuotot		0,00		0,00
Liiketoiminnan muut kulut	-	<u>0,00</u>	-	<u>0,00</u>
LIKEVOITTO (-TAPPIO)		0,00		0,00
Rahoitustuotot ja -kulut				
Tuotot osuuksista saman konsernin				
Yrityksissä	0,00		0,00	
Tuotot osuuksista omistusyhteys-				
Yrityksissä	0,00		0,00	
Tuotot muista pysyvien vastaavien				
sijoituksista				
Saman konsernin yrityksiltä	0,00		0,00	
Muilta	0,00		0,00	
Muut korko- ja rahoitustuotot				
Saman konsernin yrityksiltä	0,00		0,00	
Muilta	0,00		0,00	
Arvonalentumiset pysyvien vastaavien				
sijoituksista	-	0,00	-	0,00
Arvonalentumiset vaihtuvien				
vastaavien rahoitusarvopapereista	-	0,00	-	0,00
Korkokulut ja muut rahoituskulut				
Saman konsernin yrityksille	-	0,00	-	0,00
Muille	-	<u>0,00</u> +/- <u>0,00</u>	-	<u>0,00</u> +/- <u>0,00</u>
VOITTO (TAPPIO) ENNEN				
SATUNNAISIA ERIÄ		0,00		0,00
Satunnaiset erät				
Satunnaiset tuotot	0,00		0,00	
Satunnaiset kulut	-	<u>0,00</u> +/- <u>0,00</u>	-	<u>0,00</u> +/- <u>0,00</u>
VOITTO (TAPPIO) ENNEN TILINPÄÄTÖS-				
SIIRTOJA JA VEROJA		0,00		0,00
Tilinpäätössiirrot				
Poistoeron lisäys (-) tai vähennys (+)	-/+	0,00	-/+	0,00
Vapaaehtoisten varausten lisäys (-)				
tai vähennys (+)	-/+	<u>0,00</u> +/- <u>0,00</u>	-/+	<u>0,00</u> +/- <u>0,00</u>
Tuloverot				
Tilikauden verot	-	0,00	-	0,00
Laskennalliset verot	-	<u>0,00</u> - 0,00	-	<u>0,00</u> - 0,00
Muut välittömät verot	-	<u>0,00</u>	-	<u>0,00</u>
TILIKAUDEN VOITTO (TAPPIO)		<u>0,00</u>		<u>0,00</u>

LIITE 3 Kilan yleisohje lyhennetyn toimintokohtaisen tuloslaskelman kaavasta

	(Tilikausi)	(Edellinen tilikausi)
	_____._____._____ - _____.	_____._____._____ - _____.
LIKEVAIHTO	0,00	0,00
Liiketoiminnan muut tuotot	0,00	0,00
Liiketoiminnan muut kulut	- 0,00	- 0,00
LIKEVOITTO (-TAPPIO)	0,00	0,00
Rahoitustuotot ja -kulut	+/- 0,00	+/- 0,00
VOITTO (TAPPIO) ENNEN SATUNNAISIA ERIÄ	0,00	0,00
Satunnaiset erät	+/- 0,00	+/- 0,00
VOITTO (TAPPIO) ENNEN TILIN- PÄÄTÖSSIIRTOJA JA VEROJA	0,00	0,00

LIITE 4 Kirjanpitolautakunnan yleisohje taseen kaavasta

	(Tilikauden päättymispäivä)		(Edellisen tilikauden päättymispäivä)	
	—	—	—	—
V a s t a a v a a				
PYSYVÄT VASTAAVAT				
Aineettomat hyödykkeet				
Kehittämismenot	0,00		0,00	
Aineettomat oikeudet	0,00		0,00	
Liikearvo	0,00		0,00	
Muut pitkävaikutteiset menot	0,00		0,00	
Ennakkomaksut	<u>0,00</u>	0,00	<u>0,00</u>	0,00
Aineelliset hyödykkeet				
Maa- ja vesialueet				
Omistettut	0,00		0,00	
Vuokraoikeudet	<u>0,00</u>	0,00	<u>0,00</u>	0,00
Rakennukset ja rakennelmat	0,00		0,00	
Omistettut	0,00		0,00	
Vuokraoikeudet	<u>0,00</u>	0,00	<u>0,00</u>	0,00
Koneet ja kalusto	0,00		0,00	
Muut aineelliset hyödykkeet	0,00		0,00	
Ennakkomaksut ja keskeneräiset hankinnat	<u>0,00</u>	0,00	<u>0,00</u>	0,00
Sijoitukset				
Osuudet saman konsernin yrityksissä	0,00		0,00	
Saamiset saman konsernin yrityksiltä	0,00		0,00	
Osuudet omistusyhteisyhteisöissä	0,00		0,00	
Saamiset omistusyhteisyhteisöiltä	0,00		0,00	
Muut osakkeet ja osuudet	0,00		0,00	
Muut saamiset	0,00		0,00	0,00
VAIHTUVAT VASTAAVAT				
Vaihto-omaisuus				
Aineet ja tarvikkeet	0,00		0,00	
Keskeneräiset tuotteet	0,00		0,00	
Valmiit tuotteet/Tavarat	0,00		0,00	
Muu vaihto-omaisuus	0,00		0,00	
Ennakkomaksut	<u>0,00</u>	0,00	<u>0,00</u>	0,00
Saamiset				
Pitkäaikaiset				
Myyntisaamiset	0,00		0,00	
Saamiset saman konsernin yrityksiltä	0,00		0,00	
Saamiset omistusyhteisyhteisöiltä	0,00		0,00	
Lainasaamiset	0,00		0,00	
Laskennalliset verosaamiset	0,00		0,00	
Muut saamiset	0,00		0,00	
Siirtosaamiset	<u>0,00</u>	0,00	<u>0,00</u>	0,00
Lyhytaikaiset				
Myyntisaamiset	0,00		0,00	
Saamiset saman konsernin yrityksiltä	0,00		0,00	
Saamiset omistusyhteisyhteisöiltä	0,00		0,00	
Lainasaamiset	0,00		0,00	
Laskennalliset verosaamiset	0,00		0,00	
Muut saamiset	0,00		0,00	
Siirtosaamiset	<u>0,00</u>	0,00	<u>0,00</u>	0,00
Rahoitusarvopaperit				
Osuudet saman konsernin yrityksissä	0,00		0,00	
Muut osakkeet ja osuudet	0,00		0,00	
Muut arvopaperit	<u>0,00</u>	0,00	<u>0,00</u>	0,00
Rahat ja pankkisaamiset		<u>0,00</u>		<u>0,00</u>
V a s t a a v a a y h t e e n s ä		<u>0,00</u>		<u>0,00</u>

	(Tilikauden päättymispäivä)		(Edellisen tilikauden päättymispäivä)	
	_____		_____	
Vastattavaa				
OMA PÄÄOMA				
Osake-, osuus- tai muu vastaava pääoma	0,00		0,00	
Ylikurssirahasto	0,00		0,00	
Arvonkorotusrahasto	0,00		0,00	
Käyvän arvon rahasto	0,00		0,00	
Vararahasto	0,00		0,00	
Muut rahastot				
Yhtiöjärjestyksen/Sääntöjen mukaiset rahastot	0,00		0,00	
Muut rahastot	<u>0,00</u>	0,00	<u>0,00</u>	0,00
Edellisten tilikausien voitto (tappio)		0,00		0,00
Tilikauden voitto (tappio)		0,00		0,00
TILINPÄÄTÖSSIIRTOJEN KERTYMÄ				
Poistoero	0,00		0,00	
Vapaaehtoiset varaukset	<u>0,00</u>	0,00	<u>0,00</u>	0,00
PAKOLLISET VARAUKSET				
Eläkevaraukset	0,00		0,00	
Verovaraukset	0,00		0,00	
Muut pakolliset varaukset	<u>0,00</u>	0,00	<u>0,00</u>	0,00
VIERAS PÄÄOMA				
Pitkäaikainen				
Pääomalainat	0,00		0,00	
Joukkovelkakirjalainat	0,00		0,00	
Vaihtovelkakirjalainat	0,00		0,00	
Lainat rahoituslaitoksilta	0,00		0,00	
Eläkelainat	0,00		0,00	
Saadut ennakot	0,00		0,00	
Ostovelat	0,00		0,00	
Rahoitusvekselit	0,00		0,00	
Velat saman konsernin yrityksille	0,00		0,00	
Velat omistusyhteisyriyksille	0,00		0,00	
Laskennalliset verovelat	0,00		0,00	
Muut velat	0,00		0,00	
Siirtovelat	<u>0,00</u>	0,00	<u>0,00</u>	0,00
Lyhytaikainen				
Pääomalainat	0,00		0,00	
Joukkovelkakirjalainat	0,00		0,00	
Vaihtovelkakirjalainat	0,00		0,00	
Lainat rahoituslaitoksilta	0,00		0,00	
Eläkelainat	0,00		0,00	
Saadut ennakot	0,00		0,00	
Ostovelat	0,00		0,00	
Rahoitusvekselit	0,00		0,00	
Velat saman konsernin yrityksille	0,00		0,00	
Velat omistusyhteisyriyksille	0,00		0,00	
Laskennalliset verovelat	0,00		0,00	
Muut velat	0,00		0,00	
Siirtovelat	<u>0,00</u>	<u>0,00</u>	<u>0,00</u>	<u>0,00</u>
Vastattavaa yhteensä		<u>0,00</u>		<u>0,00</u>

LIITE 5 Kirjanpitolautakunnan yleisohje lyhennetyn taseen kaavasta

	(Tilikauden päättymispäivä)		(Edellisen tilikauden päättymispäivä)	
	— · — · —		— · — · —	
V a s t a a v a a				
PYSYVÄT VASTAAVAT				
Aineettomat hyödykkeet		0,00		0,00
Aineelliset hyödykkeet		0,00		0,00
Sijoitukset		0,00		0,00
VAIHTUVAT VASTAAVAT				
Vaihto-omaisuus		0,00		0,00
Saamiset				
Pitkäaikaiset				
Myyntisaamiset	0,00		0,00	
Laskennalliset verosaamiset	0,00		0,00	
Muut saamiset	<u>0,00</u>	0,00	<u>0,00</u>	0,00
Lyhytaikaiset				
Myyntisaamiset	0,00		0,00	
Laskennalliset verosaamiset	0,00		0,00	
Muut saamiset	<u>0,00</u>	0,00	<u>0,00</u>	0,00
Rahoitusarvopaperit		0,00		0,00
Rahat ja pankkisaamiset		<u>0,00</u>		<u>0,00</u>
Vastaavaa yhteensä		<u>0,00</u>		<u>0,00</u>
V a s t a t t a v a a				
OMA PÄÄOMA				
Osake-, osuus- tai muu vastaava pääoma		0,00		0,00
Arvonkorotusrahasto		0,00		0,00
Käyvän arvon rahasto		0,00		0,00
Muut rahastot		0,00		0,00
Edellisten tilikausien voitto (tappio)		0,00		0,00
Tilikauden voitto (tappio)		0,00		0,00
TILINPÄÄTÖSSIIRTOJEN KERTYMÄ		0,00		0,00
PAKOLLISET VARAUKSET		0,00		0,00
VIERAS PÄÄOMA				
Pitkäaikainen				
Pääomalainat	0,00		0,00	
Saadut ennakot	0,00		0,00	
Ostovelat	0,00		0,00	
Laskennalliset verovelat	0,00		0,00	
Muut velat	<u>0,00</u>	0,00	<u>0,00</u>	0,00
Lyhytaikainen				
Pääomalainat	0,00		0,00	
Saadut ennakot	0,00		0,00	
Ostovelat	0,00		0,00	
Laskennalliset verovelat	0,00		0,00	
Muut velat	<u>0,00</u>	<u>0,00</u>	<u>0,00</u>	<u>0,00</u>
Vastattavaa yhteensä		<u>0,00</u>		<u>0,00</u>

LIITE 6 Suora rahoituslaskelma

Liiketoiminnan rahavirta:

Myynnistä saadut maksut	+XX
Liiketoiminnan muista tuotoista saadut maksut	+XX
Maksut liiketoiminnan kuluista	- XX
Liiketoiminnan rahavirta ennen rahoituseriä ja veroja	+/- XX
Maksetut korot ja maksut muista liiketoiminnan rahoituskuluista	- XX
Saadut korot liiketoiminnasta	+XX
Saadut osingot liiketoiminnasta	+XX
Maksetut välittömät verot	- XX
Rahavirta ennen satunnaisia eriä	+/- XX
Liiketoiminnan satunnaisista eristä johtuva rahavirta (netto)	+/- XX
Liiketoiminnan rahavirta (A)	+/- XX

Investointien rahavirta:

Investoinnit aineellisiin ja aineettomiin hyödykkeisiin	- XX
Aineellisten ja aineettomien hyödykkeiden luovutustulot	+XX
Myönnetyt lainat	- XX
Investoinnit muihin sijoituksiin	- XX
Lainasaamisten takaisinmaksut	+XX
Luovutustulot muista sijoituksista	+XX
Saadut korot investoinneista	+XX
Saadut osingot investoinneista	+XX
Investointien rahavirta (B)	+/- XX

Rahoituksen rahavirta:

Maksullinen osakeanti	+XX
Omien osakkeiden hankkiminen	- XX
Omien osakkeiden myynti	+XX
Lyhytaikaisten lainojen nostot	+XX
Lyhytaikaisten lainojen takaisinmaksut	- XX
Pitkäaikaisten lainojen nostot	+XX
Pitkäaikaisten lainojen takaisinmaksut	- XX
Maksetut osingot ja muu voitonjako	- XX
Rahoituksen rahavirta (C)	+/- XX

Rahavarojen muutos (A+B+C) lisäys (+) / vähennys (-) +/- XX

Rahavarat tilikauden alussa XX

Rahavarat tilikauden lopussa XX

LIITE 7 Epäsuora rahoituslaskelma

Liiketoiminnan rahavirta

Voitto (tappio) ennen satunnaisia eriä	+/-xx
Oikaisut:	
Suunnitelman mukaiset poistot	+xx
Realisoitumattomat kurssivoitot ja -tappiot	-/+xx
Muut tuotot ja kulut, joihin ei liity maksua	-/+xx
Rahoitustuotot ja -kulut	-/+xx
Muut oikaisut	+/-xx
Rahavirta ennen käyttöpääoman muutosta	+/-xx
Käyttöpääoman muutos:	
Lyhytaikaisten korottomien liikesaamisten lisäys(-)/vähennys(+)	-/+xx
Vaihto-omaisuuden lisäys(-)/vähennys(+)	-/+xx
Lyhytaikaisten korottomien velkojen lisäys(+)/vähennys(-)	+/-xx
Liiketoiminnan rahavirta ennen rahoituseriä ja veroja	+/-xx
Maksetut korot ja maksut muista liiketoiminnan rahoituskuluista - xx	
Saadut osingot liiketoiminnasta	+xx
Saadut korot liiketoiminnasta	+xx
Maksetut välittömät verot	- xx
Rahavirta ennen satunnaisia eriä	+/-xx
Liiketoiminnan satunnaisista eristä johtuva rahavirta (netto)	+/-xx
Liiketoiminnan rahavirta (A)	+/-x
<i>Investointien rahavirta:</i>	
Investoinnit aineellisiin ja aineettomiin hyödykkeisiin	- xx
Aineellisten ja aineettomien hyödykkeiden luovutustulot	+xx
Myönnettyt lainat	- xx
Investoinnit muihin sijoituksiin	- xx
Lainasaamisten takaisinmaksut	+xx
Luovutustulot muista sijoituksista	+xx
Saadut korot investoinneista	+xx
Saadut osingot investoinneista	+xx
Investointien rahavirta (B)	-/+xx
<i>Rahoituksen rahavirta:</i>	
Maksullinen osakeanti	+xx
Omien osakkeiden hankkiminen	- xx
Omien osakkeiden myynti	+xx
Lyhytaikaisten lainojen nostot	+xx
Lyhytaikaisten lainojen takaisinmaksut	- xx
Pitkäaikaisten lainojen nostot	+xx
Pitkäaikaisten lainojen takaisinmaksut	- xx
Maksetut osingot ja muu voitonjako	- xx
Rahoituksen rahavirta (C)	+/-xx
<i>Rahavarojen muutos (A+B+C) lisäys (+) / vähennys (-)</i>	+/-xx
<i>Rahavarat tilikauden alussa</i>	xx
<i>Rahavarat tilikauden lopussa</i>	xx

LIITE 8 Kassavirtalaskelma

Myynnin kassatulot

- Juoksevat kassamenot (ostot, henkilöstömenot, muut)

= Kassajäämä IA

+ Muut kassatulot (liiketoiminnan muut tuotot, satunnaiset tuotot, muut)

= Kassajäämä IB

- Voitonjaon, rahoituksen ja verojen kassamenot (osingot, korot, verot)

= Kassajäämä II

- Nettoinvestointien kassamenot (tai + nettoinvestointien kassatulot)

= Kassajäämä III

+/- Likviditeettireservin muutos (kassa ja pankki, lainasaamiset, arvopaperisijoitukset, muut)

= Kassajäämä IV

+/- Yrityksen sijoitetun pääoman muutos (sijoitetun oman ja vieraan pääoman muutokset)

0

LIITE 9 Haastattelulomake

Uusyrityskeskus Wäläkky
Suvi Herranen
Tiina Väisänen

HAASTATTELULOMAKE**Perustiedot**

1. Mikä on yrityksenne toimiala?
2. Mikä on yrityksenne yritysmuoto?
3. Kuinka kauan yrityksenne on ollut toiminnassa?
4. Kuinka monta henkilöä työskentelee yrityksessänne?
5. Minkälainen taloushallinnon koulutus teillä ja taloushallinnon parissa työskentelevillä työntekijöillänne on?
6. Oletteko pieni kirjanpitovelvollinen?

Jos alla olevista rajoista enintään yksi on ylittynyt päättyneellä tai sitä edeltävällä tilikaudella, on kirjanpitovelvollinen pieni:

- *liikevaihto 7,3 milj. euroa*
- *taseen loppusumma 3,65 milj. euroa*
- *palveluksessa keskimäärin 50 henkilöä*

Lyhennettyä tuloslaskelmaa saa käyttää kirjanpitovelvollinen, jonka päättyneeltä tai sitä edeltäneeltä tilikaudelta on ylittynyt enintään yksi seuraavista rajoista:

- *liikevaihto 3,4 milj. euroa*
- *taseen loppusumma 1,7 milj. euroa*
- *palveluksessa keskimäärin 25 henkilöä*

Tilinpäätös

7. Kuka tekee yrityksenne kirjanpidon ja tilinpäätöksen?
 - Jos tilitoimisto, niin mikä tilitoimisto on kyseessä?

8. Miten olette jakaneet tehtävät tilitoimistonne kanssa eli kuka tekee mitäkkin?

- Kirjanpito
- Tilinpäätös
- Tunnuslukujen laskeminen
- Tilinpäätöksen hyödyntäminen

9. Mitä teette saatuanne tilinpäätöksen?

- Käytte sen läpi yhdessä tilitoimistonne kanssa
- Käytte sen läpi itse
- Käytte sen läpi jonkun muun henkilön kanssa, kenen?
- Tilinpäätöksen hyödyntämisessä on vielä kehitettävää
 - Mikä erityisesti tuntuu haastavalta?

10. Mitä tilinpäätösasiakirjoja tilinpäätökseenne yleensä sisältää/ sisälsi esimerkiksi edellisellä tilikaudella?

- Tuloslaskelma
- Tase
- Rahoituslaskelma
- Liitetiedot
- Toimintakertomus

Tuloslaskelma

11. Käytättekö kululaji- vai toimintokohtaista tuloslaskelma kaavaa?

12. Mitä asioita katsotte tuloslaskelmastanne? Esimerkiksi:

- Mistä liikevaihto muodostuu ja mitä se kertoo?
- Mistä tilikauden tulos muodostuu ja miten se on muuttunut edelliseltä tilikaudelta?
- Onko yrityksenne toiminta ollut kannattavaa ja mistä päättelette sen?
- Lasketteko kriittisiä pisteitä kuten esimerkiksi myynnin kriittistä pistettä? (Myynnin kriittinen piste kertoo myynnin määrän, jolla yritys tekee voittoa tai tarvittavan myynnin määrän, jolla toiminta kääntyisi voitolliseksi)

- Tutkitteko liikeriskiä? (= kuinka herkkä yrityksen tulos on myynnin ja hintatason vaihteluille)
- Onko esimerkiksi liikevaihto ja voitto tavoitteiden ja odotusten mukainen?
- Ovatko rahoituskulut lainojen määrään nähden kohtuulliset?
- Mitä muuta?

13. Onko tuloslaskelman rakenteessa ja käsitteissä kohtia, joista kaipaisit lisätietoa?

Kululajikohtainen tuloslaskelma

LIKEVAIHTO

Valmiiden ja keskeneräisten tuotteiden

varastojen muutos

Valmistus omaan käyttöön

Liiketoiminnan muut tuotot

Materiaalit ja palvelut

a) Aineet, tarvikkeet ja tavarat

aa) Ostot tilikauden aikana

ab) Varastojen muutos

b) Ulkopuoliset palvelut

Henkilöstökulut

a) Palkat ja palkkiot

b) Henkilösivukulut

ba) Eläkekulut

bb) Muut henkilösivukulut

Poistot ja arvonalentumiset

a) Suunnitelman mukaiset

poistot

b) Arvonalentumiset pysyvien vastaavien hyödykkeistä

c) Vaihtuvien vastaavien poikkeukselliset arvonalentumiset

Liiketoiminnan muut kulut

LIKEVOITTO (-TAPPIO)

Rahoitustuotot ja -kulut

a) Tuotot osuuksista saman konsernin yrityksissä

b) Tuotot osuuksista omistusyhteisyhteisöissä

c) Tuotot muista pysyvien vastaavien sijoituksista

d) Muut korko- ja rahoitustuotot

e) Arvonalentumiset pysyvien vastaavien sijoituksista

f) Arvonalentumiset vaihtuvien vastaavien rahoitusarvopapereista

g) Korkokulut ja muut rahoituskulut

VOITTO (TAPPIO) ENNEN SATUNNAISIA ERIÄ

Satunnaiset erät

a) Satunnaiset tuotot

b) Satunnaiset kulut

VOITTO (TAPPIO) ENNEN TILINPÄÄTÖSSIIRTOJA JA VE-ROJA

Tilinpäätössiirrot

a) Poistoeron muutos

b) Vapaaehtoisten varausten muutos

Tuloverot

Muut välittömät verot

TILIKAUDEN VOITTO (TAPPIO)

Tase

14. Käytättekö lyhennettyä tasekaavaa?

15. Mitä asioita katsotte taseestanne? Esimerkiksi:

- Mistä yrityksen varat muodostuvat ja miten ne ovat muuttuneet edelliseltä tilikaudelta?
- Minkälainen on varallisuuden rakenne eli oman ja vieraan pääoman suhde?
- Minkälainen on oman pääoman suhde taseen loppusummaan (=kertoo vakavaraisuudesta)?
- Minkälainen on kassavarojen suhde lyhytaikaisiin velkoihin?
- Minkä verran vieraasta pääomasta on lyhytaikaisia ja minkä verran pitkäaikaisia sekä mitä se merkitsee?
- Minkälainen on varastojen määrän suhde liikevaihtoon?
- Mitä muuta?

16. Onko taseen rakenteessa ja käsitteissä kohtia, joista kaipaisit lisätietoa?

Esimerkiksi:

- Vastaavaa ja vastattavaa puolien erosta
- Pysyvien ja vaihtuvien vastaavien erosta

V a s t a a v a a

PYSYVÄT VASTAAVAT

Aineettomat hyödykkeet

Aineelliset hyödykkeet

Sijoitukset

VAIHTUVAT VASTAAVAT

Vaihto-omaisuus

Saamiset

Rahoituspaperit

Rahat ja pankkisaamiset

V a s t a t t a v a a

OMA PÄÄOMA

TILINPÄÄTÖSSIIRTOJEN KERTYMÄ PAKOLLISET

VARAUKSET

VIERAS PÄÄOMA

Rahoituslaskelma

17. Teettekö rahoituslaskelman osana tilinpäätöstä?
- Jos teette, teettekö sen suoralla vai epäsuoralla menetelmällä?
18. Alla olevat kolme rahavirtaa tulee tulla esille rahoituslaskelmasta. Kaipaisitko lisätietoa niiden sisällöstä ja merkityksestä?
- Liiketoiminnan rahavirta
 - Investointien rahavirrat
 - Rahoituksen rahavirrat
19. Mikä tuntuu hankalalta rahoituslaskelman kohdalla?
20. Teettekö **Kassavirtalaskelman?** (=kertoo suoraan yrityksen rahavirrat eli mistä toiminnoista rahaa tulee ja mihin rahat menevät)
- Teettekö sen miten usein?
 - Esimerkki kassavirtalaskelmasta:

Myynnin kassatulot

- Juoksevat kassamenot (ostot, henkilöstömenot, muut)

= Kassajäämä IA

+ Muut kassatulot (liiketoiminnan muut tuotot, satunnaiset tuotot, muut)

= Kassajäämä IB

- Voitonjaon, rahoituksen ja verojen kassamenot (osingot, korot, verot)

= Kassajäämä II

- Nettoinvestointien kassamenot (tai + nettoinvestointien kassatulot)

= Kassajäämä III

+/- Likviditeettireservin muutos (kassa ja pankki, lainasaamiset, arvopaperisijoitukset, muut)

= Kassajäämä IV

+/- Yrityksen sijoitetun pääoman muutos (sijoitetun oman ja vieraan pääoman muutokset)

0

Liitetiedot

21. Ilmoitatteko liitetietoja osana tilinpäätöstä?
22. Tiedättekö missä tapauksissa liitetietoja tarvitaan?
23. Mikä tuntuu hankalalta liitetietojen kohdalla?

Käsitteet

24. Sisältääkö tilinpäätös käsitteitä, joista haluaisitte saada lisätietoa?
- Esimerkkejä

25. Lasketteko te tai tilitoimistonne seuraavia **tunnuslukuja** saamienne tilinpäätösraporttien pohjalta, jos niin mitä näistä?

Kannattavuuden tunnuslukuja

- Lyhyen aikavälin kannattavuuden tunnuslukuja:
 - *Myyntikate %* = kuinka monta prosenttia tuotteen hinnasta jää kattamaan muita kuin muuttuvia kuluja
 - *Käyttökate %* = pystytäänkö yritystoiminnalla kattamaan kaikki lyhytvaikutteiset kulut ennen pitkävaikutteisia kuluja
 - *Liikevoitto & -prosentti* = onko varsinainen liiketoiminta kannattavaa ennen liiketoiminnan rahoittamisen huomioimista
- Pitkän aikavälin kannattavuuden tunnuslukuja
 - *Sijoitetun pääoman tuotto % /ROI* = kuinka suuren tuoton yritys saa aikaan sijoitetulla pääomalla ennen pääoman hinnan huomioimista
 - *Oman pääoman tuotto % /ROE* = kuinka paljon oman pääomanehtoiset rahoittajat ovat saaneet sijoitukselleen tuottoa
 - *Nettotulos %* = kuvaa tuloskehitystä

Vakavaraisuuden tunnuslukuja

- *Omavaraisuusaste %* = oman pääoman ja koko pääoman välinen suhde prosentteina ilmaistuna
- *Suhteellinen velkaantuneisuus* = kuvaa velkojen yritykselle aiheuttamaa rasitetta ja siinä tapahtuvia muutoksia
- *Gearing* eli *velkaantumisaste* = kuvaa nettovelkojen ja oman pääoman välistä suhdetta

Maksuvalmiuden tunnuslukuja

- *Quick ratio* = kuinka hyvin yrityksen rahat ja nopeasti rahaksi muutettava omaisuus riittävät kattamaan lyhytaikaiset velat
- *Current ratio* = riittävätkö yrityksen varat juoksevista maksuista selviytymiseen

Käyttöpääoma

- Käyttöpääoma = mittaa yrityksen pysyväisluonteista rahoitustarvetta

Kiertoajat

- *Myyntisaamisten kiertoaika* = kuinka nopeasti asiakkaat keskimäärin maksavat laskunsa
- *Ostovelkojen kiertoaika* = kuinka nopeasti yritys itse maksaa laskunsa
- *Vaihto-omaisuuden kiertoaika* = kuinka kauan tuotteet raaka-aineista valmiiksi myydyiksi tuotteiksi ovat yrityksen prosesseissa kiinni

26. Lasketaanko yllä olevien lisäksi muita tunnuslukuja, jos niin mitä?

27. Miten hyödynnätte laskettuja tunnuslukuja?

28. Haluaisitteko saada lisätietoa tunnuslukujen kaavoista, merkityksistä ja tulkinnasta? Mistä erityisesti?

29. Miten tärkeäksi koette tilinpäätöksen ja sen hyödynnettävyyden?

- 1 = en lainkaan tärkeäksi
- 2 = jonkin verran tärkeäksi
- 3 = melko tärkeäksi
- 4 = tärkeäksi

30. Miten hyvin pystytte hyödyntämään tilinpäätöstänne tällä hetkellä?

- 1 = en lainkaan
- 2 = jonkin verran
- 3 = melko hyvin
- 4 = todella hyvin

31. Millä tavoin hyödynnätte tilinpäätöstänne tällä hetkellä?

32. Haluaisitteko pystyä hyödyntämään tilinpäätöstänne paremmin?

- 1 = en halua
- 2 = haluan jonkin verran
- 3 = haluan
- 4 = haluan paljon

33. Mitä kautta tai millä keinoin haluaisitte saada lisätietoja tilinpäätöksestä ja sen hyödyntämisestä?

Budjetti

34. Toteutuiko Wäläkyn kanssa tekemänne budjetti?

35. Teettekö budjetti seurantaa?

- 1 = ei
- 2 = kyllä
- 3 = satunnaisesti

36. Vertailletteko toteutuneita tuloslaskelman tunnuslukuja budjettiinne?

- 1 = kuukausittain
- 2 = neljännesvuosittain
- 3 = puolivuosittain
- 4 = satunnaisesti

Koulutustarpeet

37. Onko tullut esille koulutustarpeita tilinpäätöksen saralta? Jos on, niin minkälaisia?

- Tilinpäätösasiakirjojen sisällöstä
- Tuloslaskelmasta
- Taseesta
- Rahoituslaskelmasta
- Liitetiedoista
- Tunnusluvuista, niiden laskemisesta ja tulkinnasta
- Tilinpäätöksen hyödyntämisestä ylipäätänsä
- Jostain muusta, mistä?

38. Onko tullut esille koulutustarpeita muiden liiketoiminnan osa-alueiden saralta? Jos on, niin minkälaisia?

Tietoa tilinpäätöksestä
ja
sen hyödyntämisestä

Savonia
ammattikorkeakoulu

Laadukasta neuvontaa

Uusyrityskeskus
Wäläky

ALKUSANAT

Tämä opas on osa opinnäytetyötämme, joka on tehty Uusyrityskeskus Wäläkyn toimeksiannosta. Opiskelemme Savonia-ammattikorkeakoulun Varkauden yksikössä ja opinnäytetyömme on osa tradenomiopintojamme.

Tiedot tätä opasta varten keräsimme haastattelemalla kyselylomakkeen avulla Varkautelaisia pk-yrittäjiä, jotka ovat Uusyrityskeskus Wäläkyn avulla aloittaneet liiketoimintansa tai vaihtaneet yritysmuotoaan.

Toivomme, että tästä oppaasta olisi apua tilinpäätöksestä, sen hyödyntämisestä ja tunnusluvuista tietoa tarvitseville. Lopussa on esimerkkejä kirjallisuudesta, joista voi saada lisätietoa.

Kiitoksemme kaikille haastatteluihin osallistuneille yrittäjille.

Suvi Herranen ja Tiina Väisänen

SISÄLLYS

Tilinpäätös	4
Tuloslaskelma	6
Kululajikohtainen	6
Toimintokohtainen	7
Tase	8
Rahoituslaskelma	11
Liitetiedot	13
Toimintakertomus	14
Pieni kirjanpitovelvollinen	15
Tulkinta	17
Tunnuslukuja	18
Kannattavuuden tunnusluvut	19
Rahoituksen tunnusluvut	25
Käyttöpääoma ja kiertoajat	31
Kassavirtalaskelma	35
Käsitteitä	40
Kirjallisuutta	43

TILINPÄÄTÖS

Jokaiselta tilikaudelta on laadittava tilinpäätös, joka antaa oikeat ja riittävät tiedot kirjanpitovelvollisen toiminnan tuloksesta ja taloudellisesta asemasta.

Tilinpäätös muodostuu taseesta, tuloslaskelmasta, rahoituslaskelmasta ja liitetiedoista. Lisäksi joissakin tapauksissa tulee laatia toimintakertomus, joka ei ole osa tilinpäätöstä, mutta sitä koskevat samat laatimis- ja julkaisuvaatimukset.

Tilikauden päättymisen jälkeen on 4 kuukautta aikaa laatia tilinpäätös ja toimintakertomus. On myös mahdollista, että yrityksen omissa säännöissä, kuten yhtiöjärjestyksessä, on määritelty tätä lyhyempi määräaika ja silloin tätä määräaikaa on noudatettava.

Tilinpäätös ja toimintakertomus on tehtävä Suomen tai Ruotsin kielellä ja euromääräisenä. Sen katsotaan olevan valmis kun se on allekirjoitettu.

Tilinpäätöksestä on sidottava tasekirja, jonka sivut on juoksevasti numeroitu. Se koostuu kansilehdestä, tuloslaskelmasta, taseesta, rahoituslaskelmasta, tilinpäätöksen liitetiedoista, toimintakertomuksesta sekä käytettyjen kirjanpitokirjojen ja tositelajien luetteloista säilytystapoineen. Suositeltavaa on liittää mukaan myös tuloslaskelman, taseen ja liitetietojen erittelyt.

Tasekirja allekirjoitetaan ja päivätään sekä säilytetään vähintään 10 vuotta tilikauden päättymisestä. Alkuperäinen versio on säilytettävä aina paperisena.

Tilinpäätös ja toimintakertomus julkaistaan joko kirjanpitovelvollisen koon tai yritysmuodon perusteella

Koon perusteella tarkasteltaessa julkistamisvelvollisuus on kirjanpitovelvollisella, jonka kohdalla päätyneellä tai sitä edeltäneellä tilikaudella on ylittynyt vähintään kaksi seuraavista rajoista:

- liikevaihto 7,3 milj. euroa
- taseen loppusumma 3,65 milj. euroa
- palveluksessa keskimäärin 50 henkilöä

Yritysmuodon perusteella tarkasteltaessa julkaisuvelvollisia ovat osakeyhtiöt, osuuskunnat sekä avoimet yhtiöt ja kommandiittiyhtiöt, joiden vastuunalaisena yhtiömiehenä on osakeyhtiö, keskinäinen vakuutusyhtiö tai vakuutusyhdistys.

Julkistaminen toteutetaan toimittamalla tilinpäätöksestä ja toimintakertomuksesta jäljennökset Patentti- ja rekisterihallitukselle. Verohallinto toimittaa kaupparekisteriin tuloslaskelman, taseen, tiedon tilintarkastuksen toimittamisesta sekä tiedon tilinpäätöksen vahvistamisesta.

Tilinpäätöksen ja toimintakertomuksen rekisteröinti on tehtävä kuuden kuukauden sisällä tilikauden päättymisestä.

Mikäli tilinpäätöstä ei pystytä laatimaan 4:n kuukauden kuluessa tilikauden päättymisestä, voidaan kirjanpitolausakunnalta hakea poikkeuslupaa. Tilinpäätöksen suhteen lisäaikaa voidaan antaa, mikäli tilikauden päättymisestä ei ole kulunut neljää kuukautta. Tässä on huomioitava, että jatkoaikahakemus on jätettävä riittävän aikaisin, jotta kirjanpitolausakunta ennättää käsitellä sen ennen neljän kuukauden määräajan umpeutumista.

TULOSLASKELMA

Tuloslaskelma kertoo kuinka tilikauden tulos on muodostunut. Se on laadittava kirjanpitoasetuksessa säädetyn kaavan mukaisesti.

Normaalia liiketoimintaa harjoittavilla kirjanpitovelvollisilla on mahdollisuus valita yhtiömuodosta riippumatta kummalla kaavalla he esittävät tuloslaskelman: kululajikohtaisella tai toimintokohtaisella tuloslaskelmalla.

Tuloslaskelmassa esitetään ensin kaikki yrityksen varsinaisesta toiminnasta johtuneet tuotot ja kulut.

Liikevoitto tai – tappio saadaan kun liikevaihdosta ja liiketoiminnan muista tuotoista vähennetään varsinaisesta liiketoiminnasta johtuneet kulut esimerkiksi materiaalit ja palvelut, henkilöstösivukulut ja poistot. Tämä kertoo yrityksen varsinaisen toiminnan tuloksen.

Liikevoiton jälkeen esitetään rahoituksesta johtuvat tuotot ja kulut, satunnaiset tuotot ja kulut, tuloksen järjestelyerinä poistoneron sekä vapaaehtoisten varausten muutos ja tuloverot.

KULULAJIKOHTAINEN TULOSLASKELMA

Tämä on yleisemmin käytetty tuloslaskelman kaava, jossa liiketoiminnan kulut esitetään luonteensa mukaisessa järjestyksessä.

Yleisohjeessa esitetään vaihtoehtoinen esittämistapa tuloslaskelmas- ta. Se on vähennysmuotoinen, jos se esitetään ilman etusarakkeita. Siihen tulee merkitä välisummat, joita ovat materiaalit ja palvelut yhteensä, henkilöstökulut yhteensä, poistot ja arvonalentumiset yhteensä, rahoitustuotot ja – kulut yhteensä, satunnaiset erät yhteensä ja tilinpäätössiirrot yhteensä.

Kululajikohtaisessa tuloslaskelmassa pieni kirjanpitovelvollinen saa aloittaa erästä bruttotulos. Bruttotulos saadaan yhdistämällä erät liikevaihto ja hankinnan ja valmistuksen kulut sekä liiketoiminnan muut tuotot.

TOIMINTOKOHTAINEN TULOSLASKELMA

Toimintokohtaisessa tuloslaskelmassa kulut esitetään toimintokohtaisesti. Kulujen vähennysjärjestys perustuu siinä toimintokohtaiseen ryhmittelyyn: ennen liikevoittoa liikevaihdosta vähennetään hankinnan ja valmistuksen, myynnin ja markkinoinnin sekä liiketoiminnan muut kulut tekemättä eroa pitkävaikutteisista ja lyhytvaikutteisista tuotannontekijöistä aiheutuvien kulukirjausten välillä.

Laskelmassa on esitettävä vähintään liikevaihto, liiketoiminnan muut tuotot, liiketoiminnan kulut, liikevoitto (-tappio), rahoitustuotot ja –kulut, voitto (tappio) ennen satunnaisia eriä, satunnaiset erät, voitto (tappio) ennen tilinpäätössiirtoja ja veroja, tilinpäätössiirrot, välittömät verot ja tilikauden voitto (tappio).

Pieni kirjanpitovelvollinen saa aloittaa erästä bruttotulos. Se saadaan yhdistämällä erät liikevaihto ja hankinnan ja valmistuksen kulut sekä liiketoiminnan muut tuotot.

Tuloslaskelmaan ei ole lupa muodostaa uusia pääryhmiä. Kulut tulee tarvittaessa eritellä joko tuloslaskelmassa tai liitteessä kirjanpitoasetuksen kaavaa tarkemmin oikean ja riittävän kuvan antamiseksi.

Aatteellisille yhteisöille ja säätiöille, kiinteistöille ja ammatinharjoittajille on kirjanpitoasetuksessa esitetty omat tuloslaskelmakaavat oikeudellisen toimintamuodon perusteella.

TASE

Tase kuvaa yrityksen taloudellista asemaa tilinpäätöspäivänä.

Kaikella siihen merkittäväällä omaisuudella on oltava tulo-odotuksia tulevaisuudessa, sen on myös oltava yrityksen hallinnassa sekä sillä on oltava rahamääräinen arvo.

Jos tase ei anna oikeaa ja riittävää kuvaa kirjanpitovelvollisen taloudellisesta asemasta, on liitetietojen avulla varmistettava, että oikean ja riittävän kuvan antaminen toteutuu.

Vastaavasta eli debet-puolesta (käytetään myös nimityksiä varat ja aktiivat) selviävät rahan käyttökohteet.

- *Pysyviä vastaavia* ovat erät, joiden tarkoitus on tuottaa tuloa jatkuvasti useana tilikautena ja *vaihtuvia vastaavia* erät, jotka tuottavat tuloa vain yhden tilikauden ajan.
- Pysyville vastaaville on ominaista se, että niitä ei ole tarkoitettu myytäväksi vaan niiden avulla pyritään hankkimaan yritykselle tuloa. Tällaisia voivat olla esimerkiksi rakennukset ja koneet
- Vaihtuvat vastaavat ovat taas yleensä yrityksen hallussa hetken ajan, koska varastossa olevat hyödykkeet ovat nimenomaan tarkoitettu edelleen luovutettaviksi.
- *Aineettomia hyödykkeitä* ovat ei-materiaalinen varallisuus, kuten tuotteiden ja palveluiden kehittämismenot, patentti- ja valmistusoikeuksien hankintamenojen kaltaiset aineettomat oikeudet, liikearvo, pitkävaikutteiset menot ja ennakkomaksut.

- *Aineellisia hyödykkeitä* ovat taas maa- ja vesialueet, rakennukset ja rakennelmat, koneet ja kalusto, muut aineelliset hyödykkeet sekä ennakkomaksut ja keskeneräiset hankinnat.
- *Sijoituksiin* huomioidaan konserniyritysten ja omistusyhteyseritysten osakkeet ja osuudet sekä saamiset näiltä. Sijoitusten saamisista odotetaan saavan esimerkiksi korkotuloja.
- *Vaihto-omaisuutta* ovat raaka-aineiden ja tarvikkeiden kaltaiset hyödykkeet, jotka ovat sellaisinaan tai jalostettuina tarkoitettu luovutettaviksi tai kulutettaviksi. Esimerkiksi rakennusliikkeessä vaihto-omaisuutta ovat rakentamisen jälkeen myytäväksi tarkoitetut tontit.
- *Saamisia* ovat mm. myynti-, laina- ja siirtosaamiset. Pitkää aikaiseksi saamiseksi katsotaan saaminen, joka eräänäntyy maksettavaksi pidemmän ajan kuin yhden vuoden kuluttua. Tätä lyhyemmät ovat lyhytaikaisia saamisia. Tilinpäätöksessä saamiset on merkittävä nimellisarvoon, joka on enintään todennäköinen arvo.
- *Rahoitusarvopapereihin* merkitään osakkeet ja osuudet, joita ei ole hankittu vaihto-omaisuudeksi tai pysyvään omistukseen. Tilinpäätökseen ne on merkittävä hankintamenoonsa, kuitenkin enintään todennäköiseen luovutus hintaan. Jos luovutushinta on tilinpäätöshetkellä hankintamenoa pienempi, on erotus kirjattava kuluksi.
- *Rahoihin ja pankkisaamisiin* merkitään kassan käteisvarat sekä pankkitileillä olevat varat.

Vastattavaa-puolesta eli kredit-puolesta (käytetään myös nimityksiä velat ja passiivat) selviävät rahan lähteet toisin sanoen kirjanpito-velvollisen pääomarahoitusta eli miten yrityksen omaisuus on rahoitettu.

- *Oma pääoma* kertoo miten paljon omistajat ovat antaneet varoja yrityksen käyttöön sijoittamalla omia pääomiaan tai jättämällä omistajille kuuluvaa tulosta nostamatta ja näin sijoittamalla sen yritykseen.
- *Tilinpäätössiirtojen kertymä* kertyy kahdella tavalla: poistoerona tai vapaaehtoisina varauksina. Poistoeron muutosta syntyy suunnitelman mukaisten poistojen ja kirjanpidon kokonaispoistojen erotuksena.
- *Pakolliset varaukset* ovat sellaisia menoja ja menetyksiä, joista ei enää kerry tuloa. Ne ovat siis vierasta pääomaa.
- *Vieraalla pääomalla* tarkoitetaan yritykselle annettuja lainoja, sitoumuksia ja maksuaikoja. Erona omaan pääomaan on se, että vieraalla pääomalla on takaisinmaksamisen pakko. Pitkäaikaiset ja lyhytaikaiset joukko- ja vaihtovelkakirjat, lainat rahoituslaitoksilta, eläkelainat, saadut ennakot, ostovelat, rahoitusvekselilainat, velat konserniyrityksille ja omistusyhteisyrittäjäryityksille, muut velat sekä siirtovelat eritellään vieraassa pääomassa erikseen.

RAHOITUSLASKELMA

Rahoituslaskelma on yksi tilinpäätöksen neljästä osasta. Siinä käsitellään varojen hankkimista ja käyttöä tilikauden aikana.

Laissa ei ole tarkkoja säännöksiä rahoituslaskelman laatimis- ja esittämisperiaatteista, joten kirjanpitovelvollinen voi laatia rahoituslaskelmansa parhaaksi katsomallaan tavalla. Kirjanpitolautakunta kuitenkin suosittelee käytettäväksi kansainvälisen käytännön mukaista rahavirtalaskelmaa, jossa laskennan kohteena on rahavarojen muutos tilikaudella.

Rahoituslaskelmasta on tultava ilmi liiketoiminnan, investointien ja rahoituksen rahavirrat

- *Liiketoiminnan rahavirta* osoittaa, että missä määrin kirjanpitovelvollinen on pystynyt tilikauden aikana tuottamaan rahavaroja toiminnan ylläpitämiseen, tuoton maksamiseen, uusien investointien tekemiseen ja lainojen takaisin maksuun ilman, että on tarvinnut turvautua ulkopuolisiin rahoituslähteisiin. Näitä ovat esimerkiksi tavaroiden ja palveluiden myynnistä saadut maksut, muista tuotoista saadut maksut, henkilöstökulut ja maksetut korot.
- *Investointien rahavirrat* kertovat mitä investointeja kirjanpitovelvollinen on tehnyt kerryttäkseen rahavirtoja pidemmällä aikavälillä. Rahavirtoihin lasketaan mukaan pysyvien vastaavien aineellisten ja aineettomien hyödykkeiden ja sijoitusten hankinnasta suoritettut maksut sekä niiden myynnistä tai luovuttamisesta saadut maksut.

- *Rahoituksen rahavirrat* kertovat miten oma ja vieraspää-oma ovat muuttuneet tilikauden aikana. Rahoituksen rahavirtoja ovat esimerkiksi oman pääoman lisäys maksullisella osakeannilla, omien osakkeiden lunastaminen, hankkiminen ja luovuttaminen, pääomalainojen nostot ja takaisinmaksut, lyhyt- ja pitkäaikaisten lainojen nostot ja takaisinmaksut sekä maksetut osingot ja muu voitonjako.

Rahoituslaskelma voidaan laatia kahdella eri tavalla: suorana tai epäsuorana.

- *Suorassa rahoituslaskelmassa* liiketoiminnan, investointien ja rahoituksen rahavirrat ilmoitetaan bruttomääräisinä.
- *Epäsuorassa menetelmässä* rahavirrat ilmoitetaan netto-perusteisina.

LIITETIEDOT

Liitetiedot ovat yksi osa tilinpäätöksen neljästä osasta.

Niiden tarkoitus on täydentää kolmea muuta osaa eli tasetta, tuloslaskelmaa ja rahoituslaskelmaa, jotta kirjanpitovelvollisen tuloksesta ja taloudellisesta asemasta saataisiin oikea ja riittävä kuva.

Kirjanpitovelvollisen on annettava liitetiedot kaikista niistä yrityksistä, joista omistaa vähintään kaksikymmentä prosenttia ja joista hänellä on rajoittamaton vastuu.

Liiallisten liitetietojen antamista tulisi välttää, koska jos liitetietoja annetaan liikaa tilinpäätöksen lukija saa vääristyneen kuvan kirjanpitovelvollisen toiminnan tuloksesta ja taloudellisesta asemasta. Samalla myös olennaisimmat seikat saattavat jäädä tietomassan seasta huomaamatta. Liiallisten liitetietojen antaminen myös rikkoo kirjanpidon kustannustehokkuuden periaatetta.

Kirjanpitoasetuksessa ryhmitellään eri liitetiedot tilinpäätöstä, tuloslaskelmaa, taseen vastaavia ja vastattavia, tuloveroja, vakuutuksia ja vastuusitoumuksia, henkilöstöä ja toimielinten jäseniä, omistuksia muissa yrityksissä sekä konserniin kuuluvaa kirjanpitovelvollista koskeviin liitetietoihin.

Eri yhtiömuodoilla on myös erilaisia liitetietojen esittämistä koskevia määräyksiä yhtiöiden omissa lainsäädännöissä

- Pienillä yksityisliikkeillä, avoimilla ja kommandiittiyhtiöillä, osuuskunnilla sekä asunto-osakeyhtiöillä ja yhdistyksillä on oikeus esittää lyhennetyt liitetiedot. Tämä tarkoittaa, että heidän on esitettävä vähintään annetut pantit, velan vakuudeksi annetut kiinnitykset, takaukset, vekseli-, takuu- ja muut vastuut sekä vastuusitoumukset.

TOIMINTAKERTOMUS

Toimintakertomus ei ole osa tilinpäätöstä, mutta pörssiyhtiöiden ja suurien kirjanpitovelvollisten on myös se laadittava.

Suuri kirjanpitovelvollinen on sellainen, jonka päätyneellä ja sitä edeltävällä tilikaudella on ylittynyt kaksi seuraavista rajoista:

- liikevaihto 7,3 milj. euroa
- taseen loppusumma 3,65 milj. euroa
- keskimääräinen henkilöstömäärä 50

Toimintakertomus voidaan laatia myös vapaaehtoisesti. Silloin riittää kun ilmoittaa tilikaudella ja sen jälkeen tapahtuneet olennaiset tapahtumat, arvio tulevasta kehityksestä, selvitys tutkimus- ja kehitystoiminnan laajuudesta.

Jos kirjanpitovelvollisen on lain mukaan pakko laatia tilinpäätöksen ohella toimintakertomus, tulee sen yllä olevien kolmen kohdan lisäksi sisältää kattavat ja tasapuoliset arviot:

- merkittävimmistä riskeistä ja epävarmuustekijöistä, jotka liittyvät kirjanpitovelvollisen toimintaan
- seikoista, jotka vaikuttavat kirjanpitovelvollisen liiketoiminnan kehittymiseen
- kirjanpitovelvollisen taloudellisesta asemasta ja tuloksesta

Näiden arvioiden tulee sisältää keskeisimmät tunnusluvut taloudellisen aseman ja tuloksen ymmärtämiseksi. Lisäksi pakollisen toimintakertomuksen on sisällettävä tunnusluvut ja muut tiedot henkilöstöstä, ympäristötekijöistä ja muista liiketoiminnan kannalta merkityksellisistä seikoista sekä tarvittaessa täydentäviä tietoja ja lisäselvityksiä tilinpäätöksessä ilmoitetuista luvuista.

PIENI KIRJANPITOVELVOLLINEN

Pienet kirjanpitovelvolliset ovat saaneet laissa huojennuksia tilinpäätöksen sisällöstä ja julkaisemisesta. On kuitenkin sallittua tehdä tilinpäätös ilman huojennusten huomioimista.

He voivat laatia lyhennetyn tuloslaskelman ja tasekaavan eikä rahoituslaskelmaa ja toimintakertomusta tarvitse laatia. Myöskään kaikkia liitetietoja ei tarvitse ilmoittaa ellei KPL 3:2:n mukainen oikea ja riittävä kuva edellytä tiedon antamista.

Osakeyhtiöiden ja osuuskuntien pienet kirjanpitovelvolliset ovat kuitenkin velvollisia laatimaan rahoituslaskelman.

Myöskään listayhtiöitä eivät huojennukset koske vaikka yritys olisikin kriteerien mukaan pieni.

Ammatinharjoittajien ei tarvitse laatia tasetta ollenkaan.

Jos alla olevista rajoista enintään yksi on ylittynyt päättyneellä tai sitä edeltävällä tilikaudella, on kirjanpitovelvollinen pieni:

- liikevaihto 7,3 milj. euroa
- taseen loppusumma 3,65 milj. euroa
- palveluksessa keskimäärin 50 henkilöä

Lyhennetyn tuloslaskelman käyttämiseen on määritelty omat rajat.

Näiden mukaan lyhennettyä tuloslaskelmaa saa käyttää kirjanpitovelvollinen, jonka päättyneeltä tai sitä edeltäneeltä tilikaudelta on ylittynyt enintään yksi seuraavista rajoista:

- liikevaihto 3,4 milj. euroa
- taseen loppusumma 1,7 milj. euroa
- palveluksessa keskimäärin 25 henkilöä

Pienten kirjanpitovelvollisten ei tarvitse esittää kuin kaksi liitetietoa.

- Ensimmäisessä on selvitys annetuista panteista ja velan vakuudeksi annetuista kiinnityksistä, takauksista, vekseli, takuu ja muista vastuista sekä vastuusitoumuksista.
- Toisessa tulee antaa selvitys siitä minkä perusteen mukaan kurssia on käytetty muuttaessa ulkomaanrahan määräiset saamiset sekä velat ja muut sitoumukset Suomen rahaksi ellei ole käytetty tilinpäätöspäivän kurssia.

TULKINTA

Tulos ja tase eivät yksinään anna kovin monitahoista kuvaa yrityksen taloudellisesta tilasta, mutta tunnuslukujen avulla pystytään saamaan tarkempia tietoja.

Tarvitaan kykyä tehdä johtopäätöksiä saaduista tiedoista, koska on hyvä muistaa, että tilinpäätöksen tulkintaan ei ole olemassa yhtä ainoaa tapaa.

Tase, tulos, rahoituslaskelma, liitetiedot ja mahdollinen toimintaker-tomus eivät ole yksittäisiä raportteja vaan ne kaikki täydentävät toisiaan. Jos tuloksessa näkyy liikevaihdon kasvaneen edelliseltä kaudelta, syy siihen saattaa olla omaisuuden kasvu, joka selviää taseesta.

Ennen tarkempien analyysien tekemistä on hyvä silmäillä tulos, tase, rahoituslaskelma ja liitetiedot läpi.

Tuloslaskelmasta näkee onko yritys voitollinen vai tappiollinen. Myös muutokset edelliseltä tilikaudelta ovat nähtävissä.

Tase kertoo omaisuuden määrän muutokset, paljonko on omaa ja paljonko vierasta sekä miten tilanne on muuttunut edelliseltä tilikau-delta.

TUNNUSLUKUJA

Tilinpäätöksen tehtävä on antaa oikeat ja riittävät tiedot yrityksen toiminnasta ja taloudellisesta asemasta myös sidosryhmilleen, kuten omistajille ja rahoittajille.

Tunnuslukujen avulla pyritään tiivistämään tilinpäätöksestä saatu informaatio niin, että eri kausien ja yritysten vertaileminen keskenään olisi helpompaa. Näiden tietojen pohjalta pystytään tarkastelemaan yrityksen kannattavuutta, maksuvalmiutta ja vakavaraisuutta sekä kasvua. Myös yrityksen konkurssi riskiä ja yrityksen arvoa pystytään arvioimaan tilinpäätöksen avulla.

Tunnusluvut saadaan jakamalla jokin tuloslaskelman tai taseen erä jollakin toisella erällä, joka on yleensä yrityksen kokoa mittaava erä.

Tunnusluvuista saatujen tulosten arviointi on hankalaa, koska tulosten merkitys riippuu aina yrityksen itselleen asettamista tavoitteista.

Tunnusluville on asetettu ohjearvot, joista saa ainakin suuntaa antavaa tietoa siitä mitä saatu arvo tarkoittaa. Tärkeintä on kuitenkin osata valita oleellisimmat tunnusluvut olemassa olevasta suuresta tunnuslukujoukosta.

On tärkeää tarkastella yrityksen taloutta useamman tunnusluvun näkökulmasta, koska yrityksen talous on kokonaisuus ja yksi tunnusluku ei riitä tämän kokonaisuuden tarkasteluun. Kaikkia mahdollisia tunnuslukuja ei kuitenkaan ole tarvittava käyttää vaan vain ne, jotka yrityksen talouden kuvaamiseksi ovat tarpeelliset.

Kannattavuuden tunnusluvut:

Kannattavuuden tunnuslukuja lasketaan yleensä kahdella eri tavalla: yrityksen 12 kuukauden tulosta verrataan joko liikevaihtoon tai pääomaan. Liikevaihtoon vertaaminen kuvaa yrityksen saamaa katetta eli kuinka monta tulosenttiä yksi myyntierä sisältää. Pääomaan vertaaminen taas kuvaa yrityksen pääomalleen ansaitsemaa vuosikorkoa.

Kannattavuuden mittaaminen yhden tilikauden lukujen perusteella on varsin luotettava tapa arvioida yrityksen kannattavuutta, mutta se ei vastaa pitkän aikavälin kannattavuuden luonnetta. Analyysi voidaan täydentää tarkastelemalla useamman tilikauden ajalta yrityksen kannattavuuden tunnuslukujen kehitystä.

Myyntikateprosentti kertoo kuinka monta prosentti tuotteen hinnasta, liikevaihdosta tai myydystä eurosta jää kattamaan muita kuin muuttuvia kuluja eli kiinteitä kuluja, poistoja ja rahoituskuluja. Tunnusluku saadaan jakamalla myyntikate liikevaihdolla.

$$\text{Myyntikate \%} = \frac{\text{Myyntikate}}{\text{Liikevaihto}} * 100$$

Jos myyntikateprosentti jää negatiiviseksi, tuotteen hinta ei ole riittänyt kattamaan suoraan tuotteeseen kohdistuvia kuluja. Silloin on syytä tarkastella uudestaan tuotteen hinnoittelua.

Kriittisten pisteiden avulla pystytään hahmottamaan rajoja tappiollisen ja voitollisen yritystoiminnan välillä. Myynnin kriittinen piste kertoo tarvittavan myynnin määrän, jolla yritys on voitollinen tai jolla se kääntyisi voitolliseksi. Kiinteisiin kuluihin on hyvä ottaa mukaan poistot ja rahoituserät, koska muuten saataisiin tulokseksi vain positiivinen käyttökate.

$$\text{Myynnin kriittinen piste} = \frac{\text{Kiinteät kulut} + \text{Poistot} + \text{Rahoituserät}}{\text{Myyntikateprosentti}} * 100$$

Käyttökate kertoo yrityksen liiketoiminnan tuloksen ennen poistoja ja rahoituseriä ja se saadaan kun liikevoittoon lisätään poistot ja arvonalentumiset.

Käyttökateprosentti saadaan kun käyttökate jaetaan liikevaihdolla ja kerrotaan sadalla. Positiivinen käyttökateprosentti kertoo, että yritystoiminnalla pystytään kattamaan lyhytaikaiset kulut ennen pitkäaikaisia. Käyttökateprosentin ohjearvot riippuvat yrityksen toimialasta.

$$\text{Käyttökate \%} = \frac{\text{Käyttökate}}{\text{Liikevaihto}} * 100$$

Teollisuus	10-25 %
Kauppa	2-10 %
Palvelu	5-15 %

Liikevoitto kertoo nimensä mukaisesti, paljonko varsinaisen liiketoiminnan tuotoista on jäljellä ennen rahoituskuluja ja veroja eli onko varsinainen liiketoiminta kannattavaa ennen kuin huomioidaan miten toiminta on rahoitettu.

Jakamalla liikevoitto liikevaihdolla saadaan *liikevoittoprosentti*.

$$\text{Liikevoitto \%} = \frac{\text{Liikevoitto (-tappio)}}{\text{Liikevaihto}} * 100$$

Jossain määrin liikevoittoprosenttia voidaan käyttää tietyn toimialan sisäiseen vertailuun, mutta ensisijaisesti se soveltuu ainoastaan yksittäisen yrityksen kehityksen seuraamiseen. Tunnuslukuja, joissa jakajana on liikevaihto, esimerkiksi liikevoittoprosentti, ei kuitenkaan pitäisi vertailla eri toimialojen välillä.

Ohjearvoksi liikevoittoprosentille on annettu, että sen ollessa yli kymmenen prosenttia se on hyvä.

Hyvä	Yli 10 %
Tyydyttävä	5-10 %
Heikko	Alle 5 %

Sijoitetun pääoman tuotto eli ROI ilmaisee kuinka suuren tuoton yritys saa aikaiseksi sijoitetulla pääomalla ennen kuin pääoman hinta huomioidaan.

Tunnusluku saadaan jakamalla voitto, eli oman pääoman sijoittajien osuus, ja rahoituskulut, eli vieraan pääoman sijoittajien osuus, tilikauden aikana keskimäärin käytössä olleella sijoitetulla pääomalla. Sijoitettu pääoma saadaan selville kun taseen loppusummasta vähennetään korottomat erät eli vieraaseen pääomaan sisältyvät ennakot, ostovelat ja siirtovelat.

Yrityksen veronmaksupolitiikka ei vaikuta tunnuslukuun, koska sijoitetun pääoman tuotto prosentti kuvaa tulosta ennen veroja.

$$\text{Sijoitetun pääoman tuotto \%} = \frac{\text{Voitto} + \text{Rahoituskulut} + \text{Verot}}{\text{Sijoitettu pääoma keskimäärin tilikaudelta}} * 100$$

Mikäli tunnusluvun tuotto prosentti on tyydyttävällä tasolla, yrityksen tulisi tulkita kulurakennettaan tunnusluvun parantamiseksi ja pyrkiä karsimaan turhat kulut nettotuloksen parantamiseksi.

Yli 15 %	Hyvä
9-15 %	Tyydyttävä
0-9 %	Välttävä
Negatiivinen	Heikko

Myös pelkästään oman pääoman sijoittajan näkökulmasta mitataan usein yrityksen kannattavuutta. Näin ollen lasketaan *oman pääoman tuotto prosentti* eli ROE, joka kertoo kuinka paljon oman pääomanehtoiset rahoittajat ovat saaneet sijoitukselleen tuottoa.

Tunnusluvun osoittajassa käytetään nettotulosta, joka saadaan rahoituskulujen ja verojen vähentämisen jälkeen, sillä nämä kuluerät eivät ole oman pääoman sijoittajan saamaa tuottoa.

Tunnusluvun nimittäjässä käytetään oikaistua pääomaa, joka on myös sijoitetun pääoman tuotto prosenttien yhteydessä.

$$\text{Oman pääoman tuotto \%} = \frac{\text{Nettotulos}}{\text{Oma pääoma keskimäärin tilikaudelta}} * 100$$

Yrityksen velkaisuus vaikuttaa oman pääoman tuotto prosenttiin. Pelkästään vieraan pääoman määrää lisäämällä yritys voi kasvattaa nettotulostaan, koska nettotulosta kasvattaa vieraalla pääomalla rahoitettujen investointien tuotto. Näin ollen pääoman tuotto prosentti kasvaa, koska oman pääoman määrä, joka on tunnusluvun nimittäjässä, ei kasva.

Oman pääoman tuoton kasvattaminen velkaisuuden avulla on kuitenkin suuri riski. Yrityksen liiketoiminnan tuotot pienenevät taloudellisesti huonona aikana, mutta vieraan pääoman korkomaksut on silti maksettava. Mikäli yrityksellä on liikaa vierasta pääomaa suhteessa koko pääomaan, korkomaksut voivat osoittautua ylivoimaiseksi ja yritys voi ajautua rahoitukselliseen kriisiin.

Hyvinä aikoina runsas vieraan pääoman käyttö kasvattaa voimakkaasti oman pääoman tuottoa, mutta huonoina aikoina vastaavasti heikentää sitä yhtä voimakkaasti. Tätä kutsutaan vipuvaikutukseksi.

Olisi toivottavaa, että oman pääoman tuotto prosentti ylittäisi sijoitetun pääoman tuotto prosenttia, koska oma pääoma on riskipääomaa, jolle pitääkin saada sijoitettua pääomaa korkeampi tuotto. Oman pääoman tuotto prosenttia riittävän tason määrittelee kuitenkin oman pääoman sijoittajien tuotto vaatimus. Ohje arvoina voidaan kuitenkin pitää:

Yli 20 %	Hyvä
10-20 %	Tyydyttävä
Alle 10 %	Heikko

Sijoitetun ja oman pääoman tuotto prosenttia ohella käytetään usein myös kannattavuuden tunnuslukuja, joissa tuloserä jaetaan liiketoiminnan kokonaistuotolla. Tunnetuin näistä on *nettotulosprosentti*, jonka avulla mitataan yrityksen toiminnan katetta, kun huomioon on otettu kaikki säännölliset tuotot ja kulut.

Nettotulosprosenttia käyttäessä on otettava huomioon, vaikka yrityksen toiminta sitoisi eri määrän omaa ja vierasta pääomaa, että liikevaihdoltaan yhtä suurten yritysten nettotulosprosentilla mitatut kannattavuudet voivat olla yhtä suuria.

$$\text{Nettotulos \%} = \frac{\text{Nettotulos}}{\text{Liiketoiminnan tuotot}} * 100$$

Kun yrityksen nettotulos on positiivinen, myös tunnusluku saa positiivisen arvon. Tällöin voidaan sanoa, että yrityksen liiketoiminta on terveellä pohjalla.

Rahoituksen tunnuslukuja:

Rahoituksen tunnuslukuja voidaan tarkastella maksuvalmiuden ja vakavaraisuuden näkökulmasta. Maksuvalmiudella tarkoitetaan yrityksen kykyä hoitaa joka hetki kaikkia rahallisia sitoumuksiaan. Vakavaraisuus taas kertoo yrityksen pidemmän aikavälin rahoitusaseman. Kun kannattavuus ja rahoitusasema ovat kunnossa, on yrityksellä mahdollisuudet pärjätä myös pidemmällä aikavälillä.

Vieraan ja oman pääoman osuus koko pääomasta on yrityksen *vakavaraisuutta*. Vakavaraisuudesta voidaan myös käyttää nimityksiä velkaisuus tai rahoitusrakenne.

Yritys on vakavarainen kun vieraan pääoman osuus koko pääomasta ei ole liian suuri ja yritys selviytyy vaivatta vieraan pääoman korkomaksuista. Erityisesti taloudellisesti huonoina aikoina tämä on tärkeää, koska silloin liiketoiminnan tuotot ovat usein matalia ja yritykselle liian suuret korkomaksut voivat viedä sen rahoitukseen kriisiin.

Suuri vieraan pääoman määrä ja liian suuret korkomaksut merkitsevät heikkoa vakavaraisuutta. Korollinen vieras pääoma on pääosaltaan pitkäaikaista rahoitusta, joten vakavaraisuuskin on yrityksen pitkän aikavälin ominaisuutta. Vakavaraisuus merkitsee myös sitä, että yritys pystyy ottamaan lisää vierasta pääomaa rahoitustilanteen niin vaatiessa. Tämä on helpompaa silloin kun yritys on vakavarainen.

Usein vakavaraisuutta mitataan *omavaraisuusasteella* eli oman pääoman ja koko pääoman välinen suhde prosentteina ilmaistuna. Se kertoo miten yrityksen pitkän aikavälin rahoitus on toteutettu. Yritys on sitä vakavaraisempi ja konkurssiriski sitä pienempi, mitä suurempi omavaraisuusaste on. Mitä enemmän omaa pääomaa on sijoitettu yritykseen, sitä paremmat mahdollisuudet ovat yrityksen selviytyä vieraan pääoman maksuista.

Jakajan koko pääoma on yleensä taseen loppusumma. Loppusummas- ta vähennetään ensin saadut ennakot, koska niiden ei katsota edustavan varsinaista vierasta pääomaa, josta yritykselle aiheutui varsinaista rahoitusriskiä.

$$\text{Omavaraisuusaste (\%)} = \frac{\text{Oma pääoma}}{\text{Kokopääoma}} * 100$$

Mikäli yrityksen toimintaan liittyvä riski on matala ja tulokehitys hyvä ja vakaa, voidaan korkeakin velkaantumisastetta pitää hyväksyttävänä. Yrityksellä, jonka tulot vaihtelevat voimakkaasti, tulokehitys on niukkaa ja tappiollisiakin tilikausia esiintyy, korkea velkaantumisaste on erittäin huolestuttavaa. Tällaisen yrityksen kohdalla matalakin velkaantumisaste voi aiheuttaa ongelmia yrityksen jatkuvuudelle.

Yli 40 %	Hyvä
20-40 %	Tyydyttävä
Alle 20 %	Heikko

Toinen vakavaraisuuden tunnusluku on *suhteellinen velkaantuneisuus*.

Tunnusluku kuvaa velkojen yritykselle aiheuttamaa raskautta ja siinä tapahtuvia muutoksia. Suhteellinen velkaantuneisuus saadaan jakamalla velkojen määrä liikevaihdolla. Jaettavana olevat velat saadaan taseesta vähentämällä vieraasta pääomasta saadut ennakkomaksut.

$$\text{Suhteellinen velkaantuneisuus} = \frac{\text{Taseen velat}}{\text{Liikevaihto}} * 100$$

Jos suhteellisen velkaantuneisuuden tunnusluku näyttää heikkoa, olisi yrityksen kiinnitettävä huomiota erityisesti vieraan pääoman käytön tehokkuuteen liikevaihdon aikaansaamiseksi. Vieraan pääoman hoitovelvoitteista suoriutumisesta saattaa helposti esiintyä ongelmia.

Alle 40 %	Hyvä
40-80 %	Tyydyttävä
Yli 80 %	Heikko

Vakavaraisuutta mitataan myös nettovelkaantumisasteella eli *gearing* tunnusluvulla. Siinä korollisen vieraan pääoman määrää verrataan oman pääoman määrään. Taseen mukaisesta vieraasta pääomasta korottomia ovat yleensä saadut ennakot ja ostovelat. Tunnusluku lasketaan seuraavasti:

$$\text{Gearing} = \frac{\text{Korollinen vieraspääoma - Rahat ja rahoitusarvopaperit}}{\text{Oma pääoma}} * 100$$

Jos tunnusluvun arvoksi tulee enintään yksi, yrityksen vakavaraisuuden katsotaan olevan riittävä. Arvon negatiivisuus johtuu yrityksen oman pääoman negatiivisuudesta eli tappiot ylittävät oman pääoman määrän. Tällöin yrityksen vakavaraisuus luokitellaan heikoksi.

Tyypillistä vakavaraisuutta kuvaaville tunnusluvuille on, että niiden vaihtelu vuodesta toiseen on usein vähäisempää kuin kannattavuutta kuvaavien tunnuslukujen vaihtelu. Yksi syy tähän on se, että yritys esimerkiksi ottaa suuria investointihankkeita rahoittaessaan uutta pääomaa, osakeantia oman pääoman sijoittajilta sekä vierasta pääomaa pitkäaikaisina lainoina.

Maksuvalmiudella tarkoitetaan yrityksen kykyä selviytyä maksuvelvoitteistaan. Mitä parempi maksuvalmius yrityksellä on, sitä helpompi sen on selviytyä maksuistaan ja sitä edullisemmin se pystyy toteuttamaan ostonsa. Hyvä maksuvalmius myös mahdollistaa käteisalennusten hyväksikäytön.

Helppoa maksuvalmiuden selvittäminen tilinpäätöksen perusteella ei kuitenkaan ole. Tilinpäätös kertoo yrityksen taloudellisen aseman tilinpäätöspäivänä, joten se myös kertoo tilinpäätöspäivän hetken maksuvalmius tilanteen. Yrityksen rahavarat ja lyhytaikaiset velat eivät välttämättä ole tyypillisimmillään tilinpäätöspäivänä ja tästä syystä maksuvalmiuskaan ei kerro koko totuutta.

Maksuvalmiutta olisi hyvä tarkastella vähintään kerran kuukaudessa saadakseen paremman kuvan yrityksen maksuvalmiudesta. Tunnusluvun arvon olisi tällöin hyvä olla nouseva ja jatkuvasti yli yhden.

Quick ratio – tunnusluvussa rahoitusomaisuus jaetaan lyhytaikaisella vieraalla pääomalla. Tämän tunnusluvun lyhytaikaiseen vieraaseen pääomaan ei oteta mukaan saatuja ennakoja, koska ne eivät edusta muiden velkojen kaltaista luottovelvoitetta.

$$\text{Quick Ratio} = \frac{\text{Rahoitusomaisuus}}{\text{Lyhytaikainen vieras pääoma}}$$

Mitä vähemmän rahoitusomaisuutta on verrattuna vuoden sisällä maksettavan velan määrään eli lyhyt aikaiseen vieraaseen pääomaan, sitä kriittisemmältä yrityksen maksuvalmius näyttää. Quick rationin ohjearvot ovat:

Yli 1	Hyvä
0,5-1	Tyydyttävä
Alle 0,5	Heikko

Current ratio on toinen maksuvalmiuden tyypillisimmistä tunnusluvuista ja samankaltainen kuin quick ration. Siinäkin arvioidaan taaseen rakenteen avulla, että riittäisivätkö yrityksen rahat juoksevista maksuista selviytymiseen.

Erona on, että nopeasti realisoitavan omaisuuden määrään lasketaan mukaan myös vaihto-omaisuus. Perusajatuksena on, että varastot ovat tuloa tuottavia ja ne pystytään myymään ainakin vuoden sisällä.

On suositeltavaa, että quick ration ja current ration tunnuslukuja käytettäisiin rinnakkain, koska ne täydentävät toisiaan .

$$\text{Current Ratio} = \frac{\text{Vaihto-omaisuus} + \text{Rahoitusomaisuus}}{\text{Lyhytaikainen vieras pääoma}}$$

Yli 2	Hyvä
1-2	Tyydyttävä
Alle 1	Heikko

Käyttöpääomat ja kiertoajat:

Yrityksen juoksevalla liiketoimintaan sitoutuneella pääomalla tarkoitetaan käyttöpääomaa. Sen tunnusluvulla mitataan yrityksen pysyväluonteista rahoitustarvetta. Yrityksen rahoitustilanne vaikuttaa sitä turvallisemmalla mitä pysyvämmällä rahoituksella käyttöpääoma on rahoitettu.

Käyttöpääoma = Vaihto-omaisuus + Myyntisaamiset + Ostovelat

Myyntisaatavien, ostovelkojen ja varastojen eli käyttöpääomaerien kiertoaikaa ja kiertonopeutta mittaavat tunnusluvut tarkastelevat käyttöpääoman sitoutumista ja kertovat, kuinka nopeasti eri käyttöpääomaerät muuttuvat yrityksessä rahaksi.

Käyttöpääoman kiertoaikalukuja käytetään usein maksuvalmiuden tunnuslukujen rinnalla. Tulorahoituksen suuruus vaikuttaa maksuvalmiuden tasoon, sillä yritys pystyy maksamaan lyhytvaikutteiset menonsa tulorahoituksen turvin sen ollessa riittävä.

Sitä parempi tulorahoituksen riittävyys on, mitä nopeimmin yritys saa esimerkiksi kerättyä asiakkailta myyntisaamiset kasaan.

Kiertoaikaluvut kertovat milloin menot ja tulot ovat kertyneet ja näin antavat tietoa tulorahoituksen riittävyys ja maksuvalmiuden taustalla olevista syistä. Koska yritys pystyy toimintaansa tehostamalla lyhentämään tulojen kertymisaikaa ja kasvattamaan menojen kertymisaikaa, kiertoaikaluvuista käytetään myös nimitystä tehokkuusluvut.

Myyntisaamisten kiertoaika

Myyntisaamisten kiertoaika kertoo, kuinka monta päivää menee siihen kun asiakas on maksanut laskunsa.

Myyntisaamisten kiertoaika lasketaan jakamalla tarkasteltava ajanjakson loppuhetken myyntisaatavat keskimääräisellä päivittäisellä myynnillä. Päivittäinen myynti saadaan jakamalla tarkasteltavan jakson kokonaisymyynti jaksoon kuuluvien päivien lukumäärällä. Mikäli kiertoaikaa tarkastellaan vuositasolla, käytetään päivien lukumääränä yleisesti 365.

Kiertoajan lyhentäminen parantaa maksuvalmiutta, sillä myyntisaamiset sitovat pääomaa. Lyhentäminen onnistuu laskutus käytännön muutoksilla, käteisalennuksia tarjoamalla, tiukentamalla perintäkäytäntöä ja myymällä saamia rahoitusyhtiöille.

Myyntisaamisiin sisältyy myös eriä, jotka eivät ole liikevaihtoa ja tämä on huomattava tunnusluvun arvoja tulkittaessa. Muun muassa arvonlisävero ja käyttöomaisuuden myynti ovat näitä eriä. Todellisuudessa myyntisaamisten kiertoajat ovat kyseisten erien vuoksi hieman lyhyempi kuin tunnusluvun antamat arvot.

$$\text{Myyntisaamisten kiertoaika} = \frac{\text{Myyntisaamiset}}{\text{Liikevaihto (12 kk)}} * 365$$

Ostovelkojen kiertoaika

Toimittajan tavaraan tai palveluun antama maksuaika eli rahoitus on ostovelkaa. Ne ovat tavallaan peilikuva myyntisaamisille. Sitä vähemmän tarvitaan muuta rahoitusta, mitä enemmän on ostovelkaa.

Ostovelkojen kiertoaika kertoo keskimääräisen ostolaskun maksuajan. Ostovelat, jotka ovat taseessa, esitetään arvonnlisäverottomina, sillä maksamattomat arvonnlisäverot ovat taseen muissa veroissa, kun taas toimittajien lähettämät laskut sisältävät arvonnlisäveron. Tästä syystä todellinen käytetty maksuaika voi olla jonkin verran laskettua tunnuslukua pidempi.

Yritys pystyy hyödyntämään edulliset maksuehdot, jos yrityksen maksuvalmius on riittävällä tasolla. Ostovelka vähentää korollisen ja oman pääoman tarvetta, koska se on yleensä korotonta.

Ostovelkojen kiertoaikaan vaikuttavat erityisesti maksuaikakäytännöt, yrityksen rahoitustilanne, yrityksen maksupolitiikka ja pyrkimys ”hyvän maksajan maineeseen” ja tavaroiden ja palveluiden toimittajien joustavuus.

$$\text{Ostovelkojen kierto-} \\ \text{aika} = \frac{\text{Ostovelat}}{\text{Tavaroiden ja palveluiden ostot (12} \\ \text{kk)}} * 365$$

Vaihto-omaisuuden kiertoaika

Yrityksen varaston käytön tehokkuutta mittaa vaihto-omaisuuden kiertoaika. Kaava kertoo sen ajan päivissä, jonka vaihto-omaisuuteen uhratut menot sitoutuneena vaihto-omaisuuteen. Sitä tehokkaampi vaihto-omaisuuden kierto on, mitä nopeimmin tuotteet tai palvelut saadaan vapautettua ja toimitettua asiakkaille. Tunnuslukua ei voida laskea ilman tuloslaskelmasta ja taseesta saatuja tiettyjä tietoja.

$$\text{Vaihto-omaisuuden kiertoaika} = \frac{\text{Vaihto-omaisuus (pl. Ennakkomaksut) + Osatulotuksen saamiset}}{\text{Liikevaihtoa vastaavat muuttuvat kulut}} * 365$$

Tunnusluku kertoo tavaroiden keskimääräisen varastointiajan päivissä. Mitä tehokkaammin varastohallinto toimii, sitä alhaisempia lukuja tämä tunnusluku saa. Yritys on järjestänyt varastotoimintansa tehokkaasti, mitä nopeammin raaka-aineet siirtyvät raaka-ainevarastosta tuotantoprosessiin ja valmiit tuotteet vastaavasti valmisteverastosta asiakkaille.

Varastohallinnon tehokkuutta voidaan verrata toimialan keskimääräiseen lukuun tai kilpailijoiden lukuihin, sillä ne ovat hyvin toimialakohtaisia. Raaka-aine- ja valmisteverastoissa nykyaikainen varastohallinto pyrkii mahdollisimman nopeaan varaston kiertoon. Se toteutuu tehokkailla ostotoiminnoilla, valmistusprosessien nopeuttamisella ja tuotteiden nopealla toimittamisella asiakkaille.

KASSAVIRTALASKELMA

Kassavirtalaskelma on rahavirtalaskelma, joka on laadittu maksu- ja tulo- ja meno- ja voitonjako otetaan huomioon silloin kun tapahtumat ilmenevät kassaanmaksuina tai kassastamaksuina. Tämän avulla saadaan selville kuinka pitkälle yrityksen tulorahoitus ja muu rahoitus riittävät.

Kassavirtalaskelma sisältää yhden tilikauden kassavirrat sen mukaisesti kuin ne ovat tilinpäätöksestä ja toimintakertomuksesta selvitetävissä. Pääosin se laaditaan kuluneen tilikauden tuloslaskelman sekä kuluneen ja sitä edeltävän tilikauden taseen avulla.

Laskelmaa voidaan tarkentaa liitetiedoista ja toimintakertomuksesta saatujen tietojen avulla.

Myynnin kassatulot

- Juoksevat kassamenot (ostot, henkilöstömenot, muut)

= Kassajäämä IA

+ Muut kassatulot (liiketoiminnan muut tuotot, satunnaiset tuotot, muut)

= Kassajäämä IB

- Voitonjaon, rahoituksen ja verojen kassamenot (osingot, korot, verot)

= Kassajäämä II

- Nettoinvestointien kassamenot (tai + nettoinvestointien kassatulot)

= Kassajäämä III

+/- Likviditeettireservin muutos (kassa ja pankki, lainasaamiset, arvopaperisijoitukset, muut)

= Kassajäämä IV

+/- Yrityksen sijoitetun pääoman muutos (sijoitetun oman ja vieraan pääoman muutokset)

0

Kassavirtalaskelman ensimmäinen kohta *myynnin kassatulot* saadaan liikevaihdon, myyntisaamisten ja saatujen ennakkomaksujen muutosten avulla.

Liikevaihto

- + Myyntisaamiset tilikauden alussa
- Myyntisaamiset tilikauden lopussa
- Saadut ennakkomaksut tilikauden alussa
- + Saadut ennakkomaksut tilikauden lopussa

Myynnin kassatulot

Juoksevat kassamenot saadaan selville seuraavan kaavan mukaan.

Juoksevat menot

- Valmistus omaan käyttöön
- + Ostovelat tilikauden alussa
- Ostovelat tilikauden lopussa
- Ennakkomaksut vaihto-omaisuudesta tilikauden alussa
- + Ennakkomaksut vaihto-omaisuudesta tilikauden lopussa
- + Siirtovelat tilikauden alussa
- Siirtovelat tilikauden lopussa
- Siirtosaamiset tilikauden alussa
- + Siirtosaamiset tilikauden lopussa
- + Pakolliset varaukset tilikauden lopussa
- Pakolliset varaukset tilikauden alussa

Juoksevat kassamenot

Myynnin kassatuloista kun vähennetään juoksevat kassamenot, saadaan *kassajäämä IA*, joka kuvaa yrityksen toiminnan bruttomääräistä tulorahoitusta. Jos saatu jäämä on negatiivinen, tulee sille olla selitys kuten poikkeuksellisen suuret varastoon ostot. Pitkällä aikavälillä ei ole yritystoiminnan kannalta hyvä, jos kassajäämä IA on jatkuvasti keskiarvoisesti negatiivinen.

Kassajäämä IB saadaan kun kassajäämään IA lisätään muut kassatulot. *Muut kassatulot* saadaan laskemalla tuloslaskelman liiketoiminnan muut tuotot ja satunnaiset tuotot yhteen. Kassajäämä IB:llä on samanlaiset positiivisuudenodotukset kuin kassajäämä IA:llakin. Kassajäämällä IB tulee pystyä kattamaan muun muassa voitonjaon, rahoituksen, verojen ja investointien kassamenot.

Kassajäämä II saadaan vähentämällä kassajäämä IB:stä *voitonjaon, rahoituksen ja verojen kassamenot* eli osingot, korot ja verot. Kassajäämää II kutsutaan kannattavuuden nollarajaksi, koska jos se jää negatiiviseksi se kertoo, että juoksevia menoja, voitonjakoa, rahoituksen maksuja ja veroja on rahoitettu velalla. Pitkällä aikavälillä näistä velvoitteista olisi hyvä suoriutua tulorahoituksen avulla. On hyvä merkki yrityksen elinkelpoisuuden kannalta jos kassajäämä II:n 3-4 vuoden keskiarvo on positiivinen.

Nettoinvestointien kassamenot saadaan selville edellisen tilikauden taseeseen merkittyjen pysyvien vastaavien ja kuluvan tilikauden taseeseen ja tuloslaskelmaan merkittyjen pysyvien vastaavien erotuksesta, koska halutaan saada tietää miten pysyvät vastaavat ovat muuttuneet edelliseltä tilikaudelta kuluvaan tilikauteen.

On myös syytä tarkistaa sisältyykö yrityksen tuotto- tai kulueriin pysyvien vastaavien myyntivoittoja tai –tappiota. Nämä saattavat näkyä esimerkiksi myyntitulojen menojäämässä, liiketoiminnan muissa tuotoissa tai liiketoiminnan muissa kuluissa. On myös huomioitava tilikauden aikana tehdyt tai perutut pysyvien vastaavien arvonkorotukset.

Kun kassajäämästä II vähennetään nettoinvestointien kassamenot, saadaan *kassajäämä III*. Negatiivinen kassajäämä III kertoo, että investointeja tai kassavirtalaskelmassa jo ennen niitä vähennettyjä maksuja on rahoitettu likviditeettireservejä purkamalla tai oman tai vieraan pääoman sijoituksilla. Positiivinen kassajäämä taas kertoo yrityksen sijoittaneen likviditeettireserviinsä tai palauttanut pääomaa velkojilleen ja omistajilleen.

Likviditeettireservin muutos näkyy joko varojen sitoutumisena likviditeettireserviin kuten kassaan tai varojen vapautumisena. Varojen sitoutuminen on miinusmerkkistä investointia ja vapautuminen plusmerkkistä dinvestointia. Likviditeettireserviksi katsotaan yleisesti ottaen ne rahoitusomaisuuden erät, joita ei ole vielä huomioitu kassajäämä III:ssa. Jos rahat ja pankkisaamiset, myönnetty luotot ja rahoitusarvopaperit ovat yhteensä suuremmat tilikauden päättyessä kuin mitä ne olivat alussa, merkitään muutos kassavirtalaskelmaan miinusmerkkisenä eli investointina. Jos taas nämä ovat tilikauden päättyessä pienemmät kuin mitä ne olivat tilikauden alussa, muutos merkitään plusmerkkisenä eli dinvestointina.

Kassajäämä IV saadaan kun kassajäämästä III joko vähennetään tai lisätään likviditeettireservin muutos. Positiivinen kassajäämä kertoo kuinka paljon yritys on käyttänyt nettona vieraan ja oman pääoman palautuksiin. Negatiivisuus taas kertoo kuinka paljon enemmän lainoja ja oman pääoman sijoituksia nostettu kuin mitä pääomaa on palautettu.

Kassavirtalaskelman kohtaan *yritykseen sijoitetun pääoman muutokset* huomioidaan yritykseen sijoitetun oman ja vieraan pääoman lisäykset tai vähennykset. Pääoman lisääntynyt merkitsee, että yritykseen on saatu lisää rahaa. Jos taas se on vähentynyt, on yritys maksanut rahaa oman tai vieraan pääoman sijoittajille.

Kun kassajäämään IV huomioidaan sijoitetun pääoman muutos, tulisi tulokseksi tulla nolla eli kassavirtalaskelma menee tasan. Silloin kassavirtalaskelma on laadittu johdonmukaisesti ja oikein.

KÄSITTEITÄ

Bruttokate on katetuotto, joka kertoo paljonko liikevaihdon jälkeen jää katetta, kun siitä vähennetään hankinnan ja valmistuksen kustannukset

Current ratio Maksuvalmiuden tunnusluku, joka kertoo lyhytaikaisen omaisuuden suhteen lyhytaikaisiin velkoihin

Dinvestointi kiinteän omaisuuden myyminen

Epäsuora rahoituslaskelma Rahoituslaskelma, jossa liiketoiminnan, investointien ja rahoituksen rahavirrat ilmoitetaan nettoperusteisesti

Gearing-prosentti Vakavaraisuuden tunnusluku, joka kertoo nettovelan suhteen omaan pääomaan

Investointi kiinteän omaisuuden hankinta

Kassavirta Yrityksen kassatapahtuma eli kassaan tuleva tai sieltä lähtävä raha

Kassavirtalaskelman perusideana on, että kassatuloista vähennetään kassamenot niiden taloudellisessa etuoikeusjärjestyksessä.

Kiertoaika Lasketaan yleensä käyttöpääomaerille. Mittaa, kuinka kauan kestää, ennen kuin käyttöpääomalla keskimäärin on kassavaikutusta

Kiertonopeus Voidaan laskea esimerkiksi varastolle, kertoo miten nopeasti varasto vaihtuu.

Kokonaispääoman tuotto prosentti Kannattavuuden tunnusluku, joka kuvaa liiketoiminnan suhteellista kannattavuutta

Kululajikohtainen tuloslaskelma Kululajipohjaisessa tuloslaskelmassa tilikauden kulut vähennetään tuotoista säädetyssä kululajien mukaisessa järjestyksessä

Käyttökate Voitto ennen poistojen vähentämistä, saadaan lisäämällä liikevoittoon poistot ja arvonalentumiset

Liiketoiminnan rahavirta rahoituslaskelman osa, joka osoittaa missä määrin kirjanpitovelvollinen on pystynyt tilikauden aikana tuottamaan rahavaroja toiminnan ylläpitämiseen, tuoton maksamiseen, uusien investointien tekemiseen ja lainojen takaisin maksuun ilman, että on tarvinnut turvautua ulkopuolisiin rahoituslähteisiin

Liitetieto Niiden tarkoitus on täydentää tasetta, tuloslaskelmaa ja rahoituslaskelmaa, jotta kirjanpitovelvollisen tuloksesta ja taloudellisesta asemasta saataisiin oikea ja riittävä kuva

Likviditeettireservi lyhytaikaiset varat - velat

Myyntikate kertoo kuinka paljon yritykselle jää katetta myyntihinnan ja ostohinnan välisestä erotuksesta. Tällä summalla katetaan loput yritystoiminnan kustannukset. Saadaan vähentämällä liikevaihdosta muuttuvat kulut

Nettokäyttöpääoma Rahoituksen tunnusluku, joka osoittaa, kuinka suuri osa yrityksen rahoitus- ja vaihto-omaisuudesta on rahoitettu pitkäaikaisella vieraalla ja omalla pääomalla

Oman pääoman tuottoprosentti Kannattavuuden tunnusluku, joka kertoo yrityksen omalla toiminnallaan ansaitseman koron pääomalle eli tilikauden saavutetun tuloksen suhteen käytössä olleeseen pääomaan

Omavaraisuusaste Vakavaraisuuden tunnusluku, joka kertoo oman pääoman ja koko pääoman välisen suhteen

Pysyvät vastaavat Taseen vastaavaa puolen osa, johon merkitään jatkuvasti useana tilikautena tuottavat erät

Quick ratio Maksuvalmiuden tunnusluku, jossa rahoitusomaisuuden määrää verrataan lyhytaikaisen vieraan pääomaan määrään

Rahoituslaskelma on osa tilinpäätöstä. Siinä tulee antaa selvitys yrityksen varojen hankinnasta ja niiden käytöstä tilikauden aikana

Suora rahoituslaskelma Rahoituslaskelma, jossa liiketoiminnan, investointien ja rahoituksen rahavirrat ilmoitetaan lähtökohtaisesti bruttomääräisinä

Tase Tilinpäätöksen osa, josta selviää yrityksen taloudellinen tilanne tilikauden päättyessä eli kertoo yrityksen rahoituksellisen aseman (mihin yritys on investoinut ja millä sen toiminta on rahoitettu)

Toimintakertomus Pörssiyhtiöiden ja suurien kirjanpitovelvollisten on laadittava toimintakertomus tilinpäätöksen lisäksi

Toimintokohtainen tuloslaskelma Toimintokohtaisessa tuloslaskelmassa kulujen vähennysjärjestys perustuu toimintokohtaiseen ryhmittelyyn eli tuotoista vähennetään ensin hankinnan ja valmistuksen kulut, sitten myynnin ja markkinoinnin kulut ja lopuksi liiketoiminnan muut kulut

Tuloslaskelma Tilinpäätöksen osa, josta selviää miten tilikauden tulos on syntynyt

Tunnusluku Yrityksen taloudellisen tilanteen jotain osa-aluetta kuvaileva, yleensä suhdemuotoinen luku

Vaihtuvat vastaavat Taseen vastaavaa puolen osa, johon merkitään vain yhden tilikauden ajan tuottoa tuottavat erät

Vakavaraisuus Pääomarakenne, joka tarkastelee oman pääoman suhdetta vieraaseen pääomaan. Yritys on sitä vakavaraisempi, mitä enemmän sillä on omaa pääomaa suhteessa vieraaseen pääomaan

Vastaavaa Taseen osa, josta selviää rahan käyttökohteet eli varat

Vastattavaa Taseen osa, josta selviää miten yrityksen liiketoimintaa on rahoitettu eli velat

KIRJALLISUUTTA

Kallunki, J-P, & Kytönen, E. 2002

Uusi tilinpäätösanalyysi. Gummerrus Kirjapaino Oy. Jyväskylä.

Leppiniemi, J. 2004

Kirjanpidon ja tilinpäätöksen ongelmat – KILAn ratkaisuja ja ohjeita. WS Bookwell Oy. Juva.

Leppiniemi, J. & Leppiniemi, R. 2001

Pk-yrityksen kirjanpito ja tilinpäätös. WS Bookwell Oy. Porvoo.

Leppiniemi, J. & Leppiniemi, R. 2006

Tilinpäätöksen tulkinta. WS Bookwell Oy. Juva.

Leppiniemi, J. & Leppiniemi, R. 2009

Hyvä tilinpäätöskäytäntö. WS Bookwell Oy. Juva.

Leppiniemi, J. & Kykkänen, T. 2009

Kirjanpito, tilinpäätös ja tilinpäätöksen tulkinta. WS Bookwell Oy. Juva.

Mäkinen, L. 2002

Pienyrityksen tilinpäätös käytännössä. Talentum Media Oy. Jyväskylä.

Rekola-Nieminen, L. & Salmi, I. 2004

Tilinpäätöksen rakentaminen ja tulkinta. Edita Prima Oy. Helsinki.

Salmi, I. 2000

Mitä tilinpäätös kertoo? Oy Edita Ab. Helsinki.

KHT-yhdistys – Föreningen CGR ry 2000

Rahoituslaskelmat. Gummerrus Kirjapaino Oy. Jyväskylä.

Savonia-ammattikorkeakoulu
Varkauden yksikkö
PL 1000
(Osmajoentie 75)
78200 VARKAUS
Puh. (017) 255 6750,

**Wäläkky Keski-Savon Uusyritys-
keskus ry**
Wredenkatu 2a (Navitas 2)
78250 VARKAUS
Puh. (017) 551 2401
www.walakky.fi

Toimitusjohtaja Jouko Laitinen
Gsm 040 720 2401
Email: jouko.laitinen@walakky.fi

Yritysneuvoja Piia Puotinen
Email: piia.puotinen@walakky.fi
GSM. 040-825 7095

Vipuvoimaa
EU:lta
2007-2013

